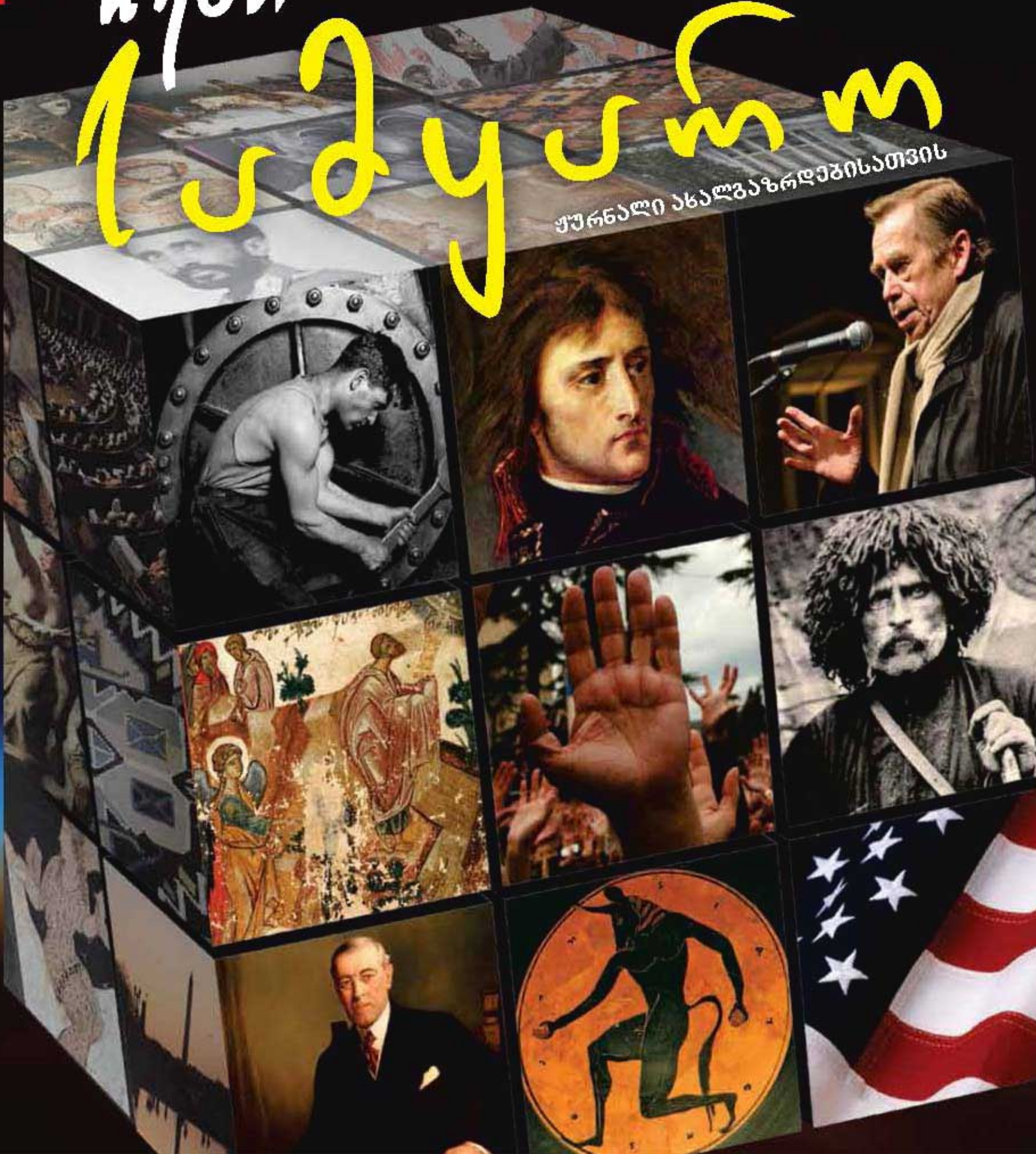

ხედი

სამყარო

შურნალი ახალგაზრდებისათვის

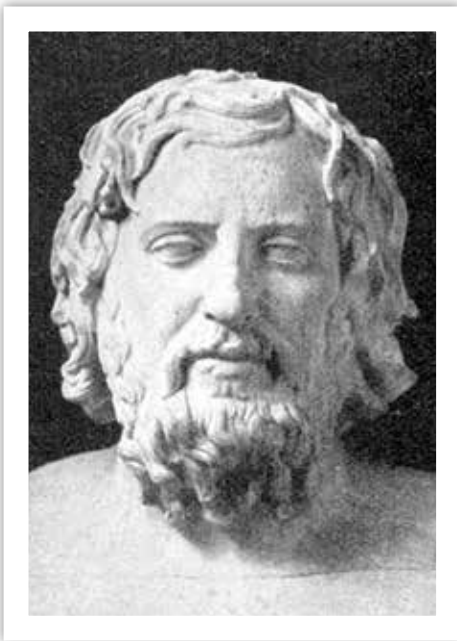
რა არის ეკონომიკა

ლადო პაპავა

ჩვენ, ყველა, უშუალოდ თუ ირიბად ვმონაწილეობთ ეკონომიკაში, ამაზე ხშირად გვესმის ტელევიზორიდან თუ უფროსების საუბრიდან, ყოველდღიურად გვინვეს ისეთი ამოცანების გადანყვება, როგორიცაა: რა უნდა ვიყიდოთ და რამდენი, სად ვიშოვოთ ფული და როგორ, გადავცვალოთ თუ არა ერთი ვალუტა მეორეში, დავაგროვოთ თუ არა ფული და თუ დავაგროვოთ – რამდენი და სად? ამრიგად, ეკონომიკა ჩვენი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია.

და მაინც საინტერესოა – რა არის ეკონომიკა?

ტერმინი „ეკონომიკა“ ბერძნული წარმოშობისაა (ოიკოს – სახლი, მეურნეობა და ნომოს – კანონი, წესი). ის საშინაო მეურნეობის წარმოების ხელოვნება, ცოდნა, წესების კრებულია.

ქსენოფონტი (ძვ.წ.427-355) – ძველი ბერძენი, ათენელი, ისტორიკოსი.

„ეკონომიკის“ პირველად გამოყენება ძვ. წ. VIII-VII საუკუნეების ბერძენ პოეტს ჰესიოდეს მიეწერება. „ეკონომიკა“ არის შინა მეურნეობის წარმართვის ხელოვნება, ცოდნა, წესების კრებული. მეცნიერებაში კი ტერმინი „ეკონომიკა“ შემოიღო ძველი ბერძნული ისტორიოგრაფიისა და ფილოსოფიის ერთ-ერთმა თვალსაჩინო წარმომადგენელმა ქსენოფონტმა (ძვ. წ. 427-355). ეს ტერმინი შინაარსობრივად გაამდიდრა არისტოტელემ (ძვ. წ. 384-322), რომელმაც დაწერა ნაშრომი სახელწოდებით „ეკონომიკოსი“. არისტოტელემ მეცნიერება სიმდიდრის შესახებ დაყო ორ ნაწილად: ერთს დაარქვა „ეკონომია“ (სასარგებლო ნივთების ერთობლიობა), ხოლო მეორეს კი – „ქრემატიტიკა“ (ფულის კეთების ხელოვნება).

დროთა განმავლობაში, ყველაფერთან ერთად, სიტყვების მნიშვნელობაც იცვლება და გასაკვირი არ უნდა იყოს, რომ ტერმინი „ეკონომია“ დღეს სულ სხვა შინაარსის მატარებელია. კერძოდ,

ტერმინი „ეკონომია“ ნიშნავს მომჭირნეობას, ხარჯების შემცირებას, ამა თუ იმ რესურსის დაზოგვას.

ადამიანის არსებობა დოვლათის მოხმარების გარეშე წარმოუდგენელია. ყოველივე ის, რაც მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად საჭირო, უშუალო სახით ბუნებაში იშვიათად მოიპოვება. სწორედ ამიტომ არის აუცილებელი ადამიანის მოხმარებისათვის საჭირო პროდუქტების შესაქმნელად რესურსების (რომლებიც, რაოდენობითა და ხელმისაწვდომობით შეზღუდულია) წარმოებაში გამოყენება. თავის მხრივ კი, თუკი რესურსებისა და წარმოებული პროდუქტების განაწილება არ მოხდება, დოვლათის მოხმარება შეუძლებელი იქნება. ყოველივე ეს სხვა არაფერია, თუ არა ეკონომიკა, მისი თანამედროვე გაგებით.

არისტოტელე (ძვ.წ. 384-322) – ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი და მეცნიერი.

ტერმინი „ეკონომიკა“ დღეს ორი მნიშვნელობით გამოიყენება:

ეკონომიკა არის ქვეყნის ერთიანი მეურნეობა, რომელშიც თავს იყრის სხვადასხვა დარგები (მაგალითად, მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა, ტრანსპორტი, განათლება, ჯანდაცვა და სხვ.).

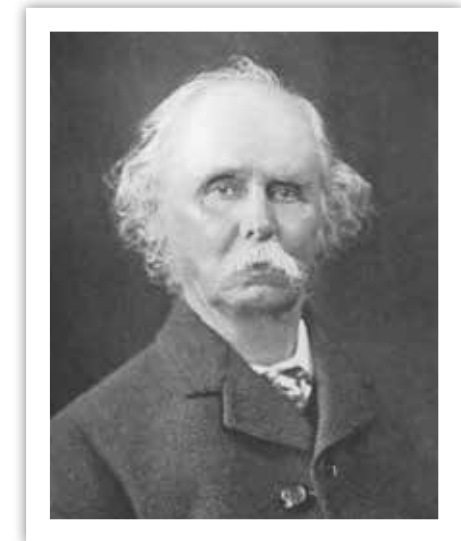
ეკონომიკა არის მეცნიერება, რომელიც სწავლობს იმას, თუ როგორ იკმაყოფილებენ ადამიანები მუდმივად მზარდ მოთხოვნილებებს შეზღუდული რესურსების პირობებში.

ეკონომიკა არის რობორც სამეცნიერო, ისე სასწავლო დისციპლინა

იმისათვის, რომ ერთმანეთისაგან გამიჯნულიყო „ეკონომიკა“, როგორც ქვეყნის მეურნეობა, „ეკონომიკისაგან“, როგორც სამეცნიერო და სასწავლო დისციპლინისაგან, ცნობილმა ინგლისელმა ეკონომისტმა ალფრედ მარშალმა შექმნა ტერმინი „ეკონომიკისი“ (Economics), რითაც XIX საუკუნის ბოლოს ეკონომიკური მეცნიერების საფუძვლების აღმნიშვნელი და საყოველთაოდ გავრცელებული ტერმინი „პოლიტიკური ეკონომია“ ჩაანაცვლა. ტერმინი ეკონომიკისი ნელ-ნელა საქართველოშიც მკვიდრდება.

ტერმინი „ეკონომიკისი“ გამოიყენება ეკონომიკის შემსწავლელი მეცნიერებისა და სასწავლო დისციპლინის აღსანიშნავად.

ადამიანის არსებობისა და განვითარებისათვის აუცილებელია ისეთი დოვლათი, როგორიცაა კვების პროდუქტები, ტანსაცმელი, ბინა (სახლი), ავეჯი, ჭურჭელი და სხვ. ადამიანისათვის ასევე აუცილებელია, მაგალითად, განათლება და ჯანმრთელობის დაცვა. ამ და სხვა დოვლათის შესაქმნელად ადამიანმა სხვადასხვა სახეობის რესურსი უნდა გამოიყენოს და ჩართოს მოხმარებისათვის საჭირო დოვლათის სწარმოებლად. ამ რესურსებს ეკონომიკური რესურსები ეწოდება და მათ განეკუთვნება ბუნებრივი, ადამიანისეული და ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსები.

ალფრედ მარშალი (1842-1924) – ინგლისელი ეკონომისტი, თავისი დროის გავლენიანი მეცნიერი, ეკონომიკის სახელმძღვანელოს – „ეკონომიკის პრინციპების“ – შემქმნელი.

ეკონომიკური რესურსებია: ბუნებრივი, ადამიანისეული და ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსები.

ბუნებრივი რესურსებია: ნიადაგი, წყლები, ჰაერი, სასარგებლო წიაღისეული, ტყე, ცხოველები და სხვ.

ადამიანისეული რესურსი არის მოსახლეობის ზრდასრული, მაგრამ ჯერ კიდევ არახანდაზმული ნაწილი, რომელიც დასაქმებულია ან ეძებს სამუშაოს.

ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსებია: მანქანა-იარაღები, ინსტრუმენტები, ტექნოლოგიური მოწყობილობა და სხვ.

ადამიანის მიერ შექმნილი რესურსის განსაკუთრებული ნაირსახეობაა ინფორმაცია (ანუ ცნობები რაიმეს შესახებ, მისი წარმოდგენის ფორმის მიუხედავად), რომლის გარეშეც ეკონომიკური პროცესი, როგორც ასეთი, ვერ წარიმართება. კერძოდ, ადამიანს უნდა ჰქონდეს ინფორმაცია იმის შესახებ, როგორ გამოიყენოს ესა თუ ის ეკონომიკური რესურსი თავისი მოხმარებისათვის საჭირო დოვლათის შესაქმნელად. ბუნებრივია, რომ ინფორმაციას უშუალოდ ადამიანი ქმნის.

ინფორმაციის მოპოვების შესაძლებლობები არსებითად გაიზარდა თანამედროვე კომპიუტერისა და ინტერნეტის გამოყენებით, თუმცა ინფორმაცია ამით შეუზღუდავი მაინც არ გამხდარა. ჯერ ერთი, კომპიუტერისა და ინტერნეტის გარეშე ინფორმაციული მასივების მოპოვება შეუძლებელია, ხოლო კომპიუტერისა და ინტერნეტის ქონა არ არის საკმარისი ისეთი ინფორმაციის მოსაპოვებლად, რომელიც ფასიანია, რომ არაფერი ვთქვათ გასაიდუმლოებულ ინფორმაციაზე.

ყველასათვის კარგადაა ცნობილი, რომ ბუნებრივი რესურსები შეზღუდულია. მაგალითად, შეზღუდულია სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები ან სასარგებლო წიაღისეული და სხვ. შეზღუდულია ის რესურსიც, რომელიც ერთი შეხედვით ასეთად არ გვეჩვენება, მაგალითად, ჰაერი. მთიანი კურორტი, სადაც განსაკუთრებით გაიშვიათებული ჰაერია, კარგია ბრონქებისა თუ ფილტვების დაავადებებით დასნეულებული ადამიანების ჯანმრთელობისათვის, რომ არაფერი ვთქვათ ბავშვებისათვის მის სარგებლობაზე. მაგრამ აშკარაა, რომ ასეთი კურორტები ნებისმიერი რაოდენობის დამსვენებელს ვერ დაიტევს და, მაშასადამე, გამოდის, რომ ჰაერიც შეზღუდული რესურსია.

აუცილებლად უნდა გვახსოვდეს, რომ **შეზღუდულია დროც**. კერძოდ, შეზღუდულია ადამიანის სიცოცხლის, წელიწადის დროების, დღე-ღამის ხანგრძლივობა და ა.შ. ამიტომ არცთუ იშვიათად გამოიყენება გამოთქმა „დრო ფულია“. ეს სიტყვები ეკუთვნის ბენჯამინ ფრანკლინს, ცნობილ ამერიკელ პოლიტიკურ მოღვაწეს.

ასევე შეზღუდულია შრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობა. აქედან გამომდინარე, არ უნდა გავიკვირდეს, რომ შეზღუდულია ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსებიც.

ბუნებრივი რესურსებისა და შრომისუნარიანი მოსახლეობის რაოდენობის შეზღუდულობის გამო შეზღუდულია ადამიანის შრომით შექმნილი რესურსებიც.

შრომა ადამიანის შეგნებული, მიზანშეწონილი საქმიანობაა, რომლის მიზანიცაა ადამიანისა თუ მთელი საზოგადოების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება.

შრომითი საქმიანობის განსახორციელებლად ადამიანს ესაჭიროება შრომის საგნები, ანუ ის, რაზეც მიმართულია ადამიანის შრომა, რაც მომავალი მზა პროდუქტის მატერიალურ საფუძველს ქმნის. შრომის საგანზე ზემოქმედებას ადამიანი შრომის საშუალებებით ახორციელებს. შრომის საშუალებებია, მაგალითად, მანქანა-მონყობილობები, მექანიზმები და სხვა. ეპოქები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან შრომის საშუალებების სრულყოფილებითა და განვითარებით.

შრომის საგნებისა და შრომის საშუალებების ერთობლიობა კი არის ნარმოების საშუალებები.

ბენჯამინ ფრანკლინი (1706-1790) – ცნობილი პოლიტიკური მოღვაწე, დიპლომატი, მეცნიერი, გამომგონებელი, ჟურნალისტი და გამომცემელი. ამერიკის ერთ-ერთი „დამფუძნებელი მამა“. ამერიკის შეერთებული შტატების დამფუძნებლად მიიჩნევა, რადგან ხელი მოაწერა იმ სამ უმნიშვნელოვანეს ისტორიულ დოკუმენტს – აშშ-ის დამოუკიდებლობის დეკლარაციას (1776 წლის 4 ივლისი), აშშ-ის კონსტიტუციას (1789) და 1783 წლის ვერსალის სამშვიდობო ხელშეკრულებას – რომლებიც საფუძველად დაედო აშშ-ის, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნას.

შრომა — ადამიანის შეგნებული, მიზანშეწონილი საქმიანობა, რომლის მიზანიცაა ადამიანისა თუ მთელი საზოგადოების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება.

ადამიანი შრომის საგანზე ზემოქმედებას შრომის საშუალებებით ახდენს.

შრომის საგნებია ის, რაზეც მიმართულია ადამიანის შრომა, რაც მომავალი მზა პროდუქტის მატერიალურ საფუძველს ქმნის.

ნარმოების საშუალებები — შრომის საგნებისა და შრომის საშუალებების ერთობლიობა.

ეკონომიკური რესურსების შეზღუდულობა წინააღმდეგობაში მოდის ადამიანის მოთხოვნილების განუზრეღ ზრდასთან. ადამიანი ყოველდღიურად ცდილობს დაიკმაყოფილოს თავისი მრავალფეროვანი მოთხოვნილება, მაგალითად, ჭამოს ესა თუ ის კერძი, იყიდოს ესა თუ ის ნივთი, წაიკითხოს ესა თუ ის წიგნი, ნახოს ეს თუ ის ფილმი და ა.შ. პერიოდულად ასარჩევი ნივთების თუ მომსახურების არეალი ფართოვდება ახალ-ახალი ნიმუშებით, მაგრამ ეს მაინც არ ცვლის მათი შეზღუდულობის პრობლემას. მაგალითად, ორი ათეული წლის წინ მობილური ტელეფონი, როგორც ასეთი, არ არსებობდა, დღეს კი მისი სხვადასხვა მოდელის არჩევანის ძალზე ფართო შესაძლებლობაა შექმნილი, თუმცა ეს შესაძლებლობა სულაც არ არის შეუზღუდავი.

მოთხოვნილების განუზრეღი ზრდა წინააღმდეგობაში მოდის ეკონომიკური რესურსების შეზღუდულობასთან.

იმის გათვალისწინებით, რომ მოთხოვნილების განუხრელი ზრდის პირობებში ადამიანებს უფართოვდებათ არჩევანის საშუალება, ხოლო ეკონომიკური რესურსები კი შეზღუდულია, არჩევანის გასაკეთებლად თითოეული ჩვენგანი ხელმძღვანელობს ალტერნატიული ღირებულებით.

ალტერნატიული ღირებულება (რომელსაც ხანდახან ალტერნატიულ დანახარჯებს ან ეკონომიკურ ღირებულებასაც უწოდებენ) არის არჩევანის გაკეთებისას უარყოფილ ვარიანტებთან შედარებით საუკეთესო ღირებულება (ანუ სხვადასხვა სახეობის საქონლის ეკვივალენტური გაცვლის რაოდენობრივი საფუძველი). კერძოდ, ამა თუ იმ საქონლის (დოვლათის) წარმოებისას ჩვენ შეიძლება დავთვალოთ, ეს საქონელი რომ არ გვენარმოებინა, მის სანაცვლოდ რას და რამდენს ვანარმოებდით. მაშასადამე, წარმოებული საქონლის ალტერნატიული ღირებულება არის იმ რაოდენობის ის სხვადასხვა საქონელი, რომლის წარმოებაზე უარი ვთქვით იმის გამო, რომ შეზღუდული რესურსები წარვმართეთ რომელიღაც სხვა საქონლის სანარმოებლად.

ალტერნატიული დანახარჯი შეიძლება გამოიხატებოდეს ნატურალური ერთეულებით (მაგალითად, იმ საქონლის ჩამონათვალში, რაზეც უარი ვთქვით) ან ფულადი ეკვივალენტით (იმ საქონლის ფასების ჯამში, რაზეც უარი ვთქვით). ალტერნატიული ღირებულება შეიძლება დროითი ერთეულებითაც გამოვხატოთ (ის დრო, რომელიც „დავკარგეთ“ იმ არჩევანის გამო, რომელიც გავაკეთეთ).

განვიხილოთ პირობითი მაგალითი. დავუშვათ, ადამიანს შეუძლია იყიდოს ორი სხვადასხვა საქონელი A და B, თანაც მას ორივე ერთნაირად უნდა რომ ჰქონდეს, რადგანაც ისინი ერთნაირად აკმაყოფილებენ მის მოთხოვნილებას. ასევე დავუშვათ, რომ მას A საქონლის შესაძენად გადასახდელი აქვს N რაოდენობის ფული, ხოლო B საქონლის შესაძენად – M რაოდენობის ფული, თანაც $N < M$. აშკარაა, რომ M არის A საქონლის ალტერნატიული ღირებულება, ხოლო B საქონლის ალტერნატიული ღირებულებაა N. რადგანაც A საქონლის ალტერნატიული ღირებულება M მეტია საქონლის ალტერნატიული ღირებულება N-ზე, ამიტომ უკეთესია ადამიანმა აირჩიოს A საქონელი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად მას დასჭირდება უფრო მეტი ფულის გადახდა.

ალტერნატიული ღირებულება არის არჩევანის გაკეთებისას უარყოფილ ვარიანტებთან შედარებით საუკეთესო ღირებულება. ღირებულება კი არის სხვადასხვა სახეობის საქონლის ეკვივალენტური გაცვლის რაოდენობრივი საფუძველი.

ეკონომიკური რესურსების შეზღუდულობა ადამიანს აყენებს არჩევანის პრობლემის წინაშე, ანუ სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ეკონომიკური რესურსების შეზღუდულობის გამო თითოეული ადამიანი იძულებულია პასუხი გასცეს შემდეგ სამ კითხვას:

რა ვანარმოთ და რა მოცულობით? რა ფორმის მომსახურება ავირჩიოთ და რა მასშტაბის?

როგორ ვანარმოთ ესა თუ ის დოვლათი ან როგორ მოვანყოთ მომსახურება?

ვისთვის უნდა ვანარმოთ ესა თუ ის დოვლათი ან ვის გავუწიოთ მომსახურება?

მაგალითად, მშობელმა შეიძლება კითხვაზე – „რა?“, უპასუხოს – „ფეხსაცმელი“, კითხვაზე – „როგორ?“ – „ვიყიდოთ“, „ვისთვის?“ – „შვილისთვის“.

ეკონომიკის ამ სამ მთავარ კითხვაზე პასუხი აქვთ გასაცემი არა მარტო უბრალო ადამიანებს, არამედ ქვეყნის პრეზიდენტს, მინისტრს, პარლამენტის წევრსა თუ ნებისმიერ ბიზნესმენს. ამას კი ხშირად ჩვენ არც ვაქცევთ ყურადღებას, ისე ვაკეთებთ.

ეკონომიკის მთავარი კითხვებია: რა? როგორ? ვისთვის?

ეკონომიკის შესწავლა შეიძლება სხვადასხვა დონეზე მოხდეს. კერძოდ, განასხვავებენ ეკონომიკის ორ უმნიშვნელოვანეს დონეს – მიკროეკონომიკასა და მაკროეკონომიკას.

მიკროეკონომიკა სწავლობს ცალკეული ეკონომიკური სუბიექტების (მაგალითად, მწარმოებლების, ფირმების, მომხმარებლების, დაქირავებული მუშების, შინამეურნეობების, ვაჭრებისა და სხვათა) საქმიანობას.

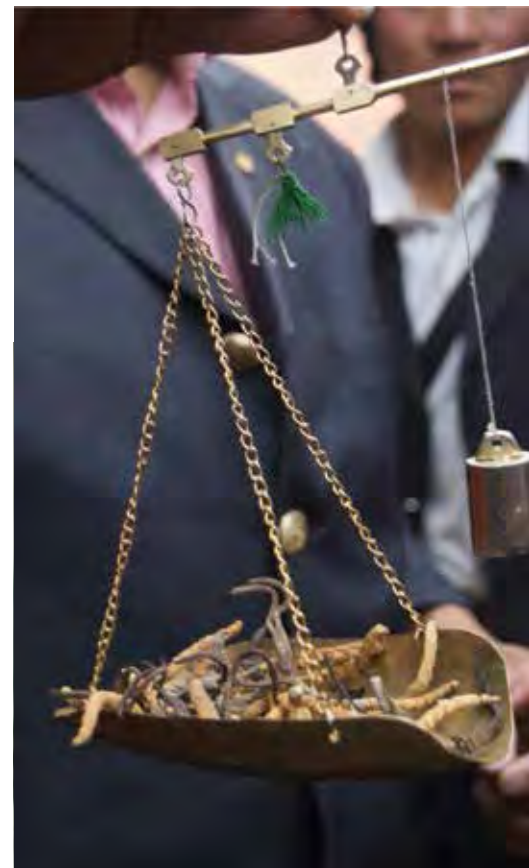
მაკროეკონომიკა სწავლობს ქვეყნის ეკონომიკის, როგორც ერთი მთელის, ფუნქციონირებას.

ამ ორი დონის გარდა, ეკონომისტები სწავლობენ მიკროეკონომიკისა და მაკროეკონომიკის „შუაში“ არსებულ ე.წ. მეზოეკონომიკას. მისი შესწავლის ობიექტი არის ეკონომიკის შუა, დარგობრივი, დონე. დარგობრივი დონე, თავის მხრივ, მოიცავს როგორც ცალკეულ დარგებს (მაგალითად, მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, მშენებლობა და სხვ.), ასევე მსხვილ დარგობრივ გაერთიანებებს (მაგალითად, აგროსამრეწველო კომპლექსი, სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსი და სხვ.).

მეზოეკონომიკის შესწავლის ობიექტი არის დარგობრივი დონე, რომელიც ცალკეულ დარგებს და მსხვილ დარგობრივ გაერთიანებებს მოიცავს.

მეგაეკონომიკა სწავლობს მსოფლიო ეკონომიკას და მისი შემადგენელი ნაწილების ურთიერთქმედებას.

ეკონომიკაში ასევე გამოიყენება მეგაეკონომიკის ცნებაც. ეს ტერმინი აღნიშნავს ეკონომიკური მეცნიერების იმ ნაწილს, რომელიც სწავლობს მსოფლიო ეკონომიკას, მისი შემადგენელი ნაწილების ურთიერთქმედებას.

ნაპოლეონ ბონაპარტი

თორნიკე შარაშენიკა

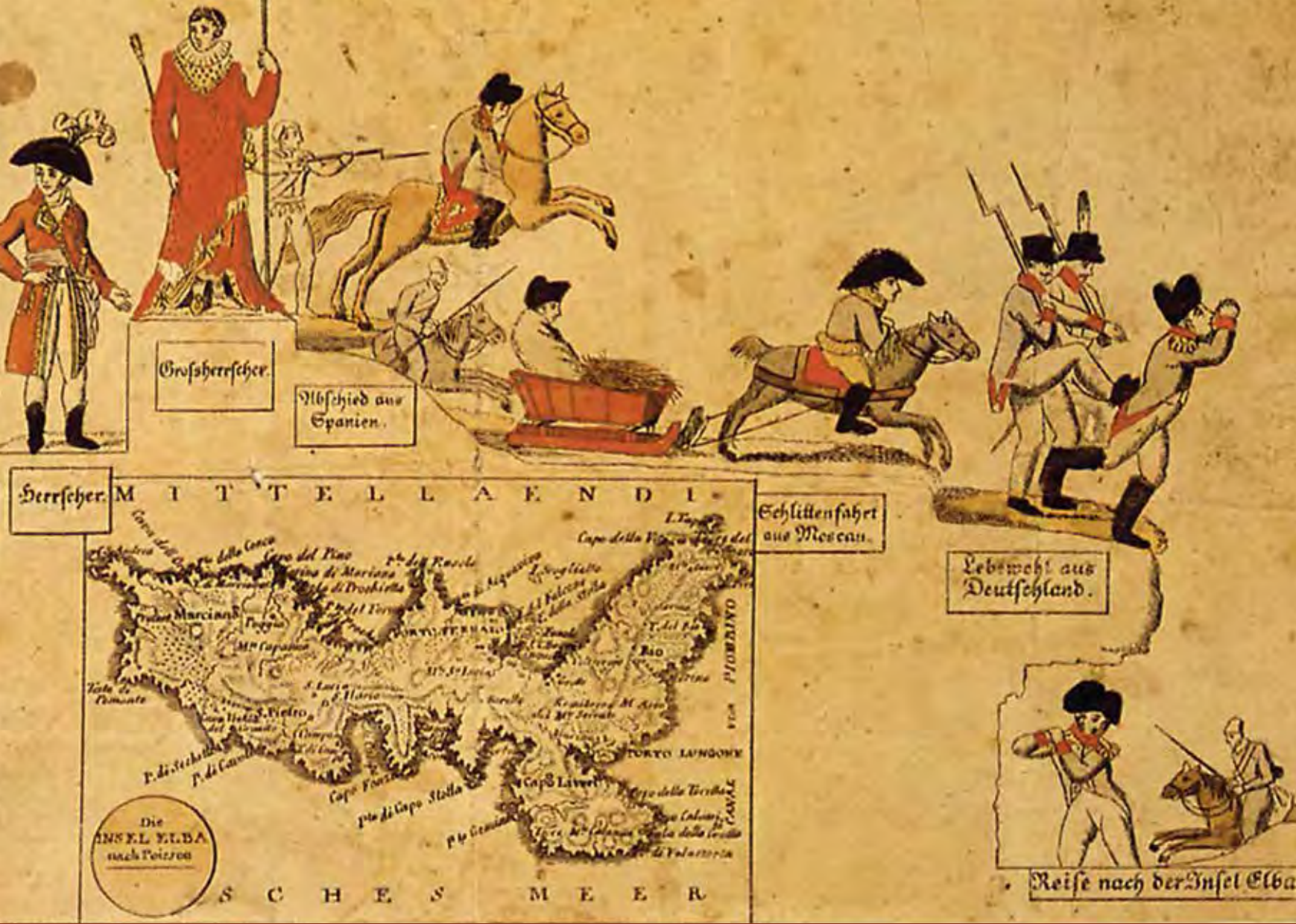

ბავშვობა და პირველი წარმატებები

ნაპოლეონ ბონაპარტი დაიბადა 1769 წლის 15 აგვისტოს კუნძულ კორსიკაზე. ეს კუნძული იტალიელებს ეკუთვნოდათ და საფრანგეთს ნაპოლეონის დაბადებამდე სულ რამდენიმე კვირით ადრე გადაეცა. პატარა ბონაპარტის მშობლიური ენა სწორედ იტალიური იყო და მოზარდობაში იგი კორსიკის ფრანგებისგან გათავისუფლებაზეც კი ოცნებობდა. მაგრამ როცა დრო გავიდა, ამ რომანტიზმმა ამბიციებს დაუთმო გზა – ნაპოლეონი მალე მიხვდა, რომ მისი ნიჭისა და გაქანების ადამიანისათვის კორსიკა მეტად მცირე სარბიელი იყო და კარიერა საფრანგეთში უნდა გაეკეთებინა.

ნაპოლეონი ღარიბი აზნაურის მრავალშვილიან ოჯახში იზრდებოდა. ოჯახს უჭირდა, მაგრამ მამამ მოახერხა 10 წლის ნაპოლეონი სახელმწიფო ხარჯზე სამხედრო აკადემიაში გაემწესებინა. პატარა ბონაპარტმა უკვე მაშინ გამოავლინა თავისი ხასიათი. აკადემიაში თავიდან მას დასცინოდნენ კორსიკული აქცენტისა და

← ნაპოლეონი არკოლეს ხილთან (ფრაგმენტი), 1801, ავტორი: ანტუან ჟან გრო, ლუვრის მუზეუმი

↑ ნაპოლეონის აღმსვლა და დაცემა, 1814, ავტორი: იოჰან მიხაელ ვოლცი, ბერლინის გერმანიის ისტორიის მუზეუმი.

ღარიბი ჩაცმულობის გამო, მაგრამ ნაპოლეონმა მუშტების წყალობით მალე ასწავლა ყველას ჭკუა და საყოველთაო პატივისცემაც დაიმსახურა. 15 წლის ნაპოლეონი პარიზში გადაბარგდა, სადაც თავისი ნიჭის წყალობით საფრანგეთის მთავარ სამხედრო სასწავლებელში ჩაირიცხა. იგი კარგად სწავლობდა მათემატიკას და ისტორიას, ჰქონდა ფენომენალური მეხსიერება და კიდევ უფრო მეტად ფენომენალური შრომისმოყვარეობა. დღე-ღამეში მხოლოდ 5 საათს ეძინა და დანარჩენ დროს განათლებასა და შრომას უთმობდა. მალე ნაპოლეონის

მამა გარდაიცვალა და ოჯახის რჩენა ძირითადად მას დაანვა კისერზე. საფრანგეთის მომავალ იმპერატორს ხშირად შიმშილიც უხდებოდა.

ნაპოლეონმა სამხედრო სასწავლებელი წარმატებით დაასრულა, მაგრამ იგი ალბათ საშუალო ოფიცრად დარჩებოდა, რომ არა საფრანგეთის რევოლუცია, რომელმაც „თავისუფლების, თანასწორობისა და ძმობის“ ლოზუნგით ქვეყანაში არსებული ძირმომპალი მონარქია დაანგრია და ნიჭიერ ადამიანებს გზა გაუხსნა.

საფრანგეთის რევოლუციის (1789-1799) პერიოდში საფრანგეთი მოიცვა რადიკალურმა სოციალურმა და პოლიტიკურმა მოვლენებმა, რომელთაც დიდი გავლენა იქონიეს არა მხოლოდ საფრანგეთის, არამედ მთელი ევროპის ისტორიაზე.

განსაკუთრებით გაუმართლათ სამხედროებს, რადგან საფრანგეთის რევოლუციამ ევროპული მონარქიები დააშინა და ქვეყანა მალე მთელ კონტინენტთან ომში აღმოჩნდა ჩაბმული. პრუსიის, ავსტრიისა თუ რუსეთის მონარქებს ეშინოდათ, რომ თანასწორობის იდეები საფრანგეთიდან მათ ქვეყნებსაც გადაეღებოდა (და ეს მათ რეჟიმებსაც დაამხოდა), ინგლისს კი საფრანგეთის გაძლიერების პერსპექტივა აფრთხობდა. მაგრამ ფრანგები მომხდურებს წარმატებით იგერიებდნენ და ამაში ნაპოლეონმაც შეიტანა თავისი წვლილი. 1793 წელს მან საპორტო ქალაქ ტულონის შტურმი მოახდინა და იქ გამაგრებული ინგლისელები განდევნა. ოპერაცია იმდენად მნიშვნელოვანი და წარმატებული იყო, რომ 24 წლის ბონაპარტმა გენერლობა მიიღო. სულ მალე ნაპოლეონმა პარიზში მეფის ხელისუფლების მომხრეთა აჯანყება ჩაახშო და ამის წყალობით მას უკვე მთელი არმია ანდეს. ამ არმიას იტალიაში, იქ გაბატონებულ ავსტრიელთა წინააღმდეგ უნდა ეომა.

ქალაუფლებაში მოსვლა

სწორედ აქ დაიწყო ნაპოლეონის დიდი კარიერა. 28 წლის გენერალი ცუდად შეიარაღებული, ცუდად ჩაცმულ-დახურული და საკმაოდ მცირერიცხოვანი არმიით იტალიაში შეიჭრა და რამდენიმე თვეში დაამარცხა ავსტრიელთა გაცილებით მრავალრიცხოვანი და უკეთ შეიარაღებული ჯარები. საფრანგეთის მთავრობა გაოგნებული იყო, რადგან ბონაპარტის არმიას ძირითადად მონინააღმდეგეთა ყურადღების გაფანტვა ევალებოდა და მასზე დიდ იმედებს არავინ ამყარებდა. ავსტრიელი გენერლები კი გაოცებული იყვნენ, რადგან მათ ვერ წარმოედგინათ, რომ ვინმეს შეეძლო ასე ეომა. ნაპოლეონის მეთაურობით ფრანგების არმია საოცარი სისწრაფით მოძრაობდა, მტერს შუაზე წყვეტდა და სუსტ ადგილებში მომაკვდინებელ დარტყმას აყენებდა. იტალიის დამორჩილების შემდეგ ბონაპარტი პირდაპირ ვენისკენ გაემართა. შეშინებულ ავსტრიელებს ისლა დარჩენოდათ მასთან ზავი გაეფორმებინათ და პრაქტიკულად მთელი იტალია დაეთმოთ.

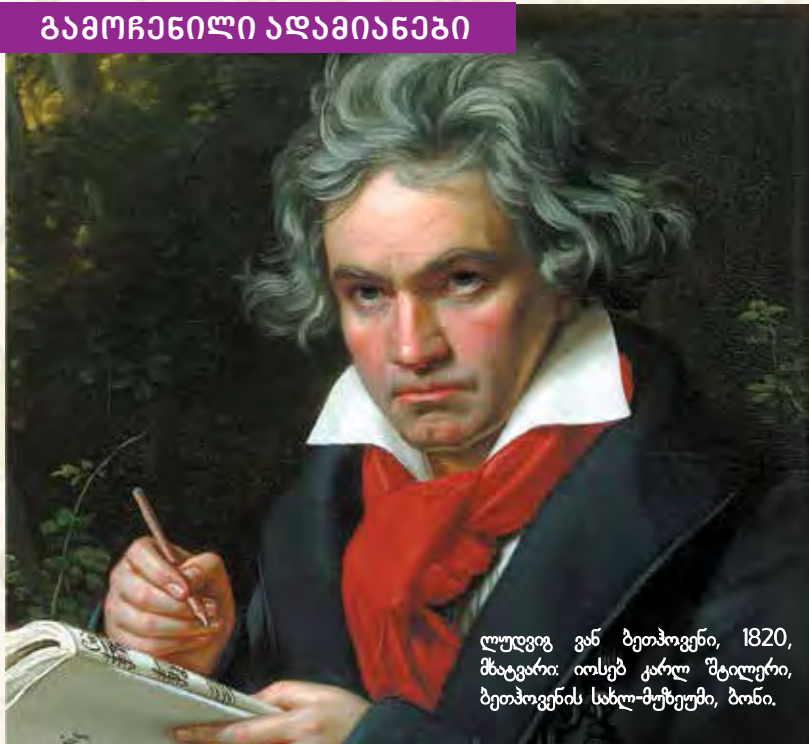
← ნაპოლეონი – იტალიის მეფე, 1805, ავტორი: ანდრეა აპიანი, ვენის ხელოვნების ისტორიის მუზეუმი.

ნაპოლეონი თავის კაბინეტში, 1812, ავტორი: ჟაკ ლუი დავიდი, ვაზნატონის ხელოვნების ეროვნული გალერეა.

ჟაკ ლუი დავიდი (ფრანგი მხატვარი, 1748-1825, ფრანგული ნეოკლასიციზმის დამაარსებელი) აღფრთოვანებით შეხვდა საფრანგეთის რევოლუციას და მისი შემოქმედების დიდი ნაწილი სწორედ ამ მოვლენით იყო შთაგონებული. მას შემდეგ, რაც ნაპოლეონი ხელისუფლებაში მოდის, დავიდი მისი დაახლოებული პირი და პრევილენტიზებული მხატვარი ხდება. იგი იზარებდა განმანათლებლობის შეხედულებებს, რომ ხელოვნება ადამიანში მალალ მოქალაქეობრივ გრძნობებს უნდა აყალიბებდეს. მისი შემოქმედებაც ამითა გაჟღენთილი, ასახავს რა საფრანგეთის ისტორიის უმნიშვნელოვანეს ეტაპს.

იტალიური კამპანიის შემდეგ ნაპოლეონის პოპულარობა და ძლიერება იმდენად დიდი იყო, რომ საფრანგეთის მთავრობა შიშის კანკალით ელოდა პარიზში მის დაბრუნებას. წარმატებულ გენერალს შეეძლო ძალაუფლება იოლად აეღო ხელში, რადგან მას არმია უჭერდა მხარს, კორუმპირებული მთავრობა კი მოსახლეობას სძულდა. მაგრამ ნაპოლეონმა გადაწყვიტა ახალი წარმატებული კამპანია წამოეწყო, ამჯერად უკვე ინგლისის წინააღმდეგ. ეს უკანასკნელი თავისი ფლოტის წყალობით საიმედოდ იყო დაცული და ამიტომ ნაპოლეონმა გადაწყვიტა დაერტყა ინგლისის უმდიდრესი კოლონიისათვის – ინდოეთისათვის. საამისოდ მან ფლოტი აღჭურვა და თავის რჩეულ არმიასთან ერთად ეგვიპტისაკენ დაიძრა. იქიდან

ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენი, 1820, მხატვარი: იოსებ კარლ შტილერი, ბეთჰოვენის სახლ-მუზეუმი, ბონი.

წყალობით აღზევებული გენერალი არაერთი ხელოვანისა და ინტელექტუალის მუხად იქცა. მაგალითად, უდიდესმა გერმანელმა კომპოზიტორმა, ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენმა მას ჰეროიკული სიმფონიაც კი მიუძღვნა.

ეგვიპტეში ლაშქრობა თავიდან წარმატებით დაიწყო. ნაპოლეონმა მამლუქთა უძლეველი ჯარი დაამარცხა, ეგვიპტე დაიმორჩილა და ინდოეთისკენაც დაიძრა. მაგრამ მისი არმია ძალიან დაასუსტა აუტანელმა სიცხემ და შავმა ჭირმა და მალე უკან დაბრუნება მოუხდა. ამასობაში ნაპოლეონის არყოფნით ავსტრიელებმა და რუსებმა ისარგებლეს, მათ ევროპაში ფრანგებს სძლიეს,

ჰეროიკული, ანუ გმირული, მე-3 სიმფონია ბეთჰოვენმა თავდაპირველად მიუძღვნა ნაპოლეონს, რადგანაც მოხიბლული იყო საფრანგეთის რევოლუციის იდეებით და მიიჩნევდა, რომ ნაპოლეონი სწორედ ამ იდეების გამტარებელი იყო. მოგვიანებით, როდესაც ნაპოლეონმა თავი საფრანგეთის იმპერატორად გამოაცხადა (1804), განრისხებულმა (თუ იმედგაცრუებულმა) ბეთჰოვენმა წამოიძახა: „იგი ისეთივე მოკვდავი ყოფილა, როგორც ყველა სხვა!“ და წარწერა „ედღვნება ბონაპარტს“ მოახია ნაწარმოების თავფურცელს.

ნაპოლეონი ხმელეთის გავლით ინდოეთში უნდა შეჭრილიყო. ჯარისკაცების გარდა ნაპოლეონმა თან წაიყვანა არაერთი ფრანგი მეცნიერი, რომელთაც ეგვიპტე უნდა გამოეკვლიათ. საინტერესოა, რომ ნაპოლეონმა ეგვიპტეში ლაშქრობის წინ თავად გამოიგონა და ჯარისათვის დაამზადებინა მზის სათვალეები (რომლებიც იქამდე არ არსებობდა). უკვე მთელი ევროპა და მსოფლიო ხედავდა, რომ ბონაპარტის სახით საქმე ჰქონდათ არა მხოლოდ სამხედრო გენიასთან, არამედ, ასევე, უდიდეს ორგანიზატორსა და მოაზროვნესთან, რომელიც მფარველობდა მეცნიერებასა და ხელოვნებას და რომელიც თავის გარშემო იკრებდა უნიჭიერეს ადამიანებსა და პროფესიონალებს. სწორედ ამის წყალობით უნდა შეექმნა ნაპოლეონს ახლო მომავალში არა მხოლოდ უძლეველი არმია, არამედ უდიდესი იმპერიაც. რევოლუციის

იტალია წაართვეს და უშუალოდ საფრანგეთს დაემუქრნენ. როგორც კი ეს შეიტყო ნაპოლეონმა, ეგვიპტე მიატოვა, მცირე ამალის თანხლებით ინგლისელთა ფლოტს სასწაულებრივად დაუსხლტა ხელიდან და საფრანგეთში ჩავიდა. იქ გააკეთა ის, რასაც მისგან ელოდნენ – მოახდინა სახელმწიფო გადატრიალება და ძალაუფლება ხელში აიღო, როგორც საფრანგეთის პირველმა კონსულმა.

ნაპოლეონის ომები

1799 წელს ნაპოლეონი, საკმაოდ უბრალო და ღარიბი წარმოშობის, შორეული პროვინციიდან ჩამოსული 30 წლის გენერალი, ევროპისა და მსოფლიოს უძლიერესი სახელმწიფოს მმართველად იქცა. ასეთი რამ ისტორიას არ ახსოვდა.

ნაპოლეონმა მალე დაამყარა ქვეყანაში წესრიგი, შემდეგ კი ისევ იტალიაში ილაშქრა და იქიდან ავსტრიელები კიდევ ერთხელ განდევნა.

ინგლისელები ხედავდნენ რა ნაპოლეონში ერთობ საშიშ მეტოქეს, მის მოშორებას ცდი-

ლობდნენ ხან ტერაქტების, ხანაც შეთქმულებების სახით, მაგრამ არაფერი გამოსდიოდათ. ნაპოლეონმა მალე ბრწყინვალე დიპლომატიური ნიჭიც გამოავლინა და რუსეთი დაიმეგობრა, მაგრამ აქ ინგლისელებმა იმარჯვეს და რუსეთის იმპერატორი მოაკვლევინეს, რამაც ფრანგებისა

↓ ნაპოლეონი სენ-ბერნარის უღელტეხილზე, 1800, ავტორი: ჟაკ ლუი დავიდი, არსებობს ამ ნახაგის 5 ვერსია, რომლებიც დაცულია პარიზში, ბერლინში, ვერსალში, რიუეი-მალმეზონსა და ვენაში.

და რუსების დაახლოებას ბოლო მოუღო. ნაპოლეონმა გადაწყვიტა, მთელი ძალები ინგლისის დამორჩილებისაკენ მიემართა და ახალი დიდი ფლოტის მშენებლობა წამოიწყო. ინგლისელებმა ვერ მოახერხეს რა ნაპოლეონის ლიკვიდაცია, კონტინენტის სახელმწიფოებთან მოლაპარაკებები წამოიწყეს და ისინი საფრანგეთის წინააღმდეგ ომში ჩაბმაზე დაიყოლიეს. რუსები და ავსტრიელები იოლად დათანხმდნენ, რადგან საფრანგეთი მეტისმეტად ძლიერი იყო, ნაპოლეონი კი ევროპულ მონარქებს უკანონოდ მიაჩნდათ – მით უმეტეს, რომ მან თავი საფრანგეთის იმპერატორადაც გამოაცხადა. გარდა ამისა, საფრანგეთის წინააღმდეგ სამხედრო კამპანიას ინგლისი აფინანსებდა.

1805 წლის ზაფხულში, როცა ნაპოლეონი ინგლისზე ლაშქრობისათვის ემზადებოდა, საფრანგეთის წინააღმდეგ ახალი სამხედრო კოალიცია ამოქმედდა. საფრანგეთისათვის უნდა დაერტყა არა მხოლოდ რუსეთსა და ავსტრიას, არამედ იგემებოდა ომში შვედეთის ჩაბმა და თავად ინგლისელთა ჯარის გადასმაც კონტინენტზე. ასევე დღე-დღეზე იყო მოსალოდნელი ომში პრუსიის ჩაბმაც. ნაპოლეონს არა მხოლოდ ინგლისის დაპყრობის გეგმა ჩაეფუშა, არამედ თავად აღმოჩნდა კატასტროფის წინაშე. მაგრამ მან სწრაფად შეადგინა ახალი გეგმა, ინგლისზე ლაშქრობისათვის შეკრებილი არმია აყარა და ავსტრიელებისკენ დაძრა. ისინი მანამდე გაანადგურა, სანამ საშველად რუსები მოვიდოდნენ, შემდეგ კი რუსებისკენ გაემართა. მიუხედავად იმისა, რომ დრო რუსები-

ნაპოლეონის იმპერატორად კურთხევა (1807), ავტორი: ჟაკ ლუი დავიდი. ლუვრის მუზეუმი.

სათვის მუშაობდა (მათ დამხმარე ძალები მოსდით და პრუსიაც მალე უნდა ჩაბმულიყო ომში), ნაპოლეონმა მათი პროვოცირება მოახდინა, ბრძოლა მოახვია თავს და ისინიც სასტიკად დაამარცხა. პრუსიამ ომში ჩაბმა ვერც მოახსნო. ომი ამით დასრულდა, ინგლისი კი გადარჩა, რადგან ამასობაში მისმა ფლოტმა ლეგენდარული ადმირალ ნელსონის მეთაურობით ფრანგების ფლოტი დაამარცხა და ნაპოლეონი ინგლისზე ლაშქრობის ოცნებებს კიდევ დიდი ხნით დაემშვიდობა.

1806 წელს პრუსიის ჯერი დადგა. ამ ქვეყანამ თავად გამოუცხადა ომი საფრანგეთს. ნაპოლეონი ამას მომზადებული დახვდა, პრუსიის ტერიტორიაზე შეიჭრა და დაახლოებით ორ კვირაში მთელი ქვეყანა დაიპყრო. პრუსიის დამარცხების შემდეგ ნაპოლეონმა ინგლისს კონტინენტური ბლოკადა გამოუცხადა – მის მიერ დამორჩილებულ ევროპას ინგლისთან ვაჭრობა აუკრძალა. რადგან ინგლისის სამხედრო ძალით დამორჩილებას ვერ ახერხებდა, ნაპოლეონს სურდა ეს ქვეყანა ეკონომიკურად მაინც დაესუსტებინა. მაგრამ ინგლისი არ ნებდებოდა. ასევე აგრძელებდა ინგლისელების ფულით ფრანგების წინააღმდეგ ომს რუსეთი. 1807 წელს ნაპოლეონმა საბოლოოდ რუსების წინააღმდეგობაც გატეხა და მათთან შეთანხმებაც გააფორმა. რუსეთი საფრანგეთის მოკავშირედ იქცა და კონტინენტურ ბლოკადასაც შეუერთდა. ნაპოლეონმა თავისი ძველი ჩანაფიქრი აისრულა.

აქედან მოყოლებული ნაპოლეონი შეცდომას შეცდომაზე უშვებდა. იმისათვის, რომ კონტინენტურ ბლოკადას ეფექტურად ემუშავა, მან ჯერ ინგლისის მოკავშირე პორტუგალიაში შეიყვანა ჯარები, შემდეგ ესპანეთის ტახტზე თავისი ძმა დასვა. მისდა მოულოდნელად ამას ესპანეთში ფრანგების წინააღმდეგ სახალხო ომის დაწყება მოჰყვა, რომელსაც ბოლო არ უჩანდა და ნაპოლეონი იძულებული გახდა ამ ქვეყანაში დიდძალი ჯარი ჩაეყენებინა. ესპანეთის მოვლენებმა ავსტრიელები შეაგულიანა, რომლებიც ვერ ეგუებოდნენ დიდძალი ტერიტორიების დაკარგვას და გადაწყვიტეს, რომ ხელსაყრელი დრო დადგა,

რომ ნაპოლეონზე შური ეძიათ. 1809 წელს დაიწყო ახალი ომი, რომელიც საბოლოოდ ისევ ავსტრიის დამარცხებით დასრულდა, თუმცა ნაპოლეონს ამჯერად წარმატების მიღწევა საკმაოდ გაუჭირდა. ომის დამთავრებიდან მალე იგი ავსტრიასაც დაუმეგობრდა – თავის პირველ მეუღლეს გაშორდა და ავსტრიის პრინცესაზე იქორწინა. ეს უკვე იმას ნიშნავდა, რომ ნაპოლეონი ლეგიტიმურ იმპერატორად აღიარეს – მისი შვილი, პატარა ნაპოლეონი, რომელიც 1811 წელს დაიბადა, არა მხოლოდ ბონაპარტების, არამედ ავსტრიის იმპერატორთა დინასტიის ჩამომავალი იყო და მის წარმოშობას ეჭვის ქვეშ ვერავინ დააყენებდა.

ნაპოლეონმა ძლიერების ზენიტს მიაღწია. საფრანგეთი პრაქტიკულად მთელ კონტინენტზე იყო გაბატონებული და მის სატელიტ ქვეყნებს ბონაპარტთა ოჯახის წევრები მართავდნენ. ინგლისი მარტო იყო და მხოლოდ ძლიერი ფლოტის წყალობით იდგა ფეხზე. მაგრამ ამავე დროს ფრანგების მიერ დაპყრობილ ევროპაში სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა უკმაყოფილება. ნაპოლეონი უკვე დიდი ხანია გმირად კი არა, ტირანად აღიქმებოდა. აშკარა იყო, რომ ერთი კაცის მიერ შექმნილი უზარმაზარი იმპერია დიდ ხანს ვერ გასტანდა. პრუსიაში ოკუპანტების განდევნაზე ხმამაღლა საუბრობდნენ, კვლავაც გრძელდებოდა გააფთრებული წინააღმდეგობა ესპანელთა მხრიდან. რუსეთი კი კონტინენტური ბლოკადით ზარალდებოდა და საფრანგეთის უმცროს პარტნიორად ყოფნას ვერ ეგუებოდა.

ნაპოლეონის დაცემა

საფრანგეთსა და რუსეთს შორის უფრო და უფრო იზრდებოდა დაძაბულობა და ნაპოლეონმა გადაწყვიტა ამ ქვეყანასთანაც საბოლოოდ გაერკვია ურთიერთობები. მან ნახევარმილიონიანი არმია შეკრიბა და რუსეთისაკენ დაიძრა. არმიაში მან ჯარისკაცები პრაქტიკულად მთელი ევროპიდან წაიყვანა და 1812 წლის ზაფხულში შეტევაზე გადავიდა. რუსეთი, ერთი შეხედვით,

განწირული ჩანდა. მაგრამ სინამდვილეში განწირული ნაპოლეონი იყო. მართალია, რუსები მას უკვე ორჯერ ჰყავდა დამარცხებული, მაგრამ თავად რუსეთის ტერიტორიაზე ომისათვის იგი მზად არ აღმოჩნდა. განსხვავებით იტალიის, ავსტრიისა თუ პრუსიისაგან, რუსეთი ღარიბი და განუვითარებელი იყო. უგზობისა და უკაცრიელობის პირობებში ფრანგების ჯარს თავის გამოკვება და გადაადგილება გაუჭირდა. გარდა ამისა, რუსეთის არმია ბრძოლას გაურბოდა და მტერს უკიდევანო ქვეყნის სიღრმეში იტყუებდა, გზად კი ყველაფერს ანადგურებდა. ფრანგების უზარმაზარი არმია გზად ნელ-ნელა მცირდებოდა. რუსები მხოლოდ მოსკოვთან შეჩერდნენ და იქ მტერს სასტიკი ბრძოლა გაუმართეს, შემდეგ ისევ უკან დაიხიეს და მოსკოვიც ცეცხლს მისცეს. ნაპო-

ლეონის არმიამ დიდი ზარალი ნახა და, რაც მთავარია, მოსკოვთან ბრძოლამ ომი ვერ დაასრულა – რუსები სამშვიდობო მოლაპარაკებაზე უარს ამბობდნენ. ბოლოს და ბოლოს ნაპოლეონი მიხვდა, რომ რუსეთში გაჩერებას აზრი აღარ ჰქონდა და უკან დახევა ბრძანა. მაგრამ ეს არც ისე იოლი აღმოჩნდა, რადგან მალე ძალიან აცივდა. უგზობისა და საკვების ნაკლებობას უკვე რუსული ყინვაც დაემატა, რისთვისაც ფრანგული არმია სრულიად მოუშვადებელი აღმოჩნდა. სიცივე და შიმშილი ჯარისკაცებს ბოლოს უღებდა და რუსებიც მათ სულ უფრო და უფრო თამამად ესხმოდნენ თავს. როცა რუსეთიდან გააღწიეს, ფრანგების ნახევარ-მილიონიანი ჯარიდან 30 ათასამდეა იყო ცოცხალი. იმპერატორმა არმიის ნარჩენები მიატოვა და სასწრაფოდ პარიზისაკენ გაეშურა, რათა ახ-

ნაპოლეონის მოსკოვიდან უკანდახევა, ადოლფ ნორთერნი (1823-1876), კერძო კოლექციიდან.

ალი არმია შეეკრიბა. იგი კარგად ხვდებოდა, რომ მალე მას მთელი ევროპა აუჯანყდებოდა.

ნაპოლეონს კიდევ ჰქონდა შანსი ევროპასთან ომი თავიდან აეცილებინა. ავსტრიელებს არ სურდათ საფრანგეთის იმპერიის ზედმეტად დასუსტება, რადგან რუსეთის გაძლიერების ეშინოდათ და ნეიტრალიტეტს ინარჩუნებდნენ. ნაპოლეონსაც თავიდან რუსეთსა და პრუსიასთან უნევდა ბრძოლა და მათ საკმაოდ იოლად უმკლავდებოდა. ავსტრიელებმა მოწინააღმდეგე მხარეები დაზავებაზე დაიყოლიეს და სამშვიდობო მოლაპარაკებები გააჩაღეს. ისინი ნაპოლეონს სთხოვდნენ დაპყრობილი მიწების გარკვეული ნაწილი დაეთმო და სანაცვლოდ მთელი დანარჩენი იმპერია შეენარჩუნებინა. მოულოდნელად ნაპოლეონმა ამ შემოთავაზებაზე უარი თქვა. იმპერატორს კვლავაც სჯეროდა თავისი უძლეველობის, მას მიაჩნდა, რომ რუსეთში ომი შემთხვევით წააგო და რომ ევროპაში არ არსებობდა ძალა, რომელიც მას ბრძოლის ველზე დაამარცხებდა. 10 წლით ადრე ნაპოლეონი ალბათ არ დაუშვებდა მსგავს შეცდომას – იგი ადრე ყოველთვის ხვდებოდა, რომ მისი სამხედრო გენიაც კი არ იყო საკმარისი ყველა მტერთან ერთდროულად გასამკლავებლად და საჭირო იყო მათი დაქსაქსვა. ავსტრიელებისათვის უარის თქმით მან მტრების დანაწევრების შანსი ხელიდან გაუშვა. ავსტრია მალე რუსეთსა და პრუსიას მიემხრო, რომელთა უკან ინგლისიც იდგა. ნაპოლეონი თითქოსდა წარმატებით უმკლავდებოდა ახალ, უზარმაზარ კოალიციას და რამდენიმე ბრწყინვალე გამარჯვებაც მოიპოვა, მაგრამ საბოლოოდ მტრის სიმრავლემ თავისი გაიტანა. კოალიციის ჯარები პარიზში შევიდნენ და ნაპოლეონი იძულებული გახდა გადამდგარიყო როგორც თავისი, ასევე თავისი შვილის სახელით.

ნაპოლეონი კუნძულ ელბაზე გადაასახლეს, იმპერატორის ტიტული შეუნარჩუნეს და კუნძულიც ჩააბარეს. საფრანგეთში რევოლუციის შედეგად განდევნილი სამეფო დინასტია დაბრუნდა. მაგრამ ეს დინასტია სრულიად იყო მოწყვეტილი რეალობას და ფრანგებს მალე ხელახლა შეაზიზ-

და თავი. ამ ამბებით შეგულიანებული ნაპოლეონი ელბიდან გაიქცა და საფრანგეთში გადავიდა. მოსახლეობა მას ტაშით ხვდებოდა, მის შესაწყობად გაგზავნილი ჯარები მის მხარეზე გადავიდნენ. შეშინებული მეფე პარიზიდან გაიქცა, ნაპოლეონი ისევ საფრანგეთის გამგებლად იქცა. მაგრამ ამ ყველაფერმა ცოტა ხანს გასტანა. ევროპა ისევ ფეხზე დადგა, რომ მოუსვენარი იმპერატორი საბოლოოდ მოეშორებინა თავიდან. 1815 წლის 18 ივნისს ვატერლოოსთან (ბელგია) ნაპოლეონი ინგლისისა და პრუსიის ჯარებთან ბრძოლაში დამარცხდა და მალე იგი ისევ გადასახლეს, ამჯერად – კუნძულ ელენაზე, გაცილებით უფრო უარესი პირობებით. ნაპოლეონი იქ გარდაიცვალა კიდევ 1821 წლის 5 მაისს. ოფიციალურად გარდაცვალების მიზეზად კუჭის კიბო იქცა. არსებობს ასევე ჯერ დაუდასტურებელი ვერსია, რომ იგი მოწამლეს.

„საფრანგეთი, არმია, ავანგარდი“ – ეს იყო ნაპოლეონის უკანასკნელი სიტყვები.

ბოროტი თუ კეთილი გენია

და მაინც, ვინ იყო ნაპოლეონი? უდიდესი გმირი და გენიოსი თუ ტირანი, რომელიც ადამიანებს მხოლოდ თავისი უსაზღვრო ამბიციების დასაკმაყოფილებლად იყენებდა?

დავინწყოთ იქიდან, რომ გენია შეიძლება იყოს როგორც კეთილი, ისე ბოროტი. ყველაზე სასტიკი დიქტატორიც კი შეიძლება იყოს გენიოსი. ნაპოლეონი, სულ მცირე, სამხედრო საქმის გენია იყო, რომელმაც დაჩრდილა ისეთი სარდლები, როგორებიც იყვნენ ალექსანდრე მაკედონელი და იულიუს კეისარი. სამხედრო ნიჭის გარდა, უდიდესი იმპერიის შექმნაში ნაპოლეონს ასევე დაეხმარა სახელმწიფო მართვის პრინციპების ღრმა ცოდნა, დიპლომატიური ნიჭი და ადამიანების მართვის უნარი. ანუ განურჩევლად იმისა, უარყოფითად შევაფასებთ მას თუ დადებითად, შეუძლებელია

↑ ფონტენბლოში განმარტებული ნაპოლეონი, ავტორი პოლ დელაროში, ლაიფცივის ხელოვნების მუზეუმი.

იმის უარყოფა, რომ ნაპოლეონი ყველა დროის ერთ-ერთი უნიჭიერესი ადამიანი იყო.

გაცილებით უფრო რთულია ვუპასუხოთ კითხვას ნაპოლეონი გმირი უფრო იყო თუ ტირანი, კეთილი გენია იყო თუ ბოროტი. ალბათ – ორივე ერთად. მან უდიდესი იმპერია შექმნა, რომლითაც ფრანგები დღემდე ამაყოფენ. მაგრამ ამ იმპერიამ არც ისე დიდხანს გასტანა, მაშინდელ ომებს კი უამრავი ადამიანი შეენირა. ნაპოლეონი ადამიანთა სიცოცხლეს მეტად ცივად და პრაგმატულად უყურებდა. იგი ძალიან განიცდიდა მისი ერთგული მარშლებისა და გენერლების დაღუპვას, მაგრამ ამავე დროს არ ერიდებოდა ათასობით რიგითი ადამიანის სიკვდილზე გაშვებას. ეგვიპტეში ლაშქრობის დროს მან ტყვედ ჩავარდნილი 4 ათასი თურქი მეომრის დახოცვა ბრძანა და ეს იმით გაამართლა, რომ მის ჯარს ამდენი ტყვის შენახვის საშუალება არ ჰქონდა.

მეორე მხრივ, კი ნაპოლეონი თავადაც უშიშრად მიდიოდა სიკვდილზე. ამას აკეთებდა არა მხოლოდ მაშინ, როცა გენერალი იყო, არამედ (საჭიროების შემთხვევაში) მაშინაც, როცა იმპერატორი იყო. გარდაცვალების შემდეგ მას ტანზე არაერთი ჭრილობა უპოვეს, რომელთა არსებობას იგი თავის მეომრებს არც უმხელდა და მალულად მკურნალობდა. ეგვიპტეში იგი უშიშრად სტუმრობდა ჰოსპიტალში შავი ჭირით დაავადებულ ჯარისკაცებს. სწორედ ამის წყალობით იყვნენ ფრანგები მზად, რომ მას ყველგან გაჰყოლოდნენ.

ნაპოლეონმა საფრანგეთსა და მის კონტროლს დაქვემდებარებულ ევროპაში დიქტატურა დაამყარა. „თავისუფლება, თანასწორობა, ძმობა“ პრაქტიკულად დავინყებას მიეცა. ევროპის დაპყრობილი ერები ფრანგებს ემსახურებოდნენ. იზღუდებოდა სიტყვის თავისუფლება, იღვენებოდა ნაპოლეონის რეჟიმის ყველა მოწინააღმდეგე. ევროპის მუზეუმებსა და საცავებში შენახული ხელოვნების შედეგები და სიმდიდრეები იძარცვებოდა და საფრანგეთში იღებდა ბინას. ნაპოლეონის ბოლო გამოხდომამ – კუნძულ ელბიდან გაქცევამ – ცუდის მეტი არაფერი მოიტანა, რადგან მას მოჰყვა ახალი ბრძოლები და მსხვერპლი. ევროპის ლიდერებმა კი ფრანგებს ნაპოლეონის გვერდით დადგომა აღარ აპატიეს: ქვეყანას ტერიტორიები წაართვეს, ფულადი გადასახადი დაუნესეს და მის ტერიტორიაზე საოკუპაციო ჯარი ჩააყენეს.

ნაპოლეონის მმართველობამ საბოლოო ჯამში როგორც საფრანგეთს, ისე ევროპას ბევრი სიკეთეც მოუტანა. მაგალითად, მან დააარსა საფრანგეთის ეროვნული ბანკი და შექმნა სამოქალაქო კოდექსი, რომელიც მოქმედებდა ევროპის დიდ ნაწილში და რომლის საფუძვლებიც დღემდე გამოიყენება დასავლეთში.

ნაპოლეონი იყო პირველი, ვინც ფიქრობდა გაერთიანებულ ევროპაზე, ერთიანი კანონმდებლობითა და ერთიანი ვალუტით.

ნი მიეცათ ნიჭიერ ადამიანებს, ეს მაშინ, როცა პრაქტიკულად მთელ ევროპაში ადამიანის ბედი დამოკიდებული იყო მის წარმოშობაზე. ნაპოლეონი იყო დამპყრობელი, მაგრამ ამავე დროს იგი ებრძოდა ფეოდალურ ჩამორჩენილობას, სიბნელესა და პროვინციალიზმს. ასე, მაგალითად, ესპანეთში მან ინკვიზიცია გააუქმა, იტალიაში კი მოსპო ხელოვნურად შექმნილი საზღვრები და ციციქნა სახელმწიფოები და ამით იტალიელ ხალხს გაერთიანების იდეა შთააგონა.

ნაპოლეონის დამარცხების შემდეგ ევროპაში ძველი ფეოდალური წესრიგი აღდგა, მაგრამ ეს უკვე დრომოჭმული და განწირული იყო. სულ მალე კონტინენტს ახალი რევოლუციები მოედო,

რომლებიც დასრულდა საბერძნეთის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვებით, იტალიიდან ავსტრიის განდევნითა და იტალიის გაერთიანებით, გერმანიის გაერთიანებით. ევროპაში თანდათანობით გაჩნდა ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოები და რესპუბლიკები, დამკვიდრდა დემოკრატიული მმართველობის პრინციპები. ნაპოლეონის მმართველობიდან ორი საუკუნეც არ იყო გასული, როცა ევროპა გაერთიანდა და საბოლოოდ დაივიწყა ომები და კონფლიქტები. პარადოქსია, მაგრამ კაცობრიობის ამ უდიდეს მიღწევაში თავისი წვლილი ნაპოლეონსაც მიუძღვის, რომელიც ისტორიაში სწორედ ომებით შევიდა.

ნაპოლეონის მმართველობის შედეგები:

- დაარსდა საფრანგეთის ეროვნული ბანკი
- შეიქმნა სამოქალაქო კოდექსი
- ბიძგი მისცა ახალი ტიპის, თანამედროვე სახელმწიფოების შექმნას ევროპის კონტინენტზე

ნაპოლეონის საფლავი ინვალიდთა სამხედრო პანთეონში, ინვალიდების სახლში, ავტორი: ფრანგი არქიტექტორი ლუი ტულუს იოახიმ ვესკონტი (1791-1853)

რა არის

გიორგი სელაშვილი

პოლიტიკა

შესავალი

პოლიტიკა არსებითად საკამათო ცნებაა, რადგან მას ბევრი მნიშვნელობა შეიძლება ჰქონდეს და აქვს კიდეც.

პოლიტიკას უწოდებენ:

- ◆ ძალაუფლებისათვის ბრძოლას
- ◆ მთავრობის გადანყვეტილებებსა და ამ გადანყვეტილებების შესრულებას
- ◆ რესურსების გადანაწილების პროცესს
- ◆ პარტიებს შორის ურთიერთობას
- ◆ ზოგადად, ადამიანთა იმგვარ ყოველდღიურ საქმიანობას, რომელიც საზოგადოების მონყობას უკავშირდება

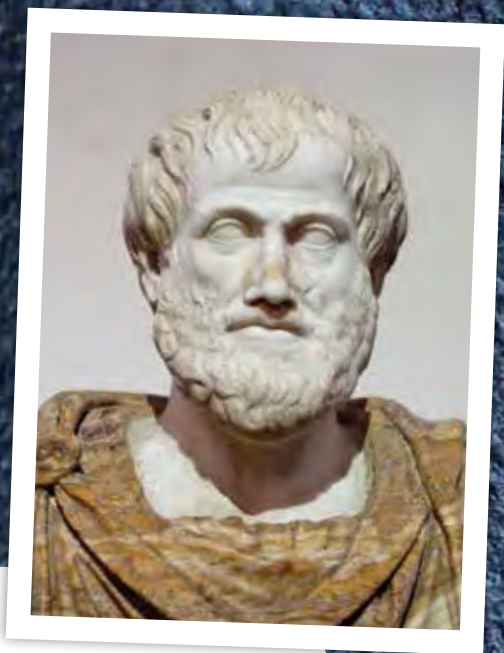
პოლიტიკა ადამიანთა საზოგადოების გაჩენისთანავე წარმოიშვა.

„პოლიტიკა“ ბერძნული სიტყვაა („პოლიტიკოს“) და „სამოქალაქოს“ ნიშნავს. ამ სიტყვის ფუძე „მოქალაქესა“ და „ქალაქს“ უკავშირდება, სადაც კლასიკური ბერძნული საზოგადოება ვითარდებოდა.

პოლიტიკა საშუალებაა, რომლითაც ხალხი განსაზღვრავს, ვინ იქნება მთავრობაში. პოლიტიკას ხშირად „ბინძურს“ უწოდებენ, მაგრამ პოლიტიკა არა მარტო ინტრიგებისა და ეგოისტური ინტერესების ასპარეზი, არამედ მაღალი იდეალების მიღწევის საშუალებაა. ეს მაღალი იდეალები შეიძლება იყოს სამართლიანობის დამყარება, პოლიტიკური თავისუფლების გავრცელება, მშვიდობისა და უსაფრთხოების მიღწევა.

ადამიანების ქცევის დიდი ნაწილი პოლიტიკურია, რადგან ადამიანთა შორის ურთიერთობები ხშირად ძალაუფლებრივია. ამიტომაც, პოლიტიკისგან განზე გადგომა, მისთვის თავის არიდება, ძალიან ძნელია.

ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი არისტოტელე (ძვ. წ. 384-322):
„ადამიანი ბუნებით პოლიტიკური ცხოველია“.

პოლიტიკის მიზნები და ამ მიზნების მიღწევის საშუალებები ხშირად ერთმანეთს არ ემთხვევა.

- როგორ უნდა შევაფასოთ პოლიტიკის მორალური მხარე?
- რომელია უფრო მნიშვნელოვანი – მაღალზნეობრივი მიზნებით მოქმედება თუ სასურველი შედეგის ნებისმიერ ფასად მიღწევა?

ზოგი მოაზროვნე მიიჩნევს, რომ მაღალი მიზნების განხორციელება მდაბალი გზებით მიუღებელია. სხვები კი ფიქრობენ, რომ თუ მიღწეული შედეგი საზოგადოებისთვის სასარგებლოა, მის მისაღწევად ყველანაირი საშუალება გამოდგება.

ჩეხოსლოვაკიის უკანასკნელი და ჩეხეთის პირველი პრეზიდენტი ვაცლავ ჰაველი (1936-2011): „ჩემთვის ნამდვილი პოლიტიკა... უბრალოდ, სხვა ადამიანებისთვის სამსახურის გაწევაა“.

პოლიტიკა კონფლიქტისა და თანამშრომლობის მონაცვლეობაზეა აგებული. ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებების, ინტერესებისა და საჭიროებების არსებობა ნიშნავს, რომ ადამიანებსა და ადამიანთა ჯგუფებს შორის უთანხმოება გარდაუვალია. მაგრამ პოლიტიკის მონაწილეებს ისიც კარგად უნდა ესმოდეთ, რომ ინტერესების მიღწევა და საკუთარი მოსაზრებების გატანა მხოლოდ კონფლიქტის საშუალებით შეუძლებელია და სხვა ადამიანებთან თანამშრომლობას საჭიროებს. ამიტომაც, პოლიტიკა უთანხმოებების გადაწყვეტის ძიების პროცესს წარმოადგენს.

ამერიკელი პოლიტოლოგი რობერტ დალი (დაიბადა 1915 წელს): „პოლიტიკა ადამიანურ ურთიერთობათა ისეთი წყობაა, რომელიც დიდწილად მოიცავს კონტროლს, ძალაუფლებას, გავლენასა და ავტორიტეტს“.

ხდება ისეც, რომ უთანხმოების გადაწყვეტა მშვიდობიანად ვერ ხერხდება. ამ შემთხვევაში საქმე მიდის რევოლუციამდე და ომამდე. ომი და ძალადობა პოლიტიკურ მიზნებს ემსახურება, მაგრამ პრობლემა ისაა, რომ ხშირად ომისა და ძალადობის შედეგად ნადგურდება ყველაფერი, რის ხელში ჩასაგდებადაც ადამიანები ძალას მიმართავენ.

პრუსიელი სამხედრო თეორეტიკოსი კარლ ფონ კლაუზევიცი (1780-1831): „ომი არის პოლიტიკის გაგრძელება სხვა საშუალებებით“.

პოლიტიკური იდეები საუკუნეებს უძლებს და ახალი ფორმით ბრუნდება საზოგადოებაში. ამ იდეებს ხშირად უფრო დიდი ძალა აქვს, ვიდრე ყველაზე ძლიერად მოსილ შეიარაღებულ ძალებს და მსოფლიო რელიგიებს. პოლიტიკა არ არსებობს იდეების გარეშე, რადგან ადამიანები სწორედ იდეების გარშემო ირაზმებიან თავიანთი მიზნების მისაღწევად. ყველაზე მოკლევადიანი პოლიტიკური ამოცანაც კი იდეების მეტ-ნაკლებად მონესრიგებულ ნაკრებს საჭიროებს.

რა განსაზღვრავს პოლიტიკის ბუნებას?

პოლიტიკას განსაზღვრავს ადამიანის ბუნება, სახელმწიფოს ხასიათი და საერთაშორისო სისტემა. მკვლევარები ვერ შეთანხმებულან, თუ რომელია ამ სამთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანი პოლიტიკისათვის. ზოგს მიაჩნია, რომ ადამიანის ბუნებაა ყველაფრის სათავე. ეს შეხედულება სანყისს რელიგიაში იღებს. ბევრი ღვთისმეტყველის შეხედულებით, ადამიანი პირველყოფილი, თანდაყოლილი ცოდვით იბადება, რაც მთელი საზოგადოების ხასიათს და ადამიანთა და სახელმწიფოთა ურთიერთობებში ძალადობის პრობლემას განაპირობებს.

სხვა ფილოსოფოსები კი მიიჩნევენ, რომ ადამიანის ბუნება ცვალებადია.

ბადია. ადამიანი შეიძლება იყოს კეთილიც და ბოროტიც, შეიძლება შეიცვალოს ცხოვრების განმავლობაში. ამიტომ საზოგადოების ხასიათს ადამიანის თანდაყოლილი თვისებები კი არ განსაზღვრავს, არამედ სახელმწიფოს, მთავრობის, საზოგადოების ბუნება. რაც არ უნდა კეთილი იყოს ადამიანი დაბადებით, სახელმწიფო მას შეზღუდვებს უწესებს და ხშირად ძალადობისკენაც უბიძგებს. ამიტომაც, სწორედ სახელმწიფოს ბუნებაა დამნაშავე იმაში, რომ ადამიანთა შორის ჰარმონიის მიღწევა დღემდე შეუძლებელი შეიქნა.

მოაზროვნეთა კიდევ ერთი ჯგუფი არც ადამიანურ ბუნებას მიიჩნევს პრობლემების წყაროდ და არც სახელმწიფოს ძალადობრივ ბუნებას. ეს მოაზროვნეები ყველაფერს საერთაშორისო სისტემას აბრალებენ.

საერთაშორისო სისტემა სახელმწიფოთა ერთობლიობაა, რომლებიც ერთმანეთთან პოლიტიკური, უსაფრთხოების, ეკონომიკური და სხვა ასპექტებითაა დაკავშირებული.

მათი აზრით, სახელმწიფოებს შორის მშვიდობის მიღწევა შეუძლებელია, რადგან სახელმწიფოების ეროვნული ინტერესები ერთმანეთთან შეუთავსებელია და ქვეყნებს შორის კონფლიქტი საერთაშორისო ურთიერთობების ბუნებრივი მდგომარეობაა. თუ მსოფლიო მშვიდობა ვერ მიიღწევა, მაშინ ვერც სახელმწიფოები იქნებიან მშვიდობიანი და ვერც ადამიანის ბუნება გაუმჯობესდება.

ჩინეთის მმართველი მაო ძედუნი (1893-1971): „პოლიტიკა არის ომი უსისხლოდ, ხოლო ომი არის პოლიტიკა სისხლისღვრის თანხლებით“.

ძალაუფლება

პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი კატეგორია ძალაუფლებაა.

ძალაუფლება არის უნარი აიძულო სხვა, გააკეთოს ის, რასაც სხვაგვარად არ გააკეთებდა.

პოლიტიკა ადამიანთა ურთიერთქმედების ისეთი სისტემაა, რომელიც ამ ძალაუფლების მოპოვებას, შენარჩუნებას, გაზრდასა და გავრცელებას ისახავს მიზნად. პოლიტიკაში ჩაბმულები არიან არა მარტო ცალკეული ადამიანები, არამედ ადამიანთა ორგანიზებული ჯგუფები და მთელი სახელმწიფოებიც კი.

ძალაუფლება ადამიანთა ურთიერთობებში ვლინდება. ავტორიტეტი და იძულების მუქარა ძალაუფლების მთავარი ატრიბუტებია.

ინგლისელი ისტორიკოსი ლორდი აქტონი (1834-1902): „ძალაუფლება რყვნის, აბსოლუტური ძალაუფლება კი აბსოლუტურად რყვნის“.

როგორც იტალიელი სახელმწიფო მოღვაწე და ფილოსოფოსი მაკიაველი ამბობდა, „ჯობს მმართველის ეშინოდეთ, ვიდრე იგი უყვარდეთ“. იძულება შეიძლება ძალაუფლების მყარი საფუძველი იყოს. თუმცა, როგორც ამერიკის პრეზიდენტი რონალდ რეიგანი ამბობდა, „ხიშტებზე დამყარებული მთავრობები ფესვებს ვერ იდგამენ“. მას ამით უნდოდა ეთქვა, რომ მხოლოდ ძალადობაზე დაფუძნებული ძალაუფლება ხანმოკლე და არამყარი შეიძლება აღმოჩნდეს.

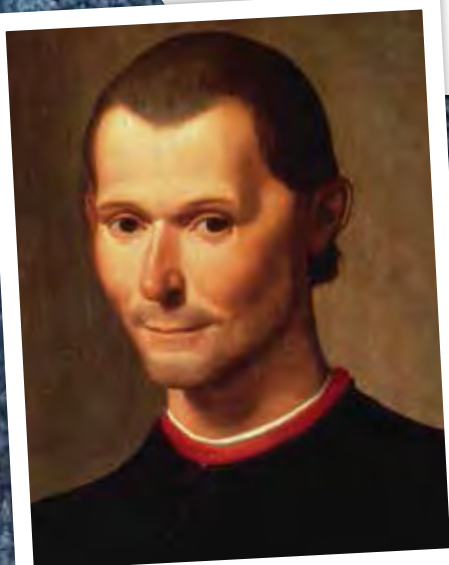
ნიკოლო მაკიაველი (1469-1527): „მიზანი ამართლებს საშუალებას“.

ავტორიტეტით მიღწეული ძალაუფლება ხშირად ძალადობას გამოირიცხავს. ავტორიტეტის საფუძველი შეიძლება იყოს ადამიანისთვის მინერილი ღვთიური ბუნება – მაგალითად, ძველად მონარქები (ფარაონები, მეფეები, კეისრები, იმპერატორები, ხალიფები, სულთნები, შაჰები) ღმერთისგან ხელდასხმულად ითვლებოდნენ და ღვთისგან ბოძებული ავტორიტეტით იმყარებდნენ ძალაუფლებას.

ხშირად ავტორიტეტის საფუძველი ლიდერის ქარიზმა – ანუ ის განსაკუთრებული თვისებები, რომლებსაც ლიდერს მისი მომხრეები და მიმდევრები მიაწერენ.

ქარიზმა – ნიჭი აღაფრთოვანო და გაიყოლო ხალხი.

ჩვენს დროში ავტორიტეტი კვლავაც წარმოადგენს ძალაუფლების საფუძველს. დემოკრატიულ ქვეყნებში ამ ავტორიტეტის საფუძველი ლე-

გიტიმური და სამართლიანი არჩევნებია, რომელიც ძალაუფლების განმხორციელებელს მართვის რაციონალურ-სამართლებრივ უფლებას ანიჭებს.

სახელმწიფო და საზოგადოება

პოლიტიკის ბუნება ყველაზე კარგად სახელმწიფოს მოწყობასა და მის ქმედებებში ვლინდება.

სახელმწიფო – ადამიანთა ორგანიზებული ერთობა საერთო მთავრობის ხელმძღვანელობით.

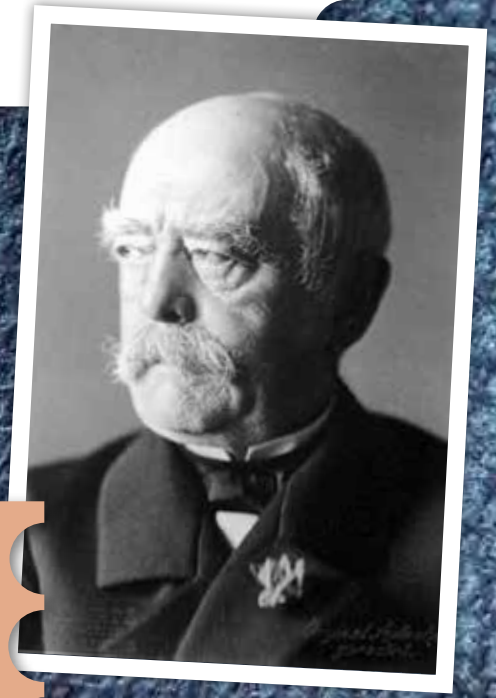
სახელმწიფოს მართვა მთავრობას აკისრია, რომელიც საზოგადოებაზე კონტროლს ახორციელებს, რათა კოლექტიური გადაწყვეტილებები სისრულეში მოიყვანოს. ამიტომაც ხშირად პოლიტიკას მთავრობასთან, სახელმწიფოსთან აიგივებენ, პოლიტიკის შესწავლას კი – მთავრობის შესწავლასთან.

გერმანიის კანცლერი ოტო ფონ ბისმარკი (1815-1898): „პოლიტიკა შესაძლებლის ხელოვნებაა“.

პოლიტიკის გაგება შეიძლება როგორც ინსტიტუციური, ასევე ინდივიდუალური თვალსაზრისით.

- ინსტიტუციური მიდგომა პოლიტიკაში გულისხმობს საჯარო საკითხების კვლევას, მთავრობის ქმედებების შესწავლას და სახელმწიფოს ფუნქციების განსაზღვრას.

- პიროვნული მიდგომის შესწავლის ობიექტია კერძო პირების მოღვაწეობა, მთავრობის გავლენის მიღმა მყოფი საკითხები და საზოგადოებრივი პროცესები.

ინსტიტუციური პოლიტიკა:

- ◆ საჯარო საკითხები
- ◆ მთავრობა
- ◆ სახელმწიფო

კერძო პოლიტიკა:

- ◆ ინდივიდების მოღვაწეობა
- ◆ არასამთავრობო საკითხები
- ◆ სამოქალაქო საზოგადოება

ამ ორი მოდელიდან ჩვენი არჩევანი განაპირობებს იმას, თუ რამდენად ყოვლისმომცველია პოლიტიკა. შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ პოლიტიკა მხოლოდ მთავრობის შიგნით, უფრო მეტიც, პოლიტიკურ პარტიებს შორის ძალაუფლებრივი ურთიერთობებია. ან კიდევ პირიქით, პოლიტიკის სფერო გავაფართოვოთ და დავასკვნათ, რომ პოლიტიკურია ყველა ურთიერთობა, რომელიც მოცემული საზოგადოების შიგნით წარიმართება.

საფრანგეთის პრეზიდენტი შარლ დე გოლი (1890-1970): „მივედი დასკვნამდე, რომ პოლიტიკა მეტისმეტად სერიოზული რამაა იმისთვის, რომ პოლიტიკოსებს შევატოვოთ“.

როგორც ვხედავთ, საკმაოდ ძნელია გაივლოს ზღვარი „საჯაროსა“ და „კერძოს“, „პოლიტიკურსა“ და „პიროვნულს“ შორის.

დემოკრატია მთავრობის მონყობის ერთ-ერთი ფორმაა, რომელშიც მთავრობას ხალხი ირჩევს და მთავრობა ხალხს ემსახურება. დემოკრატიულ სისტემაში ყველაზე უკეთაა წარმოდგენილი ადამიანთა უმრავლესობის ინტერესები და დაცულია უმცირესობის უფლებები. დემოკრატიულ სისტემაში, როგორც წესი, კანონის უზენაესობა ცხოვრების წესია, ადამიანის თავისუფლებები და უფლებები კი ხელშეუხებელი ღირებულება.

ამერიკელი თეოლოგი რაინჰოლდ ნიბური (1892-1971): „ადამიანის უნარი, იყოს სამართლიანი, დემოკრატიას შესაძლებელს ხდის; მაგრამ ადამიანის თვისება, იყოს უსამართლო, დემოკრატიას აუცილებლობად აქცევს“.

თანამედროვე სამყაროში პოლიტიკის ერთ-ერთი ასპექტი სახელმწიფოსა და რელიგიის ურთიერთობაა. თანამედროვე ეპოქაში, განსაკუთრებით კი დემოკრატიულ ქვეყნებში, სახელმწიფო რელიგიისგან გამიჯნული უნდა იყოს, მაგრამ ხშირად ეს ასე არ ხდება. რელიგიისა და სახელმწიფოს ერთმანეთში შერევამ შეიძლება სერიოზულად დააზარალოს ადამიანის უფლებები: რელიგია, თავისი ხასიათით, უზენაესი ქეშმარიტების მქადაგებელია, პოლიტიკა კი, არსებითად, დაპირისპირებული აზრების, კამათისა და უთანხმოების ასპარეზია.

პოლიტიკა, როგორც მეცნიერება

პოლიტიკური თეორია იკვლევს ადამიანთა მიერ შექმნილი მთავრობის ხასიათს და მისი გარდაქმნის შესაძლებლობას.

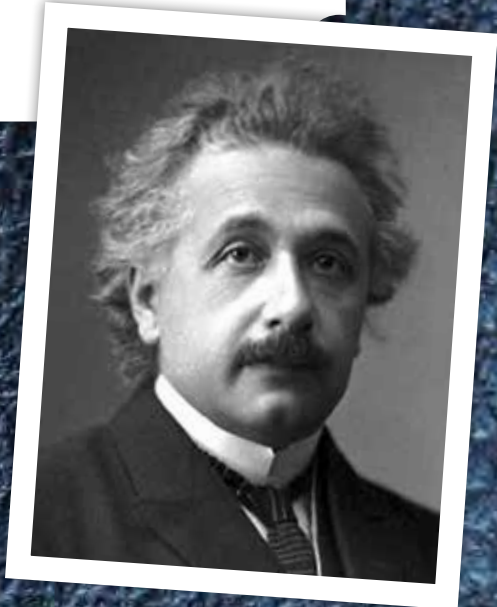
ამერიკელი პოლიტოლოგი ჰაროლდ ლასუელი (1902-1978): „პოლიტიკა შეისწავლის, თუ ვინ რას როდის რატომ და როგორ მიითვისებს“.

პოლიტიკის შესწავლა იოლი არაა, რადგან, ბუნებისაგან განსხვავებით, პოლიტიკას ობიექტური კანონები არ მართავს. პოლიტიკა წარიმართება არა მარტო რაციონალური და გააზრებული, არამედ ირაციონალური და იმპულსური მიზნებითა და საშუალებებითაც. ადამიანის ბუნების, ადამიანთა საზოგადოებისა და სახელმწიფოთა სისტემის მრავალფეროვნება თითქმის გამორიცხავს არა მარტო პოლიტიკის პროგნოზირებას, არამედ

ხშირად პოლიტიკური პროცესების ახსნას და გაგებასაც კი შეუძლებელს ხდის.

გერმანელი ფიზიკოსი ალბერტ აინშტაინი (1879-1955):
„პოლიტიკა ფიზიკაზე რთულია“.

პოლიტიკა, როგორც მეცნიერება, პოლიტიკურ ურთიერთობებს რამდენიმე კუთხით შეისწავლის:

- ✦ პოლიტიკური ქცევა
- ✦ პოლიტიკური სტრუქტურები და ფუნქციები
- ✦ პოლიტიკური ფენომენები
- ✦ პოლიტიკური იდეები
- ✦ პოლიტიკური დოკუმენტები
- ✦ პოლიტიკური მომავალი

პოლიტიკის შესწავლა შეიძლება იყოს „ნორმატიული“ ან „ემპირიული“.

ნორმატიული პოლიტიკური მეცნიერება ცდილობს გასცეს პასუხი კითხვას, თუ როგორი იქნებოდა იდეალურად მონყობილი საზოგადოება ან ამ საზოგადოების რომელიმე ასპექტი.

პოლიტიკისადმი ამგვარი მიდგომა „ღირებულებების“ ანალიზს ეყრდნობა. ამ ღირებულებების მაგალითად გამოდგება ისეთი ცნებები, როგორებიცაა „თავისუფლება“, „თანასწორობა“, „პროგრესი“, „განვითარება“, „სამართლიანობა“ და სხვ.

ემპირიული პოლიტიკური მეცნიერების მიზანი კი ვითარების უემოციო, მიუმხრობელი, ფაქტებით გამყარებული ანალიზია.

ემპირიული პოლიტიკური მეცნიერება პასუხს სცემს კითხვაზე: „რატომ?“ ემპირიული პოლიტიკური მეცნიერების გამოყენების სფეროებია არჩევნები, პოლიტიკის დაგეგმვა და შესრულება, მოვლენების პროგნოზირება და ა.შ.

პოლიტიკის შესწავლა სხვადასხვა მეთოდით შეიძლება. ტრადიციულად, პოლიტიკის გაგების მეთოდი ისტორიული ანალიზი იყო, რომელიც მომხდარი მოვლენების დანვრისგან ანალიზს ეფუძნებოდა. რამდენიმე ათეული წლის წინ მეცნიერებმა გადაწყვიტეს უფრო ზუსტი სამეცნიერო მეთოდები გამოეყენებინათ და პოლიტიკური ფაქტების და მათი გამომწვევი მიზეზების რიცხვების საშუალებით შესწავლას მოჰკიდეს ხელი.

რაოდენობრივი მეთოდის გამოყენების კარგი მაგალითი დემოკრატიულ ქვეყნებში ჩატარებული არჩევნების შედეგების ანალიზია – „რამდენმა ვინ ვის და სად მისცა ხმა არჩევნებში? და რომელმა ფაქტორებმა განაპირობა

პოლიტიკის შესწავლის რაოდენობრივი მეთოდის მიზანი პოლიტიკური პროცესების და მათი შედეგების მათემატიკური და სტატისტიკური საშუალებებით ახსნა, გაგება და პროგნოზირებაა.

საარჩევნო ხმების ამგვარი განაწილება?“

ისტორიული და რაოდენობრივი მეთოდები დღემდე ფართოდ გამოიყენება პოლიტიკის შესწავლაში.

საერთაშორისო პოლიტიკა

სახელმწიფოებს შორის ძალაუფლებისათვის ბრძოლის ასპარეზი მთელი მსოფლიოა. სახელმწიფოები იბრძვიან თავიანთი ძლიერების და უსაფრთხოების გაზრდისთვის, ხშირად სხვა სახელმწიფოების ხარჯზე. მსოფლიო პოლიტიკაში ერთი სახელმწიფოს წარმატება სხვა ქვეყნების მხრიდან უარყოფით რეაქციას იწვევს, რადგან სახელმწიფოები ერთმანეთს ძნელად ენდობიან.

ყველა სახელმწიფოს ქცევა, ანუ მათი საგარეო პოლიტიკა, ეროვნულ ინტერესებს ემყარება. სახელმწიფოთა საგარეო პოლიტიკათა ერთობლიობა საერთაშორისო პოლიტიკას ქმნის. სახელმწიფოთა მიერ შექმნილი პოლიტიკური ურთიერთობების სისტემა თავად იწყებს სახელმწიფოების ქცევაზე გავლენის მოხდენას. თუ სახელმწიფო სწორად ვერ შეაფასებს ძალაუფლების განაწილების და წონასწორობის ვითარებას, იგი შეიძლება დასუსტდეს და მსოფლიო რუკიდან გაქრეს კიდეც.

გერმანელ-ამერიკელი პოლიტოლოგი ჰანს მორგენტაუ (1904-1980):

„ყველა სახელმწიფო მოღვაწე ეროვნული ინტერესებით უნდა ხელმძღვანელობდეს, რაც ნიშნავს, რომ იაზროვნო, როგორც სახელმწიფომ სხვა სახელმწიფოთა შორის“.

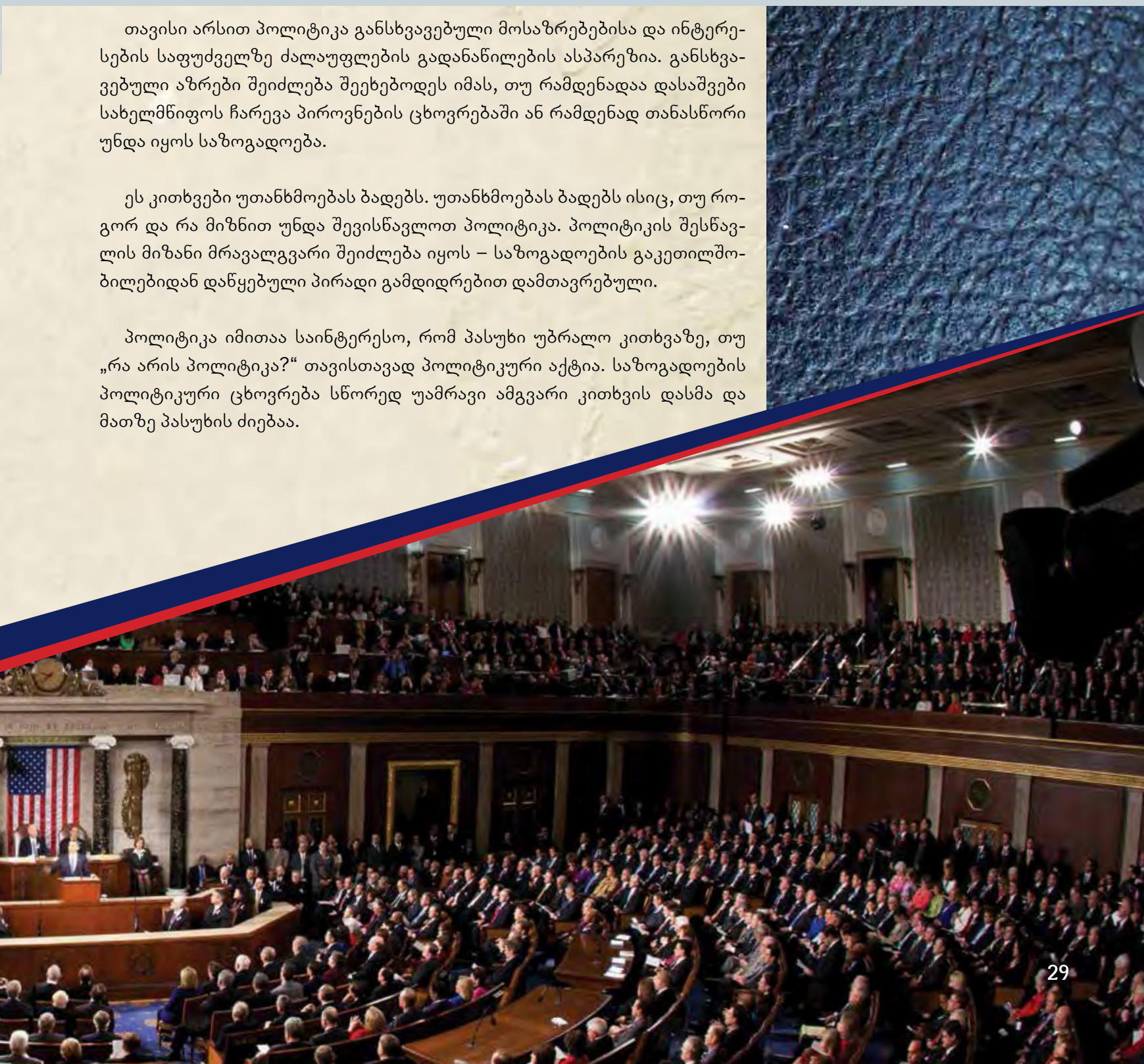
საერთაშორისო პოლიტიკაში მთავარი მოქმედი პირები სახელმწიფოებია, თუმცა საერთაშორისო ორგანიზაციები, რეჟიმები, რეგიონები და, ხშირად, ინდივიდებიც სერიოზულ გავლენას ახდენენ მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებზე. საერთაშორისო პოლიტიკის მიზანი მშვიდობისა და უსაფრთხოების მიღწევაა, მაგრამ, ჯერჯერობით, კაცობრიობამ ამ მიზნის მიღწევა ვერ მოახერხა.

დასკვნა

თავისი არსით პოლიტიკა განსხვავებული მოსაზრებებისა და ინტერესების საფუძველზე ძალაუფლების გადანაწილების ასპარეზია. განსხვავებული აზრები შეიძლება შეეხებოდეს იმას, თუ რამდენადაა დასაშვები სახელმწიფოს ჩარევა პიროვნების ცხოვრებაში ან რამდენად თანასწორი უნდა იყოს საზოგადოება.

ეს კითხვები უთანხმოებას ბადებს. უთანხმოებას ბადებს ისიც, თუ როგორ და რა მიზნით უნდა შევისწავლოთ პოლიტიკა. პოლიტიკის შესწავლის მიზანი მრავალგვარი შეიძლება იყოს – საზოგადოების გაკეთილშობილებიდან დანყებული პირადი გამდიდრებით დამთავრებული.

პოლიტიკა იმითაა საინტერესო, რომ პასუხი უბრალო კითხვაზე, თუ „რა არის პოლიტიკა?“ თავისთავად პოლიტიკური აქტია. საზოგადოების პოლიტიკური ცხოვრება სწორედ უამრავი ამგვარი კითხვის დასმა და მათზე პასუხის ძიებაა.

✠

✠ Բ Ծ Ե Մ Ի Կ Ե Ծ :
 ✠ Ե Լ Կ Ի :
 ✠ Խ Ո Ւ Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ : ✠

✠ Թ Ի Ե Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Կ Ի Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Կ Ի Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Կ Ի Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :

Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :
 Ե Լ Կ Ի Թ Ի Կ Ե Ծ Ե Լ Ե Ծ :

ბიბლია

ლაშრა ბრიგოლაშვილი

ბიბლია წიგნთა წიგნია. კაცობრიობა ამ წიგნში ეძებდა პასუხს გლობალურ კითხვებზე: როგორ წარმოიშვა სამყარო? როგორ გაჩნდა სიცოცხლე? ვინ ვართ ჩვენ? საიდან მოვდივართ? რა ზნეობრივ-მორალური კატეგორიებით უნდა იცხოვროს ადამიანი?

ბიბლიაში ბევრ კითხვაზე შეიძლება პასუხის პოვნა, ოღონდ თითოეული იმდენს ითვისებს, რამდენის მისაღებადაც თვითონ არის მზად.

ბიბლია ბერძნული სიტყვაა და წიგნს ნიშნავს. უფრო ზუსტად, ბერძენი ბიბლოს (βιβλος) უწოდებდნენ პაპირუსს, ეგვიპტურ მცენარეს, რომლისგანაც საწერ მასალას ამზადებდნენ. მასზე დაწერილ წიგნს ეწოდებოდა ბიბლიონ (βιβλίον). შემდეგ βιβλος ეწოდა ყველა წიგნს, მათგან გამოსარჩევად კი ბიბლიურ წიგნს დაურთეს განმსაზღვრელი ეპითეტი – წმიდა. ესაა წიგნი, რომელმაც დაიკანონა წოდება წმიდა წიგნისა, წმიდა წერილისა.

როდის შეიქმნა ბიბლია, რა ენაზე დაიწერა, რა შედგენილობისაა – აი კითხვები, რომელთაც პირველ რიგში უნდა ვუპასუხოთ.

ბიბლია შედგება სხვადასხვა ავტორის სხვადასხვა დროს დაწერილი წიგნებისგან. ის მოიცავს ორ მთავარ ნაწილს: ძველ აღთქმასა და ახალ აღთქმას. ძველი აღთქმა შექმნილია XII (ქრისტემდე) – II (ქრისტეს აქეთ) საუკუნეებში, ძირითადად ებრაულ ენაზე, ახალი აღთქმა კი ქრისტიანულ ეპოქაშია დაწერილი ბერძნულ ენაზე.

ძველი აღთქმა გულისხმობს შეთანხმებას, კავშირს ღმერთსა და რჩეულ ებრაელ ხალხს შორის, ახალი აღთქმა კი ახალი კავშირია ღმერთსა და კაცობრიობას, ღმერთსა და თითოეულ ადამიანს შორის.

ვინ იყვნენ ებრაელები და რატომ გამოარჩია ისინი ღმერთმა? ძველად ებრაელები ეწოდებოდათ დასავლეთ-სემიტური მოდგმის ერებს, რომლებიც XVI-XIV საუკუნეებში (ქრისტემდე) შუამდინარეთის სანახებიდან ჩრდილო-არაბულ ნახევარუდაბნოში ჩამოსახლდნენ. იბრემ – როგორც უწოდებდნენ თავის თავს ებრაელები, ნიშნავს მდინარის გადაღმადან მოსულს.

XIII ს-ში (ქრისტემდე) ებრაელები დამკვიდრებულან მკვდარი ზღვის მახლობლად, პალესტინაში, სადაც ისინი შერევიან იქაურ მოსახლეობას და

მოქვის სახარება, XIII ს.

ლაილამის ბიბლია, X-XI ს.

მოსე, 1515, ავტორი: მიქელანჯელო ბუონ-აროტი, სან პიეტრო ინ ვინკოლი, რომი.

დაუსვამთ კითხვა: რა ენაზე ესაუბრება ღმერთი მოსე წინასწარმეტყველს? რელიგიური ისტორიოგრაფია გვპასუხობს: ღმერთის ენა ის ზეადამიანური იდიომაა, რომლითაც ღმერთი ანგელოზებს ესაუბრება.

წინასწარმეტყველთა წიგნებს დიდი და მცირე ენოდან იმის გამო, რომ მათი წინასწარმეტყველებანი მოცულობით განსხვავდებიან ერთმანეთისგან, ზოგი დიდია, ზოგი კი – მცირე.

შეუქმნიათ თავიანთი სახელმწიფო. ებრაელებმა ერთგვარად დააგვირგვინეს ძველი აღმოსავლეთის ცივილიზაცია, როგორც ამ დიდი კულტურის ერთ-ერთმა უძველესმა წარმომადგენლებმა. აღსანიშნი ისიც არის, რომ მთელი მათი კულტურა მოქცეულია ერთ დიდ წიგნში – ბიბლიაში და მოიცავს ძველი ქვეყნების ისტორიას, მსოფლალქმასა და ესთეტიკურ მიმართებას სამყაროსადმი. უძველესი დროიდან მოკიდებული ბიბლია კაცობრიობასთან ერთად დღესაც ცოცხლობს. ის შემაერთებული ხდება ძველ ცივილიზაციებთან და ახალ ცივილიზაციას შორის.

ბიბლიური გადმოცემით, ებრაელები ეგვიპტელთა მონობიდან ღვთის მონოდებით დაიხსნა მოსე წინასწარმეტყველმა, რომელიც შეიქნა მათი რელიგიური მოძღვარი, პოლიტიკური ბელადი, დამფუძნებელი ძველი აღთქმის მონოთეისტური რელიგიისა*. როგორც ძველი აღთქმა მოგვითხრობს, ღმერთმა იხმო მოსე და ამცნო მას: „და ან უკუეთუ სმენით ისმინოთ ჳმისა ჩემისა და დაიცვათ აღთქუმაჲ ჩემი, იყვნეთ ჩემდა ერი საზეპუროჲ ყოველთაგან ნათესავთა, რამეთუ ჩემი არს ყოველი ქუეყანაჲ“ (გამოსლვ. 19,5). ხალხმა უფალს აღუთქვა ყოველივეს შესრულება და ღმერთმა მოსეს სინას მთაზე ორი ფიქალი (დაფა) უბოძა, რომელზედაც ათი მცნება („დეკალოგი“), ზნეობრივი ცხოვრების 10 წესი იყო განსაზღვრული. მის შემდეგ წინასწარმეტყველმა სამსხვერპლოზე შეწირული ხარების სისხლი აპკურა ხალხს და უთხრა: „აჰა სისხლი აღთქუმისა, რომელი აღთქუმა-ყო ღმერთმან თქუენდა მიმართ ყოველთა ამათ სიტყუათათჳს“ (გამოსლვ. 24,8).

უფალი რჩეულ ებრაელ ხალხს ჰპირდებოდა აღთქმულ ქვეყანას, რომელიც დაკარგული სამოთხის მსგავსი იქნება. ასე ჩამოყალიბდა ებრაელი ხალხის ღვთისაგან გამორჩეულობის იდეა. გამორჩეულობის სტატუსი ებრაელებს მიენიჭათ იმის გამო, რომ ღმერთმა გამოარჩია და გამოიხსნა ისინი განსაცდელისგან.

ძველი აღთქმა შეიცავს 51 წიგნს და იყოფა სამ ნაწილად: კანონი, წინასწარმეტყველები და დაწერილები.

პირველ ნაწილში, რომელსაც ხუთწიგნეული (ხუმაში), კანონი (თორა) ეწოდება და მიეწერება მოსე წინასწარმეტყველს, მოთხრობილია ქვეყნისა და ადამიანის გაჩენის შესახებ, ადამისა და ევას ცოდვაზე, სამოთხიდან მათ განდევნაზე, ებრაელი ხალხის ცხოვრებაზე პალესტინაში.

მეორე ნაწილში გაერთიანებულია 4 დიდი და 12 მცირე წინასწარმეტყველის წიგნები. ამ წიგნებში მხილებულია კაცთა მოდგმის ცოდვები. ეს მხილება ერთგვარ გაფრთხილებადაც გაისმის მოსალოდნელი სასჯელის შესახებ, თუ ებრაელები არ დაიცავდნენ ღვთის მცნებებს.

* მოსე წინასწარმეტყველის პიროვნებით შთაგონებულმა არაერთმა ხელოვანმა ასახა იგი თავის შემოქმედებაში. გავიხსენოთ მიქელანჯელოს მოსე, ვ. როსინის ოპერა „მოსე ეგვიპტეში“, ა. შონბერგის „მოსე და აარონი“ და სხვ.

მესამე ნაწილი აერთიანებს სხვადასხვა ჟანრის წიგნს სხვადასხვა ავტორისა. ამ წიგნებს განსაკუთრებული მიზიდულობის ძალა ჰქონდათ ძველ-ადაც და დღესაც. ეს წიგნებია: დავით წინასწარმეტყველის „ფსალმუნები“, სოლომონ ბრძენის „იგავნი“, „ეკლესიასტე“ და „ქება ქებათაჲ“, იობის წიგნი, ესთერის წიგნი, ივდიითის წიგნი და სხვ. ყურადღება გავამახვილოთ ზოგიერთ მათგანზე:

ფსალმუნნი (ქართულად – დავითნი) ბიბლიის, ძველი აღთქმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წიგნია. ებრაული ტრადიცია ამ წიგნს ქების, დიდების წიგნს უწოდებს, რადგან ფსალმუნთა უმეტესობა დვითის სადიდებლად წარმოთქმული საგალობლებია. ბერძნულ ენაზე თარგმნილ ბიბლიაში კი ამ წიგნს **ψάλτεριον** (ფსალტერიონ) ეწოდება. ამ ტერმინით აღინიშნებოდა სიმებიანი საკრავი, ათ- ან თორმეტსიმებიანი ქნარი, რომლის თანხლებითაც სრულდებოდა ებრაულ საგალობელთა უმრავლესობა.

ფსალმუნთა წიგნში გაერთიანებულია ასორმოცდაათი („ასერგასისი“) ფსალმუნნი. აზრთა სხვადასხვაობა საგალობელთა ავტორის ვინაობაზე. ზოგი საეკლესიო მოღვაწე 150-სავე საგალობელს დავით წინასწარმეტყველს მიაკუთვნებს, ზოგიერთი კი ფიქრობს, რომ ფსალმუნები სხვადასხვა ავტორის მიერაა შექმნილი. მთავარი მაინც ის არის, რომ დავით წინასწარმეტყველი ცენტრალური ფიგურაა ამ საგალობლებისა. სხვები მას ჰბაძავენ, მის კვალს მიჰყვებიან, მის სულისკვეთებას გამოხატავენ.

ფსალმუნები თავისი ზოგადი შინაარსით ეხმიანება დავით წინასწარმეტყველის ცხოვრების გზას, დაწყებულს სამუელ წინასწარმეტყველის მიერ და-

ფსალმუნნი, სამუელ წინასწარმეტყველი მირონს აცხებს დავითს.

მეფე დავით მეფსალმუნე

ფსალმუნის მკითხველი გოდების კედელთან, იერუსალიმი, 2007.

მეფე სოლომონისა და საბას დედოფლის შეხვედრა, 1452-1466, ავტორი: პიერო დელა ფრანჩესკა, სან ფრანჩესკოს ბაზილიკა, არეცო, იტალია.

ბერძნული ოთხთავი, იოანეს სახარების დასაწყისი, XII ს.

ვითის მირონცხებით, დამთავრებულს მისი მეფობის უკანასკნელი წლებით. თუმცა დიდი საეკლესიო მოღვაწის, გრიგოლ ნოსელის (ახ.წ. 335-394) თქმით, „ფსალმუნთა“ კომპოზიცია არ არის დაფუძნებული ისტორიულ მოვლენათა ქრონოლოგიურ თანმიმდევრობაზე, არამედ სათნობათა ასახვით წარმოაჩენს ადამიანის ამაღლებას ღმერთამდე. ამიტომ იქცა დავითი რენესანსის ეპოქის შემოქმედთათვის (მიქელანჯელო, დონატელო, ვეროკიო და სხვ.) შთაგონების წყაროდ.

ეკლესიის უდიდესი მამა ათანასე ალექსანდრიელი (ახ.წ. 297-373), „ფსალმუნთა“ ბრწყინვალე კომენტატორი, მიიჩნევს, რომ ფსალმუნთა უმთავრესი განმასხვავებელი ნიშანი წმ. წერილის სხვა წიგნებისგან ისაა, რომ მასში სასიმღერო ინტონაციითა და პოეტური ფორმით გამოხატულია თითქმის ყველა სხვა ბიბლიური წიგნის შინაარსი. ფსალმუნთა მეშვეობით ადამიანი შეიმეცნებს თავისი სულის მოძრაობას. ის ღმერთს ესაუბრება, გულს გადაუშლის მას, შენდობას შესთხოვს, აქებს, განადიდებს „სიტყვიერ მსხვერპლს“ გაიღებს მისთვის.

სოლომონ ბრძენს, დავით წინასწარმეტყველის შვილს, მიიჩნევენ სამი სოფიოლოგიური (სიბრძნისმეტყველებითი) წიგნის ავტორად. ეს წიგნებია: „იგავნი სოლომონისნი“, „ეკლესიასტე“, „ქებაჲ ქებათა“. ეს სამი წიგნიც გრიგოლ ნოსელს ესახება ერთგვარ კიბედ, რომლის მეშვეობით ადამიანი სრულყოფას აღწევს.

სოლომონის წიგნებს დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა კაბადოკიელი მამა ბასილი დიდი (ახ.წ. 330-379). მისი გაგებით, იგავთა წიგნი ემსახურება ადამიანის ზნეობრივ აღზრდას, ეკლესიასტე მოგვიწოდებს ფუჭად, ამაოდ არ დავხარჯოთ სასიცოცხლო ძალები წარმავალი ცხოვრების წარმავალი ფასეულობებისთვის. „ქება ქებათა“ კი წარმოაჩენს სულიერი სრულყოფის გზას, რადგან გამოხატავს სიძისა და სძლის შეწყვილებას, ე. ი. ადამიანისა და ლოგოსის შეკავშირებას.

„ქებაჲს“ შინაარსს შეყვარებული წყვილის დიალოგი წარმართავს. ვაჟი წარმოდგება სიძედ, ის ხან მწყემსია, ხან – მევენახე, ხან – მეფე-გვირგვინოსანი (თვით სოლომონ მეფე); ქალი, შეყვარებული, სძალი კი ხან მწყემსი გოგონაა, ხან – ვენახის მცველი, ხან – მეფის ასული, ხან – დედოფალი. ურთიერთობაში ისინი ხან და-ძმად მიიჩნევენ ერთმანეთს, ხან – სიძე-პატარძლად, ხან – ცოლ-ქმრად. მათ გარდა პოემაში ჩანან პატარძლის მეგობარი ქალწულები და სიძის მეგობარი ვაჟები. ავტორი არსად ჩანს.

ქრისტიანულმა მსოფლალქმამ „ქებაჲში, როგორც შევნიშნეთ, დაინახა „სიძისა“ და „სძლის“ სიყვარული, რომელიც მიმანიშნებელია ქრისტესა და კაცობრიობის/ეკლესიის კავშირის საიდუმლოზე. მიიჩნევენ, რომ ამ წიგნში ყველა წინასწარმეტყველებაზე უფრო ნათლადაა წარმოდგენილი მესიის – ქრისტეს გაცხადების შესახებ. საღვთისმეტყველო მოძღვრებით, „ქებაჲ“ კი არ წინასწარმეტყველებს მესიის განკაცებაზე, არამედ წარმოგვიდგენს მას, როგორც უკვე განკაცებულს. „ქებაჲ“ ზემის, ნეტარების, სიხარულის გა-

მომხატველი წიგნია. ამ ნეტარებამ ათქმევინა სოლომონ ბრძენს ფრთიან გამოთქმად ქცეული სიტყვები: „მტკიცე არს, ვითარცა სიკუდილი, სიყვარული“ (ქებაი 8,6).

ქრისტიანობის აპოლოგეტებმა ძველი აღთქმა დასახეს ახალი აღთქმის მოსწავებად, ახალ აღთქმაში კი ძველი აღთქმის კომენტარებს ხედავდნენ. იუდაიზმი, რომელიც ძველ აღთქმას ეფუძნება, აღიარებს მხოლოდ ძველ აღთქმას, ქრისტიანობა კი – როგორც ძველ, ისე ახალ აღთქმას.

ახალი აღთქმა იესო ქრისტეს მოწაფეთა და მოციქულთა მიერ შეიქმნა. მასში გადმოცემულია მაცხოვრის მოძღვრება შემორჩენილი მის თვითმხილველთა მეხსიერებაში და განახლებული სულიწმიდის მიერ (იოანე 14, 26). ახალი აღთქმა 27 წიგნისაგან შედგება. ეს წიგნებია: სახარება (მისი შესატყვისი ბერძნული ტერმინია ევანგელე, რომელიც ქართულ ლიტერატურულ ტრადიციაშიც გვხვდება), იგივე ოთხთავი (რადგან სახარება ოთხია და დაწერილია ოთხი მახარებლის – მათე, მარკოზ, ლუკა და იოანეს მიერ), საქმე მოციქულთა, მოციქულთა ეპისტოლეები და გამოცხადება, ანუ აპოკალიფსისი იოანესი.

ამ წიგნებში მოთხრობილია იესო ქრისტეს ამქვეყნიური ცხოვრების შესახებ, ქრისტეს მოწაფეთა სამოციქულო ღვაწლზე, სამყაროს უკანასკნელ დღეზე. ოთხი მახარებლის წიგნებს ადარებდნენ სამოთხიდან მომდინარე ოთხ მდინარეს, რომლებიც რწყავენ ედემის ბაღს.

წყაროსთვის სახარება, X-XI სს. მათე, მარკოზი, ლუკა და იოანე მახარებლები.

ეთიოპიური ბიბლია, 1350-1450, ნაპოვნია გიზის უდაბნოს პლატოზე.

პეტრე მოციქული, ლათინური ბიბლია, 1407, მალმსბერის სააბატო, უილტშირი, ინგლისი.

პალესტინაში აღმოცენებულ რელიგიას ქრისტეს მონაფეები უქადაგებდნენ არა მხოლოდ ებრაელობას, არამედ წარმართებსაც. ამიტომ ეს რელიგია გავრცელდა რომის მთელ იმპერიაში. ქრისტეს მოციქულები სახარებას ავრცელებდნენ არა მახვილითა და შუბით, არამედ სიტყვითა და სიყვარულით.

საგულისხმოა, რომ მოციქულებს უწოდებდნენ მეთევზურებს, მეზადურებს, მესათხეველებს. მართალია, ქრისტეს მონაფეთაგან ზოგი მართლაც მეზადური იყო, მაგრამ მათ ეს სახელი შეერქვათ იმის გამო, რომ ღვთის სიტყვის მეშვეობით ადამიანთა გულებს აქცევდნენ ბადეში. აკი თვით მაცხოვარმა მოუწოდა მათ: „და ჰრქუა მათ: მოვედით და შემომიდეგით მე, და გყვნე თქუენ მესათხეველე კაცთა“ (მათე 4,19).

ახალმა აღთქმამ საფუძველი დაუდო ახალ წელთაღრიცხვას, რომელსაც ეფუძნება მთელი ევრო-ამერიკული ცივილიზაცია (სხვა წელთაღრიცხვა აქვთ მაგალითად, ჩინელებს, არაბებს). ახალმა აღთქმამ დაამკვიდრა ახალი გაგება ახალი ცხოვრებისა, ახალი ადამიანისა, ახალი გზისა, ახალი გალობისა. ეს ის ფასეულობებია, რომელთა მეშვეობითაც მყარდება კავშირი უზარმაზარი ევროპული სივრცის კულტურულ ხალხთა შორის.

მანინც რა არის ამ კულტურის საფუძველთა საფუძველი?

ახალი აღთქმა ახალი კავშირია ღვთისა და ადამიანისა. საღვთისმეტყველო სწავლებით, თუ ძველი აღთქმა, სინას მთაზე რომ დაიდო ღმერთსა და ისრაელს შორის, საქორწინო კონტრაქტია სამსხვერპლოზე მიტანილი შესანიშნის სისხლის შხეფებით ბეჭედდასმული, ახალი აღთქმა საქორწინო კავშირია, დაბეჭდილი იესო ქრისტეს სისხლით, რომლითაც ჯვარცმულმა მაცხოვარმა გამოისყიდა ცოდვითდაცემული კაცობრიობა. ცნობილია, რომ ჯერ კიდევ ძველი აღთქმა მიანიშნებდა მორწმუნეებს საქორწინო ურთიერთობაზე ღმერთსა და მის რჩეულ ხალხს შორის: „და მოგიტხოო შენ თავისა ჩემისა საუკუნოდ, და მოგიტხოო შენ თავისა ჩემისა სარწმუნოებით, და იცნა შენ უფალი“ (ოსია 2, 19-20). მიიჩნევენ, რომ ესაა გულმხურვალე მონოდება, მოხმობა ეკლესიისა შეემეცნოს უფალს, გახდეს სძალი ქრისტესი.

„ქებათა-ქებათას“ კომენტატორებმაც, როგორც აღვნიშნეთ, ძველი აღთქმის ამ ყველაზე იდუმალ წიგნში დაინახეს ღმერთისა და მისი რჩეული ხალხის საქორწინო ურთიერთობის ალეგორია, სიტყვისა და სხეულის შეკავშირების იგავი, იესო ქრისტესა და ეკლესიის, ანუ ქრისტესა და ყოველი ადამიანის შეერთების (ერთქმნის) განმადიდებელი ჰიმნი.

ბიბლიაში შეინიშნება ამ იდეის თანდათანობით განვითარება. ახალი აღთქმის იგავებით (მათე 25, 1-13; მათე 22, 1-13) გაცხადებულია, რომ ღმერთი სწორედ ქრისტეში ხორციელდება სიძედ. ბიბლიამ ადამიანის სრულქმნის აღმნიშვნელ უნივერსალურ სიმბოლოდ ქორწინება მიიჩნია.

ახალმა აღთქმამ დაამკვიდრა სრულიად ახალი გაგება სიყვარულისა. ქრისტიანობა ღმერთის არსად აცხადებს სიყვარულს: „ღმერთი სიყვარული არს“ (1 იოანე 4, 8). ღმერთი, ანტიკური რელიგიის ღმერთებისგან განსხვავებით, მხოლოდ კი არ უყვართ, არამედ თვითონაა განმსჭვალული ყველას სიყვარულით. სიყვარული დაისახა ადამიანის მონოდებად, მისი ღირსების განმსაზღვრელად: „თქმულ არს: შეიყუარო მოყვასი შენი და მოიძულო მტერი შენი. ხოლო მე გეტყვ თქუნ: გიყუარდე მტერი თქუენნი“ (მათე 5, 43-44).

სიყვარული ზნეობითი იერარქიის სათავეში მოექცა და უმთავრეს იდეალად გამოიკვეთა. პავლე მოციქულმა, რომელმაც სულისშემძვრელი ჰიმნი უძღვნა სიყვარულს (1 კორ. 13, 4-13), შემდეგი სიტყვებით დააგვირგვინა ის: „ხოლო ან ესერა ჰგიეს: სარწმუნოებაჲ, სასოებაჲ და სიყვარული, სამი ესე; ხოლო უფროჲს ამათსა სიყვარული არს“.

ახალი აღთქმის (და საერთოდ ბიბლიის) დამამთავრებელი წიგნი – გამოცხადება იოანესი (აპოკალიფსისი), რომელიც სამყაროს უკანასკნელ დღეს აღწერს, მთავრდება ახალი გალობით, რომელშიც მონანილეობს ურიცხვი რაოდენობა ანგელოზებისა, მათ გალობას უერთდება გალობა ყოველთა დაბადებულთა, „რომელნი არიან ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა და უფსკრულთა შინა და ზღუათა“ (გამოცხ. 5, 13). ცოდვით დაცემის შედეგად დარღვეული ჰარმონია სამყაროსი უნდა აღდგეს, ამ ჰარმონიის საფუძვლად კი სიყვარულია მიჩნეული.

იოანეს გამოცხადება, რუსული ხატი, XVI ს.

ჯრუჭის II სახარება, XII ს.

ახალი აღთქმა დაედო საფუძვლად ახალ რელიგიას – ქრისტიანობას, რომელმაც თავის მხრივ ჩამოაყალიბა თვისებრივად ახალი საზოგადოებრივი ცნობიერება, ახალი საკულტო და კულტურული არქეტიპები. მათ ახალი კულტურის საფუძვლები განსაზღვრეს.

ქრისტიანობის ღმერთი – პიროვნული სამსახოვანი ერთარსება ღმერთი – არის აბსოლუტური ჭეშმარიტება, სიკეთე, მშვენიერება, სიყვარული, არაფრისგან ყოველივეს შემოქმედი. ადამიანი უმთავრეს ფასეულობად გამოცხადდა; ის შექმნილია ღვთის სახედ და ხატად, ანგელოზთა დარად მინიჭებული აქვს თავისუფალი ნება. ადამიანი პირველცოდვის შედეგად დასცილდა ღვთის ხატს. ადამიანი მოვალეა აღიდგინოს ღვთაებრივი ხატი. მაგრამ დაიბადა კითხვა: როგორ ეზიარება ადამიანი ღმერთს, თუ თვითონ ღმერთი არ შევა ადამიანში? ამიტომ მოხდა ღმერთის კაცქმნა, „ამისთვის ღმერთ-მამაკაცებრ მოქმედ იქმნა ზეშთა ღმერთთაჲ, რაჲთა კაცებრ უწყოდნის ვნებანი ჩუენნი და ღმრთეებრ იწსნიდეს ბრალთაგან, რომელთა ქალწულად ქადაგონ ქალწული დედაჲ,“ – იტყვის დავით აღმაშენებელი თავის განთქმულ სინანულის საგალობელში.

გავიხსენოთ ისიც, როგორ ესაუბრებოდა თავის ხალხს ილია ჭავჭავაძე, ერის მამად მიჩნეული დიდი მწერალი და მოაზროვნე: „ვით მამა ზეცისა იყავ შენც სრულიო“, უმოძღვრა კაცს და ამით გვამცნო, რომ კაცი შემძლებელ არს აღსვლად ღვთაების სისრულემდე. რაოდენი დიდებაა და პატივი კაცის ბუნებისა ამ ექვს სიტყვაში, ღვთის ბაგეთაგან წარმოთქმულში!.. იღვანე და ღვთის სისრულემდე შენც შეგიძლიან ახვიდე და მიაღწიოო. ესოდენი განდიდება და აღმატება ადამიანის ღირსებისა ჯერ მანამდე არა ადამიანს არ გაეგონა“.

სომხური ბიბლია, 1256 წ.

ქრისტიანულმა რელიგიამ განსაზღვრა სამყაროს მოდელი, ადამიანის როლი, ევოლუციის არსი. ყოველივე ეს კი საფუძვლად დაედო ამ კულტურის ეთიკურ და ესთეტიკურ პრინციპებს. მოძღვრება მშვენიერსა და ამაღლებულზე ერთნაირად განსაზღვრავდა არქიტექტურის, მხატვრობის, მუსიკის, სიტყვიერი და გამოყენებითი ხელოვნების რაგვარობას. ბიბლიურ მხატვრულ-სააზროვნო სივრცეში ჩამოყალიბდა მოტივები, თემები, სახე-სიმბოლოები, რომლებიც ევროპული ლიტერატურისა და ხელოვნების ნიშანსვეტებად იქცნენ.

ახალი აღთქმის სამყარო საუკუნეთა მანძილზე შთაგონების წყარო იყო მხატვრებისთვის, მოქანდაკეებისთვის, მწერლებისთვის, პოეტებისთვის, მუსიკოსებისათვის, არქიტექტორებისათვის, რენესანსის ეპოქამ ახალი სიცოცხლე მიანიჭა ბიბლიურ თემებს. მიქელანჯელო, რაფაელი, ტიციანი, ელ გრეკო, რემბრანდტი შედეგებს ქმნიდნენ ძველი და ახალი აღთქმის სიუჟეტებზე.

ბიბლიის კულტუროლოგიური მნიშვნელობა განუზომელია. ნუ დაგვავიწყდება, რომ ეს წიგნი მხოლოდ „საღმრთო“ დანიშნულებისა არ არის. ის იყო და არის „თვითმყოფადი პოეტური ქმნილება, ვრცელი ტილო, სადაც წარმოდგენილია სიტყვიერი შემოქმედების, დღესდღეობით არსებულის, თითქმის ყველა ჟანრი. იგი, შეიძლება ითქვას, თანამედროვე მსოფლიო მწერლობის უძველესი ქრესტომათიაა. აქ შევხვდებით ფოლკლორული წარმოშობის სანესჩვეულებო სიმღერებს, იგავ-არაკებს, შეგონებებს, ფილოსოფიურ ნაკვესებს, მითოსის ფრაგმენტებს, საისტორიო და საყოფაცხოვრებო-დოკუმენტურ პროზას, ნოველისტურ ამბებს, გოდებებს, საღვთო საგალობლებს, საგმირო ლექსებს, სატრფიალო ლირიკას, დიპლომატიურ მიმონერას, ორატორულ სიტყვას, პუბლიცისტიკასაც კი“ (ზ. კიკნაძე).

... ქართველი ხალხი ქრისტიან ერთა შორის დგას. ის ქრისტიანობის მიღებისთანავე დაენაფა ბიბლიას, ადრიდანვე გადმოთარგმნა მისი ცალკეული წიგნები (სახარება, ფსალმუნნი, წინასწარმეტყველები...). ჩვენამდე მოღწეული მთლიანი ბიბლია (ოშკის, იგივე ათონისა) კი 978 წლითაა დათარიღებული.

მარტვილის სახარება, 1050

პატრიოტიზმი და ნაციონალიზმი

ლევან ბერკენიშვილი

ქართველი ვარ და ჩემი სამშობლო, საქართველო, მიყვარს. ამავე დროს, როგორც ქართველს, ჩემი ხალხი, ჩემი ქართველები მიყვარს. სიყვარულს რა სჯობს, მაგრამ მაინც, რა უფრო სწორია – სამშობლოს სიყვარული თუ მშობელი ხალხის სიყვარული? რა უფრო ზუსტი სამიზნეა ჩემი გულწრფელი სიყვარულისთვის – სამშობლო თუ ხალხი?

სამშობლოს, მამულს ბერძნულად „პატრის“ ჰქვია, ეს სიტყვა მომდინარეობს სხვა – „პატერ“ სიტყვისაგან, რაც „მამას“ ნიშნავს; ესე იგი, ბერძ-

ნული სამშობლო, უპირველეს ყოვლისა, „მამულია“. „პატრის“ სიტყვიდან იწარმოება „პატრიოტეს“, რომელიც სიტყვასიტყვით „სამშობლოელს“, „მამულელს“, „მამულის კაცს“, „თანამემამულეს“ ნიშნავს; შესაბამისად, ტერმინი „პატრიოტიზმი“ სიტყვასიტყვით ნიშნავს „თანამემამულეობას“. ამჟამად ქართულ ენაში ტერმინი „პატრიოტიზმი“ აღნიშნავს სამშობლოს სიყვარულს. შესაბამისად, პატრიოტიზმი არის ერთ-ერთი მთავარი ადამიანური გრძნობის, სიყვარულის განსაზღვრული სახესხვაობა.

ამრიგად, პატრიოტიზმი სამშობლოსადმი სიყვარულის ამალღებული გრძნობაა. პატრიოტიზმიდან განსხვავებით, ნაციონალიზმი გრძნობა არ არის, ნაციონალიზმი არის იდეოლოგია, ანუ იდეების,

შეხედულებების ერთობლიობა, რომელიც ადამიანთა გარკვეულ ჯგუფში (მაგალითად, სახელმწიფოში) მიღებულ ნორმად, სახელმძღვანელო იდეებად არის აღიარებული. ამ იდეოლოგიის მიხედვით, ერი, ანუ „ნაცია“, არის საზოგადოების ფუნდამენტური ნაწილი და ქვაკუთხედი. ლათინური წარმოშობის სიტყვა „ნაცია“ აღნიშნავს ენით, კულტურით, ეთნოსით, წარმომავლობითა და ისტორიით გაერთიანებულ ხალხს, რომელსაც, როგორც წესი, აქვს საერთო ტერიტორია და ხელისუფლება. რომ გავამარტივოთ, ნაციონალიზმი აღნიშნავს იდეოლოგიას, რომლის მიხედვითაც ნაციას, ანუ ერს, აქვს პრიორიტეტი სხვა ერთეულებთან (მაგალითად, ეთნიკურ უმცირესობებთან, იმიგრანტებთან ან მოქალაქეობის არმქონე პირებთან) შედარებით.

პატრიოტიზმი თუ ნაციონალიზმი? საქართველო უფრო მნიშვნელოვანია თუ ქართველები? თუ ორივე? იქნებ – არც ერთი? აი, ამ საკითხის გასარკვევად არის დაწერილი ეს პატარა წერილი.

დავინწყით „სამშობლოს“ ცნებით. ბავშვობიდან ვიცნობთ ამ სიტყვას და განსაკუთრებული დამოკიდებულება გვაქვს მის მიმართ. მოდი, ვცადოთ, უბრალო სიტყვებით ვთქვათ, რა არის სამშობლო. უპირველეს ყოვლისა, სამშობლო არის ქვეყანა; მაგრამ ეს ნებისმიერი ქვეყანა კი არ არის, ესაა მხოლოდ ჩვენი ქვეყანა, ანუ ეს არის ის კულტურული და გეოგრაფიული გარემო, რომელშიც ჩამოყალიბდა მშობელი ხალხის ეროვნული თვითმყოფადობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ **საქართველო არის კულტურული სივრცე და გეოგრაფიული ტერიტორია, რომელზეც ხანგრძლივი ისტორიის მანძილზე ჩამოყალიბდა ქართველი ხალხი, როგორც ერი, როგორც თვითმყოფადი, სხვებისგან განსხვავებული და თავისებური ნაცია.**

რაკი სამშობლო ჩვენი ქვეყანაა, რომელშიც ჩვენ ჩამოვყალიბდით, როგორც სხვებისგან განსხვავებული ხალხი, და რაკი ჩვენ ჩამოგვიყალიბდა ჩვენი ენა, კულტურა, ისტორია და ფსიქიკური წყობა და რაკი სწორედ ამ ქვეყნის სიყვარულია პატრიოტიზმი, ეს სიყვარული ეხება როგორც ტერიტორიას, ისე კულტურულ სივრცეს და ამ სივრცეში ჩამოყალიბებულ ხალხსაც, მის ენასაც, ასევე თავისებურებას, ნაციონალურ თავგადასავალს, ანუ ერის ისტორიასაც.

ძალიან მარტივად რომ ვთქვათ, **პატრიოტიზმი არის საკუთარი ქვეყნის სიყვარული, რაც ნიშნავს საკუთარი მიწა-წყლის, საკუთარი ხალხის, საკუთარი ენის, საკუთარი თავისებურებების, საკუთარი ისტორიის სიყვარულს.**

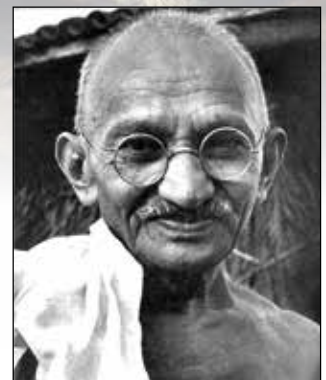
ნაციონალიზმის შემთხვევა განსხვავებულია. ნაციონალიზმის შემთხვევაში საკუთარი ნაციისადმი კუთვნილება ხდება არა სიყვარულის ან სიძულვილის საფუძველი, არამედ პოლიტიკური პრინციპი ან პოლიტიკური პროგრამა. პოლიტიკურ პროგრამას უწოდებენ ამა თუ იმ პოლიტიკური პარტიისა თუ პარტიათა კოალიციის მიზნებისა და პრინციპების გააზრებულ ჩამონათვალს. ამგვარად, ნაციონალიზმს სხვა განზომილება აქვს, ვიდრე პატრიოტიზმს, რომელიც გულისხმობს თავისი სამშობლოსადმი და ნაციისადმი კუთვნილების გრძნობას, რაც არ არის დაკავშირებული პოლიტიკური მოქმედების რომელიმე პროგრამასთან. ძალიან ხშირად „ნაციონალისტების“ უმეტესობა აყალიბებს პროგრამას, რომელიც განკუთვნილია საკუთარი ნაციისთვის, მაგრამ ხშირად არ შეესაბამება სხვა ნაციების ან იმავე ნაციაში ეთნიკური უმცირესობების სასიცოცხლო ინტერესებს (მაგალითად, არ ითვალისწინებს მათი ენის, კულტურის განვითარებას, სათანადო პატივს არ სცემს მათ რელიგიას და ა.შ.). სწორედ ამის

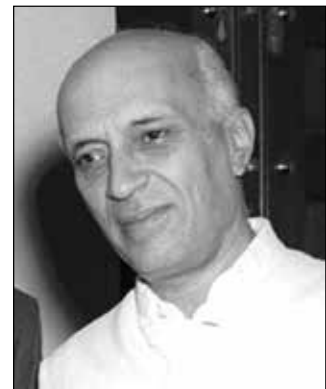
ევენ დელაკრუა (ფრანგი მხატვარი, 1798-1863, ფრანგული რომანტიზმის ფუძემდებელი), თავისუფლება ბარიკადებზე (1830) თავისუფლების ალეგორიულ ფიგურას ხელში უჭირავს ახალი საფრანგეთის სიმბოლო, სამფეროვანი დროშა თავისუფლება, თანასწორობა და ძმობა.

გამო ზოგიერთები ნაციონალიზმს ცარიელ ბოთლს ადარებენ: ფორმა არის, შინაარსი არ არის. შეიძლება ითქვას, უმრავლესობისთვის ნაციონალიზმს, როგორც ფორმას აქვს მნიშვნელობა, ხოლო უმცირესობისთვის მნიშვნელობა ექნებოდა იმ შინაარსს, რომელიც ამ ფორმაში ვერ მოექცა. მაგალითად, ინდოეთში დამოუკიდებლობის მიღებამდე ინდოეთის ნაციონალური კონგრესის პარტიამ ნაციონალიზმის იდეების წყალობით შეძლო ფორმალურად და არა შინაარსობრივად გაეერთიანებინა ისეთი განსხვავებული პიროვნებები, როგორებიც იყვნენ ჯავაჰარლალ ნერუ (რეფორმატორი, რომელსაც გონივრული დაგეგმარებისა სწამდა), კრიშნა მენონი (ორთოდოქსი მარქსისტი) და მაჰათმა განდი (ინდუისტი ასკეტი, რომელიც ინდუსტრიალიზაციის წინააღმდეგ გამოდიოდა). ზუსტად ასე, 1918 წლის 26 მაისსაც და 1991 წლის 9 აპრილსაც საქართველოს დამოუკიდებლობის აქტს ქართული ნაციონალიზმის სახელით ხელი მოაწერა პარლამენტში წარმოდგენილმა ყველა პოლიტიკურმა ძალამ – მათ შორის მემარჯვენეებმაც, მემარცხენეებმაც, კონსერვატორებმაც, ლიბერალებმაც და იმ ადამიანებმაც, რომელთაც საკუთარი პოლიტიკური პლატფორმა იმ მომენტისთვის არც ჰქონდათ გარკვეული.

ნაციონალიზმის სხვადასხვა სახეობას ერთი საერთო ნიშანი აქვს: ამ ნიშნის მიხედვით, ნაციონალურ კუთვნილებას უპირატესობა აქვს ამა თუ იმ კლასის, რელიგიისა თუ რასისადმი კუთვნილებასთან შედარებით. შესაბამისად, მთავარია, ფრანგი იყო და მნიშვნელობა არ აქვს, მუშა ხარ,

მაჰათმა განდი (1869-1948)

ჯავაჰარლალ ნერუ (1889-1964)

კაპიტალისტი ხარ, ქრისტიანი ხარ, მაჰმადიანი ხარ, ათეისტი ხარ, თეთრ-კანიანი ხარ, შავკანიანი თუ ყვითელკანიანი. ნაციონალიზმის თვალსაზრისით, საყოველთაოდ ცნობილი ტიერი ანრი, უპირველეს ყოვლისა, ფრანგი ფეხბურთელია და მხოლოდ ამის შემდეგ მილიონერი, შავკანიანი, ქრისტიანი თუ მაჰმადიანი.

ნაციონალიზმის ერთ-ერთი მიმართულება შეიძლება ზოგადად დავახასიათოთ, როგორც „რომანტიკული“ ნაციონალიზმი. როგორც ცნობილია, XVIII საუკუნის ევროპაში დამკვიდრებულ განმანათლებლობის ეპოქას უნივერსალიზმი და რაციონალიზმი ახასიათებდა.

უნივერსალიზმი არის მოძღვრება, რომლის მიხედვითაც ინდივიდუალური ბედნიერება უმნიშვნელოა, თუკი ადამიანს არ გააჩნია სამყაროსთან, ანუ „უნივერსთან“ (ესაა „სამყაროს“ ლათინური სახელი) სოლიდარობის შეგრძნება, რაც შესაძლებელია მხოლოდ კანონების გააზრებით და დაცვით.

რაციონალიზმი კი ფილოსოფიური მიმდინარეობაა, რომელიც გონებას (ლათინურად – „რაციოს“) მიიჩნევს ადამიანის აზროვნებისა და მოქმედების საფუძვლად და მისი ყველა სასიცოცხლო მისწრაფების კრიტერიუმად.

იოჰან გოტფრიდ ჰერდერი (1744-1803)

სენეკა (ძვ.წ.54-ახ.წ. 39)

სწორედ ამ უნივერსალიზმსა და რაციონალიზმზე რეაქციას წარმოადგენდა გერმანული რომანტიკული ნაციონალიზმი.

რომანტიკული ნაციონალიზმი არის ნაციონალური წარსულისა და კულტურის გაიდელებისკენ სწრაფვა, რაც ახასიათებდა რომანტიზმის გვიანდელ ფაზას. ევროპის ისტორიაში რომანტიკული ნაციონალიზმის ხანა გრძელდებოდა ნაპოლეონის ომების დასასრულიდან (1814) პირველი მსოფლიო ომის დასაწყისამდე (1914). ეროვნული გრძნობის მოზღვავებამ წარუშლელი კვალი დატოვა ევროპულ ისტორიაში, ხოლო გერმანიაში, იტალიაში, საბერძნეთსა და ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში გამოიწვია ეროვნული სახელმწიფოების ჩამოყალიბება.

„რომანტიკოსების“ აზრით, ადამიანების გაგება უფრო იოლია იმ ენობრივი, კულტურული და ისტორიული ფაქტორების გათვალისწინებით, რაც მათ აკავშირებთ გარკვეულ ტერიტორიასთან, ვიდრე საერთო საკაცობრიო თვისებების კონტექსტში. ამრიგად, ფუძემდებლური ღირებულებები, რომლებიც აყალიბებენ საზოგადოებას და მისი ყოფის გარემოს არის ლოკალური და არა საერთო-საკაცობრიო.

რომანტიკული ნაციონალიზმის მნიშვნელოვანი თეორეტიკოსი იყო იოჰან გოტფრიდ ჰერდერი, რომელიც ლაპარაკობდა თითოეული ხალხისთვის მნიშვნელოვან „სახალხო სულზე“. ეკონომიკური მხარე ამგვარი ნაციონალიზმისა იმ რწმენაშია, რომ უმნიშვნელოვანეს ნაციონალურ რესურსებს მხოლოდ ეროვნული სტრუქტურები უნდა ფლობდნენ. რომანტიკული ნაციონალიზმის პოლიტიკური გამოხატულება თვითგამორკვევის პრინციპია. თვითგამორკვევის პრინციპი მიმართულია პოლიტიკური ცხოვრების ისეთ მოწყობაზე, რომელიც აყალიბებს ეროვნულ სახელმ-

ნიფოს. ამ პრინციპის მიხედვით, ხალხი აყალიბებს საკუთარ ეროვნულ სახელმწიფოს. ეროვნული სახელმწიფო კი ესაა სუვერენული ერთობა, რომელშიც ჭარბობს ერთი ნაცია. ეროვნული სახელმწიფოს ერთ-ერთი უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ მისი ძალაუფლება, როგორც მოქალაქეთა ერთიანობისა და ნების ბუნებრივი განხორციელება, შემძლეა შექმნას მყარი საფუძველი კანონიერი მთავრობისთვის. მეორე უპირატესობა, დიდი ამერიკელი პოეტის, რობერტ ფროსტის სიტყვებით რომ ვთქვათ, იმაში მდგომარეობს, რომ „კარგი ღობე კარგ მეზობლებს ქმნის“.

მართლაც, როდესაც ხალხი საკუთარ საზღვრებში თავს ეკონომიკურად და კულტურულად უსაფრთხოდ გრძნობს, იგი თავის თავში უფრო დარწმუნებულია და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და სხვა ხალხებთან მოლაპარაკებასაც უფრო კეთილგანწყობილად და მეგობრულად ატარებს, უფრო მეტადაა განწყობილი გონივრული კომპრომისებისა და ურთიერთსასარგებლო დათმობებისადმი.

ამავე დროს, უნდა ითქვას, რომ ნაციონალური სახელმწიფო ყველა რთულ კითხვას ვერ სცემს პასუხს. ამგვარი სახელმწიფოს დიდი ნაკლი ის გახლავთ, რომ იგი ზუსტად არასოდეს არ შეესაბამება არსებულ რეალობას.

ხალხები მსოფლიოში არ არიან გადანაწილებული მკვეთრად გამიჯნული ნაციონალური ტერიტორიების მიხედვით და ნაციონალურ სახელმწიფოებში ყოველთვის არიან უმცირესობები, რომლებიც პრობლემებს ქმნიან და თავის თავში შეიძლება ფარულ დამანგრეველ ძალებსაც კი მოიცავდნენ.

ანუ ისე არ არის მსოფლიო მოწყობილი, რომ უნგრელები მხოლოდ უნგრეთში ცხოვრობდნენ, სომხები მხოლოდ სომხეთში ან ქართველები მხოლოდ საქართველოში. მაგალითად, რუმინეთში ცხოვრობს უნგრული უმცირესობა (მოსახლეობის 6,6%), ბულგარეთში ცხოვრობს თურქი უმცირესობა (მოსახლეობის 8,2%), საბჭოთა კავშირის ყოფილ რესპუბლიკებში ცხოვრობს რუსული უმცირესობა, მათ შორის, საკმაოდ მნიშვნელოვანიც, მაგალითად, ესტონეთში რუსული დიასპორა მოსახლეობის 25,6%-ს შეადგენს, ლატვიაში – 27,8%-ს.

1914-1918 წლების ომის შემდეგ მოხდა მასობრივი დემოგრაფიული მიგრაცია, მოსახლეობის „გაცვლა“ საბერძნეთსა და თურქეთს შორის (პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ საბერძნეთიდან თურქეთში გაიქცნენ თურქები და, პირიქით, მანამდე თურქეთის მცხოვრები ბერძნები საბერძნეთში გადასახლდნენ); 1939-1945 წლების ომის შემდეგ მოხდა გერმანელების

გადასახლება პოლონეთიდან; ასევე მოსახლეობის მტკივნეული „გაცვლა“ მოხდა სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის ყარაბაღის კონფლიქტის დროს. ვერც ერთმა ამ იძულებითმა მიგრაციამ პრობლემა საბოლოოდ ვერ გადაწყვიტა და იგი ნაკლებად მტკივნეული ვერ გახადა.

ზოგიერთ შემთხვევაში საქმე კიდევ უფრო რთულადაა. მთელ ევროპაში მცხოვრებ ბოშებს ისევე, როგორც ახლო აღმოსავლეთსა და სამხრეთ კავკასიაში მცხოვრებ ქურთებს საერთოდ არ გააჩნიათ საკუთარი სახელმწიფო, რომელსაც ისინი ერთადერთ სამშობლოდ აღიქვამდნენ. ამავე დროს, ეს ხალხები სხვადასხვაგვარ სტრატეგიას მიმართავენ. ქურთები საკუთარი სახელმწიფოს ჩამოსაყალიბებლად თავგამოდებით იბრძვიან, ხოლო ბოშები საერთო სამშობლოს საკითხს არც კი განიხილავენ.

ჯერ კიდევ სენეკამ (რომაელი ფილოსოფოსი და სახელმწიფო მოღვაწე) თქვა, „სამშობლო იმიტომ კი არ გვიყვარს, რომ დიდია, არამედ იმიტომ, რომ ჩვენია“. მიუხედავად ამისა, ძალიან ხშირად ბევრს უნდა, რომ მისი სამშობლო უფრო დიდი იყოს. რას ნიშნავს ეს სიდიდე? ხშირად ეს, უბრალოდ, მეტ ტერიტორიას ნიშნავს. საქართველოს სახმელეთო საზღვრით ოთხი ქვეყანა ესაზღვრება და ოთხივეს უკავია ტერიტორია, რომელიც ოდესღაც, ისტორიის რომელიღაც პერიოდში, ჩვენი საკუთრება იყო (ტაო-კლარჯეთი – თანამედროვე თურქეთში, საინგილო, ანუ კახი

და ზაქათალა – დღევანდელ აზერბაიჯანში, ლორე – სომხეთში, სოჭი – რუსეთში). აქ, ყველგან, დარჩენილია ჩვენი ყოფნის კვალი, ტოპონიმიკის (ადგილთა დასახელების), ჰიდრონიმიკის (მდინარეთა სახელების), ეკლესიების, ციხე-სიმაგრეებისა თუ სხვა მატერიალური და არამატერიალური კულტურის ძეგლების სახით. შესაბამისად, ჩვენი სამშობლო დედამიწაზე ორ განსხვავებულ ადგილს იკავებს: ერთია ის, რომელიც მას ახლა უჭირავს, რომელიც აღიარებულია მსოფლიოს მიერ, ხოლო მეორე ის, რომელიც მოიცავს ყველა ტერიტორიას, რაც მას ოდესმე დაუკავებია (თანაც არ არის აუცილებელი, რომ ეს ერთ დროში მომხდარიყო). შესაბამისად, ჩვენს გონებაში საქართველოს ორი რუკაა. ერთია ის რუკა, რომელზეც ასახულია საქართველო საერთაშორისოდ აღიარებულ საზღვრებში (აქ იგულისხმება ის ტერიტორიებიც, რომელსაც საქართველოს ხელისუფლება ამჟამად ვერ აკონტროლებს); მეორე კი გახლავთ ის რუკა, რომელიც შესაძლოა დროსა და სივრცეში არასოდეს არ ყოფილა სწორედ ასეთი, მაგრამ მას უკავია ის სივრცე, რომელიც ოდესმე, თუნდაც მცირე ხნით, ჩვენი სამშობლოს შემადგენელი ნაწილი ყოფილა. ამ „რუკაზე“ ჩვენი კულტურული ნაკვალევი სრულიად მკაფიოა. პატრიოტიზმი გულისხმობს, რომ ეს სახელებიც და ეს ძეგლებიც ჩვენ ისევე გვიყვარს, როგორც ის სახელები და ძეგლები, რომლებიც ჩვენს ამჟამინდელ ტერიტორიაზეა. სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა გვკარნახობს, რომ ამ მატერიალური და არამატერიალური კულტურის ჩვენეულ ძეგლებს აუცილებლად უნდა მივხედოთ და ვუპატიროთ.

სწორედ აქ საქმეში ერთვება ნაციონალიზმი. სწორედ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობის პრინციპების გათვალისწინებით, ნაციონალიზმის, ანუ, ამ შემთხვევაში, სახელმწიფოებრივი მიდგომის გათვალისწინებით, ამ ძეგლთა დაცვა შესაძლებელია მხოლოდ მეზობელ ქვეყნებთან პოლიტიკური დიალოგით. მაგალითად, საქართველოს ხელისუფლებასა და თურქეთის ხელისუფლებას შორის მიმდინარეობს ხანგრძლივი პოლიტიკური დიალოგი თურქეთის ტერიტორიაზე არსებული ქართული კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების მოვლა-პატრონობასთან დაკავშირებით (იგულისხმება ჩვენი ქვეყნისთვის უზარმაზარი კულტურული მნიშვნელობის ისტორიული ძეგლები ოშკი, ხანძთა, ბანა, იშხანი, პარხალი და სხვ.).

როგორც ზემოთ მოყვანილი მაგალითიდან ჩანს, მოქალაქისთვის სასარგებლოა როგორც პატრიოტიზმი, ისე ნაციონალიზმი, თუკი ორივე ზომიერად იქნება წარმოდგენილი. პატრიოტიზმი, როგორც სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა, არ შეიძლება უსაზღვრო იყოს. პატრიოტიზმს აქვს თავისი საზღვარი და ამ საზღვარს ჰქვია ადამიანი, ინდივიდუუმი. სამშობლოს სიყვარული ესაზღვრება ადამიანის პატივისცემას, მის უფლებებს, მის თავისუფლებებს. არ შეიძლება პატრიოტიზმის სახელით შეიზღუდოს ადამიანი და მისი უფლებები. ასევე ზღვარი აქვს ნაციონალიზმსაც. იგი,

როგორც იდეოლოგია, ასევე შეზღუდული უნდა იყოს და მისი უკიდურესი გამოვლინებები არ უნდა იქნეს დაშვებული. ნაციონალიზმსაც ისევე, როგორც პატრიოტიზმს თავისი „აღვირი“ აქვს, მაგალითად, ასეთი აღვირი შეიძლება იყოს ეთნიკური უმცირესობების ინტერესები.

შესაბამისად, დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ: პატრიოტიზმი და ნაციონალიზმი ორი ურთიერგანსხვავებული ცნებაა, რომლებიც ადამიანისა და მისი სამშობლოს ურთიერთობებს განსაზღვრავენ. პატრიოტიზმი გრძნობაა, ხოლო ნაციონალიზმი – იდეოლოგია. ორივე მათგანი სასარგებლო და კარგია, თუკი გამოყენებულია ზომიერად და არ აზიანებს ერთ შემთხვევაში კერძო ადამიანს და ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, ხოლო მეორე შემთხვევაში – ეთნიკური უმცირესობების უფლებებსა და თავისუფლებებს.

ჩვენს თავდაპირველ მსჯელობას რომ დავუბრუნდეთ, დასკვნა ასეთია: სამშობლო, რა თქმა უნდა, უნდა გვიყვარდეს, მაგრამ ამ სიყვარულის სახელით ადამიანის სიცოცხლეს, თავისუფლებას, საკუთრებას და ბედნიერებისკენ სწრაფვას ზიანი არ უნდა მიადგეს. შეიძლება უფრო მარტივადაც ვთქვათ: „სამშობლო“ დიდი ცნებაა, მაგრამ „ადამიანზე“ დიდი ცნება არ არის. მეორე მხრივ, ზომიერი და გააზრებული ნაციონალიზმი სასარგებლო და კარგია, მაგრამ იგი არ ნიშნავს, რომ რომელიმე ერთი ნაცია (მაგალითად, ქართველები საქართველოში) სხვა ნაციაზე უკეთესი, აღმატებული ან ღირსეულია. ნაციონალიზმის ყველაზე სწორი გააზრებისას ნაცია სხვადასხვა ეთნოსისგან შედგება და სახელმწიფოს ამოცანაა,

შესაბამისად, დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ: პატრიოტიზმი და ნაციონალიზმი ორი ურთიერგანსხვავებული ცნებაა, რომლებიც ადამიანისა და მისი სამშობლოს ურთიერთობებს განსაზღვრავენ. პატრიოტიზმი გრძნობაა, ხოლო ნაციონალიზმი – იდეოლოგია. ორივე მათგანი სასარგებლო და კარგია, თუკი გამოყენებულია ზომიერად და არ აზიანებს ერთ შემთხვევაში კერძო ადამიანს და ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, ხოლო მეორე შემთხვევაში – ეთნიკური უმცირესობების უფლებებსა და თავისუფლებებს.

ეს ეთნოსები ამ დებულებას ნებაყოფლობით აღიარებდნენ. შესაბამისად, ქართული ნაცია შედგება ეთნიკური ქართველების, სომხების, აზერბაიჯანელების, აფხაზების, ოსების და სხვებისაგან, რომლებიც არიან საქართველოს მოქალაქეები და თავის ერთადერთ სამშობლოდ სწორედ საქართველოს განიხილავენ.

იმ შემთხვევაში, როდესაც პატრიოტიზმი ყალბადაა გაგებული და გამოიყენება, როგორც ინსტრუმენტი ადამიანის თავისუფლების, მისი არჩევანის უფლების წინააღმდეგ, როდესაც ესა თუ ის მოღვაწე თავის ბინძურ პოლიტიკურ განზრახვებს მომხიბვლელი პატრიოტიზმის სასაჩუქრე შესაფუთ ქალაქში ახვევს, როდესაც სამშობლოს სიყვარულის სახელით სურთ გაამართლონ ძალადობა, უზნეობა და ა.შ., გაიხსენებენ ხოლმე XVIII საუკუნის ცნობილი ინგლისელი პოეტის, ესეისტიისა და მორალისტის, სემუელ ჯონსონის ცნობილ ფორმულას, რომ პატრიოტიზმი „არამზადების უკანასკნელი თავშესაფარია“.

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ: პატრიოტიზმიც კარგია და ნაციონალიზმიც, ოღონდ – ზომიერად. მხოლოდ ზომიერი პატრიოტიზმი და ზომიერი ნაციონალიზმია კარგი და სამაგალითო. უზომო და წრესგადასული პატრიოტიზმი ადამიანის, როგორც ინდივიდუუმის უფლებებს და თავისუფლებებს ემუქრება, ხოლო უკიდურესი ნაციონალიზმი – უმცირესობების სასიცოცხლო უფლებებს და თავისუფლებებს უქმნის საფრთხეს.

პატრიოტიზმიც კარგია და ნაციონალიზმიც, ოღონდ – ზომიერად. მხოლოდ ზომიერი პატრიოტიზმი და ზომიერი ნაციონალიზმია კარგი და სამაგალითო. უზომო და წრესგადასული პატრიოტიზმი ადამიანის, როგორც ინდივიდუუმის უფლებებს და თავისუფლებებს ემუქრება, ხოლო უკიდურესი ნაციონალიზმი – უმცირესობების სასიცოცხლო უფლებებს და თავისუფლებებს უქმნის საფრთხეს.

ვაჟას ზოგადკაცობრიული პროექტი

ლევან გიზინიშვილი

ვაჟა-ფშაველა თერგდალეულების, ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, იაკობ გოგებაშვილის და სხვათა, უმცროსი თანამედროვე და მათი საქმის გამგრძელებელია. ეს იყო ახალი ეროვნული პროექტი საქართველოსთვის, საქართველოს დაყენება „ერად სხვა ერთა შორის“, ამათში კი იგულისხმებოდა ევროპის თვითგამორკვევის გზაზე დამდგარი ერები.

ვაჟა-ფშაველა (დაახ. 1880-1898). ფოტო ალექსანდრე როინიშვილისა

საქართველოს ევროპული პროექტი არ იყო მხოლოდ პოლიტიკური პროექტი, არამედ, პირველ რიგში – მსოფლმხედველობრივი. თერგდალეულები და, მათ კვალდაკვალ, ვაჟაც, ხედავდნენ, რომ ის პროცესები, რაც ევროპაში ხდება, არის არა შემთხვევითი, არამედ განგებისმიერი, რომ ევროპის გამოცდილებაა თავის საფუძველში ქრისტიანული გამოცდილება, ქრისტიანული ფასეულობების მტკიცეული და შეუქცევადი შემოსვლა ისტორიაში: შრომის გათავისუფლება, პიროვნების გათავისუფლება სხვა პიროვნების საკუთრების სტატუსიდან, ქალების ემანსიპაცია და ა.შ., ამ გამოცდილების არგაგება და არმილება, მათი აზრით, უკვე ნიშნავდა ისტორიის ლოგიკიდან ამოვარდნას მთელი თავისი ტრაგიკული შედეგებით. ანუ

ევროპული პროექტი ითვალისწინებდა ქართველებში ახალი სულისკვეთების, ახალი სულიერ-გონებრივი აგებულების დაბადებას, რაც ილიამ გამოხატა ლელთ-ლუნის სიტყვებში: „ჩვენ ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუდნესო“, ანუ გაბედვას იმისა, რომ საკუთარ ხელში აიღო როგორც პირადი ცხოვრების, ისე ქვეყნის ცხოვრების სადავეები, პასუხისმგებლობის სრულიად ახალი განზომილებით.

ვაჟას მთელი შემოქმედების ლაიტმოტივი სწორედ ესაა: თავის ფიქრებს, ნააზრევს, პირადი სინდისის ძახილს მინდობილი პიროვნებების დაბადება, თუნდაც ეს დაბადება ხდებოდეს ყველაზე არასახარბიელო ვითარებაში, თუნდაც ამ დაბადებას მთელი გარეშე სამყარო უშლიდეს ხელს.

ვაჟამ თავის დროისთვის შესაფერისი, ხარისხიანი განათლება მიიღო. რვა წლის ასაკში თელავის სასულიერო სასწავლებელში სწავლობდა. აქ მიღებული განათლებით მაინცდამაინც კმაყოფილი არ იყო. ეს ის პერიოდია, როდესაც მშობლიური ენა იდევენება დაწყებითი განათლებიდან. ამის წინააღმდეგ გამოდიოდა იაკობ გოგებაშვილი და არა მარტო ის, არამედ რუსი პედაგოგიკის ისეთი თეორეტიკოსები, როგორც, მაგალითად, კ.დ. უშინსკი. ვაჟა იხსენებს, რომ უაზროდ გვაზუთხინებდნენ ბერძნულ და ლათინურ ციტატებს, მაგალითად ასეთს: „ხარის ხარინ ტიკტიკინ“-სო. ეს ცნობილი ბერძნული ანდაზის პირველი ნაწილია: „ხარის მენ ხარინ ტიკტიკი, ერის დე ერინ“ – ანუ წყალობა წყალობას შობს, მტრობა კი – მტრობას. აქ ცხადად ჩანს ვაჟას ირონია და ის, თუ რა სასაცილოდ ჟღერდა ეს გაზეპირებული ფრაზა სასწავლებლის ბავშვებისთვის. მაგრამ მე ვფიქრობ, ეს ბერძნული ანდაზა სხვა ბევრ ანდაზას შორის შემთხვევით არ დამახსოვრებია ვაჟას, არამედ ის მის ბედისწერად, მისი მსოფლმხედველობის ქვაკუთხედად უნდა ქცეულიყო, რაზეც შემდგომში ვილაპარაკებ.

გეორგ ვილჰელმ ფრიდრიხ ჰეგელი (1770 - 1831) – გერმანელი ფილოსოფოსი, გერმანული იდეალიზმის წარმომადგენელი. ჰეგელის აზრით, ისტორიის ეპოქები და სოციალურ-პოლიტიკური სტრუქტურების ცვლილება აბსოლუტური, ღვთიური გონის თვითგამოხატვის სტადიებია, ამიტომ ისტორია არ არის შემთხვევითი, არამედ აქვს შინაგანი აუცილებლობა, ღვთიური ლოგიკა.

მონიფულობისას ვაჟა გორის საოსტატო სემინარიაში სწავლობდა. აქ იყო ნაყოფიერი, მდულარე ინტელექტუალური ცხოვრება. ახალგაზრდები ეცნობოდნენ ყველაზე მონინავე სოციალურ-პოლიტიკურ იდეებს, კითხულობდნენ ცარისტული რეჟიმის მანკიერებების მამხილებელ ავტორებს, ქმნიდნენ ლიტერატურულ და პოლიტიკურ გაერთიანებებს.

ერთი ასეთი გაერთიანების, კერძოდ კი, რუსი ნაროდნიკების მაგალითზე შექმნილ გაერთიანებაში ცოტა ხნით ვაჟაც შედიოდა, მაგრამ მალევე მიატოვა ეს წრე. როდესაც საყვედურობდნენ, ჩვენს კრებებზე რატომ აღარ დადიხარო, პასუხობდა, „მე ჩემს ღერძზე მიყვარს ტრიალიო“. ეს დასამახსოვრებელია: „ჩემს ღერძზე მიყვარს ტრიალი“, ანუ, როგორც ჩანს, ვაჟას არ მოეწონა, ასე ვთქვათ, „პარტიული“ ერთიანობის სულისკვეთება, როდესაც პირადი ხმა რაღაც იდეოლოგიურ კლიშეებს, სტერეოტიპებს უნდა დაემორჩილოს და მათში გაითქვიფოს. ამ თავისი ღერძის გარშემო ტრიალში ვაჟა უამრავს კითხულობდა და გორის ახალგაზრდა ინტელექტუალურ წრეებში ერთ-ერთი ყველაზე განათლებული, ძლიერი არგუმენტაციის უნარის მქონე სტუდენტად ითვლებოდა.

თანამედროვეების მოგონებებიდან ცხადად ჩანს, რომ ვაჟა სიღრმისეულად იცნობდა ევროპელ და რუს მოაზროვნეებს: ფილოსოფოსებსა და ლიტერატორებს; შეეძლო ღრმად და დასაბუთებულად ეკამათა, მაგალითად, ისეთ რთულ საკითხებზე, როგორც იყო ჰეგელის ფილოსოფიური ტრადიციის კონსერვატორული და პროგრესისტული გაგებები, კერძოდ, ვაჟა ჰეგელისეური პრინციპის „რეალობა - რაციონალურია“-ს პროგრესულ გაგებას უჭერდა მხარს. მან პოეტური ნიჭი ადრევე გამოავლინა და საყვარელმა მასწავლებელმა, გორის საოსტატო სემინარიის დირექტორმა, დიმიტრი სემიონოვმა დიდი მომავალი უწინასწარმეტყველა; გამოშვების დღეს მან ვაჟა სხვებში გამოარჩია და უთხრა: „შენ, ჩემო ლუკა! გეტყვი იმას, რაც შენთვის ხშირად მითქვამს! ბუნებით პოეტო, ტალანტი არ დამარხო, განავითარე გონება, დააკვირდი და შეისწავლე ცხოვრება, იკითხე სხვა-

დასხვა მიმართულების წიგნები და მაშინ შეიძლება, რომ ყოველმხრივ ჩვენი სინამდვილე დაასურათო“.

ვაჟასთვის მნიშვნელოვანი იყო პეტერბურგში წასვლა, სადაც პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის თავისუფალი მსმენელი იყო ერთი წლით. სამწუხაროდ, უსახსრობის გამო სწავლა ვეღარ გააგრძელა, მაგრამ „ევროპაში გაჭრილ სარკმელად“ წოდებულ ქალაქში მისი ერთწლიანი ყოფნა, ვფიქრობ, მისთვისაც ბედის განმსაზღვრელი სარკმელი უნდა ყოფილიყო, რადგან ერთია წიგნები, მაგრამ სხვაა უშუალო შეხება და ცხოვრება ცივილიზაციასთან რუსეთის იმპერიის მოწინავე ევროპულ ყველაზე დაახლოებულ ქალაქში.

თავისი საზოგადო მოღვაწეობა ვაჟამ სკოლის მასწავლებლობით დაიწყო. ეს ადგილი მას მას მერე დაატოვებინეს, რაც კონფლიქტი მოუვიდა სოფლის მღვდელთან, რომელმაც დაუკითხავად და უცერემონიოდ წაართვა სკოლას ტერიტორია და ეკლესიის ეზოს მიუერთა, რითაც ბავშვები სათამაშო სივრცის გარეშე დატოვა. ვაჟა ისე გაამწარა ამ უსამართლობამ, რომ შემოეღობა კიდევ ეს მოძალადე მღვდელი. ასე ანგარიშმიუცემლად აღშფოთება უსამართლობის გამო დამახასიათებელია ვაჟასთვის; თავად გულწრფელი ქრისტიანი წერდა ერთ ლექსში:

„ამ მოძღვრებისთვის ჯვარზე გაეკრა:
თავის სწავლასა დიდ ხედა ჰრგავდა,
როგორ ეწვალა, როგორ ეცადა,
რომ არ ჰყოლიყო კაცი კაცს მგლადა“.

ცხადია, ვერ აიტანა ამის დამწერმა, რომ ადამიანი, ვისაც ყველაზე მეტად ევალება სახარების მცნებებით ცხოვრება, თვითონ ექცა მგლად სკოლის ბავშვებს და ღვთისმსახურის სტატუსიც გამოიყენა თავისი უზნეობის იმუნიტეტად.

თავისი ცხოვრების ძირითადი ნაწილი ვაჟამ ფშავის ულამაზეს სოფელ ჩარგალში გაატარა. აქ დანერა თავისი გენიალური ნაწარმოებების უმეტესობაც. ცხოვრობდა უკიდურეს სიდუხჭირეში და მწერლობასთან ერთად ფიზიკური შრომაც უწევდა. არის მოგონება იმაზე, თუ როგორ შეუდგა ვაჟა პოემა „ბახტრიონის“ წერას: ყანას თიბავდა ფერდობზე და უცბად შთაგონება ეწვია, მიაგდო ცელი და სირბილით მიაშურა სახლს, რათა სასწრაფოდ წერა დაეწყო. ოცნებობდა მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე და ერთხანს – თბილისში საცხოვრებლად გადასვლაზე. ერთხელ ბიზნესპროექტიც სცადა ამის გამო: ჩარგლის ბუნებრივ სამკურნალო წყაროებში აბანო მოაწყო ტურისტებისთვის, დაიქირავა მოჯამაგირეები, რომლებიც უვლიდნენ ამ აბანოს და ტურისტებს ხვდებოდნენ. თუმცა ვაჟას ეს ერთადერთი ბიზნესპროექტი ხანმოკლე და წარუმატებელი გამოდგა. არ აღმოჩნდა ბიზნესი მისი საქმე.

ვაჟას ჰყავდა ერთი მდიდარი ნათესავი, რომელმაც დასცინასავით: „შენ რაღაცეებს წერ და მე ნახე ამასობაში რამდენი ცხვარი მყავსო“. ვაჟამ უბოროტოდ უპასუხა: „შენ რომ არ იქნები, მე ვიქნები“. ვაჟა მართლაც იქნება ყოველთვის, სანამ საქართველო და, მეტიც, სანამ კაცობრიობა იარსებებს, რადგან პიროვნების დაბადების ის იმპერატივი, რაზეც თავის შემოქმედებაში საუბრობს, განსაკუთრებული ძალით კი პოემებში „ალუდა ქეთელაური“ და „სტუმარ-მასპინძელი“, ზოგადკაცობრიული იმპერატივია და ადამიანის ღირსების ქვაკუთხედს შეადგენს.

მოკლედ ამ ორ პოემას შევეხები და მათ რამდენიმე პასაჟზე შევაჩერებ მკითხველის ყურადღებას.

ალუდა ქეთელაური თავისი თემის, საზოგადოების ყველაზე ღირსეული წევრია: „საფიხვნოს თავში დაჯდების“, ანუ თვით რჩეულებშიც, ვინც საფიხვნოს შეადგენენ, გამორჩეულია. ეს იქიდანაც ჩანს, რომ ცხენების გამტაცებელი ქისტების გამოსადეგნებად წასვლას მხოლოდ ალუდა გაბედავს. ერთ ქისტს მოკლავს, მეორესთან კი დრამატულ ორთაბრძოლაში ჩაებმება და სასიკვდილოდ დაჭრის მას; „ძმაც ხომ მამიკალ, მეც მამკალ, რა ვუთხრა მადლსა ღვთისასა“, – ამოიგმინებს ქისტი ღმერთის საყვედურს. რამხელა ტკივილია აქ გამოხატული საყვარელი ძმისთვის შურისძიების კეთილშობილი მისწრაფების განზილებების გამო. მაგრამ მიუხედავად ამ ტკივილისა, ქისტი ინარჩუნებს იმის შეგნებას, რომ ალუდა მართალია და ჰქონდა უფლება იარაღით დაებრუნებინა წართმეული ქონება;

თან მისი ვაჟუკაცობაც დააფასა – მარტომ გაბედა ამ სარისკო საქმეზე წამოსვლა. ეს ჩანს მის მიმართვაში: „თოფიც შენ დაგრჩეს, რჯულ-ძალლო, ხელს არ ჩავარდეს სხვისასა“. ანუ ვაჟუკაცმა ვაჟუკაცი დაინახა და დააფასა. ნახეთ, ალუდას შინაგანი გარდატეხის პირველი იმპულსი ქისტი მუცალისგან მოდის: პირველად სწორედ ქისტმა მუცალმა დაინა-

ვაჟა-ფშაველა ოჯახთან ერთად, დაახლ. 1895.

ხა ღირსება მისი კულტურისა და რელიგიისაგან სრულიად განსხვავებული კულტურისა და რელიგიის ადამიანში. იმ დრამატული ორთაბრძოლის დროს რაღაც საერთო და ზოგადკაცობრიული გამოიკვეთა ამ ორ პიროვნებას შორის, რაც პირველად მუცალმა გამოხატა და ალუდამაც გაიზიარა. ამაშიც ვაჟას აზროვნების სიფართოვე ჩანს, რადგან ამ ყველაფრით ის ამბობს, რომ ადამიანის ღირსების საფუძველი ზოგადკაცობრიულია და ყველა რელიგიისა და კულტურის ადამიანში აღმოსაჩენი. ალუდა არ ჭრის მკლავს მუცალს, როგორც ამას ტრადიცია მოითხოვს, და მეტიც, არა მარტო პატივს სცემს მას და დაკრძალავს, არამედ გულწრფელი და სპონტანური სიბრაღულით დასტირის კიდევ. ამ პირველი ბიძგის მერე იწყება ალუდაში ახალი დაბადების პროცესი, რომლის საფეხურები და ლოგიკაც ვაჟას დიდი სიზუსტით აქვს გადმოცემული. ჯერ, უკან დაბრუნებისას, ალუდა ღრმად ჩაფიქრდება სისხლის ალების საუკუნოვან ტრადიციაზე და ამ ჩაფიქრებით, დაკვირვებით გარკვეულწილად ემიჯნება მას, რადგან, თუ გინდა რამეს ყურადღებით და ობიექტურად დააკვირდე, უნდა გამოიწვიო დროებით მაინც შენი თავი მისგან. ამის მერე ხდება მისი პირველი შეხლა თემთან, სადაც ალუდა პირდაპირ იტყვის, რომ ის, რაც მისი აზრით ყველაზე მნიშვნელოვანია ადამიანში, კერძოდ კი, ღირსება და ვაჟკაცობა, ის, რაც შეადგენს ადამიანის „კაცობას“, არ დაიყვანება წინაპრებისგან მემკვიდრეობით

მიღებულ ადათ-წესებზე და ამ ადათ-წესების ჩარჩოებში გაგებულ რელიგიაზე, არამედ არსებობს უფრო მაღალი გადასახედი, ასე ვთქვათ, ზე-კულტურული პერსპექტივა, რომელსაც ალუდა „ღვთისშვილების“ პერსპექტივას უწოდებს; ამ „ღვთისშვილური“ პერსპექტივიდან ნებისმიერი კულტურის და რელიგიის ადამიანის ღირსება აწონილი და დაფასებულია:

„ჩვენ ვიტყვით, 'კაცნი ჩვენა ვართ,
მარტო ჩვენ გვზრდიან დედანი,
ჩვენა ვცხონდებით, ურჯულოთ
კუპრში მიელისთ ქმენანი'.
ამ სიტყვით ვწარა-მარაობთ,
ღვთისშვილთ უკეთეს იცინან!
ყველანი მართალს ამბობენ,
განა, ვინაცა ჰფიცინან“.

აქ დაუფარავი ირონიაა და ირონია ძალიან მნიშვნელოვანი ფენომენია: ირონიით შენ სცილდები, ემიჯნები იმას, რაც ირონიის საგანია, რასაც დასცინი, ამიტომ აღარ მონანი-ლეობ მასში, ასე ვთქვათ, რიტუალური სერიოზულობით.

ალუდასი არ სჯერათ. უფრო სწორად რომ ვთქვათ, არ სურთ რომ დაუჯერონ, რადგან, თუ ალუდა არ სტყუის და თუ მან, თემში ყველაზე ღირსეულმა, „ურჯულო“ მტერში სრული ადამიანური ღირსება დაინახა, მაშინ ალუდა ყველას აყენებს ზნეობრივი დილემის, არჩევნის წინაშე: დაფიქრდნენ მის ამ უცნაურ ქცევაზე, აწონ-დანონონ, შეაფასონ ის და საკუთარი თავისთვის მიიღონ გადაწყვეტილება, ძველებური ცხოვრება გააგრძელონ თუ თავადაც შეცვალონ დამოკიდებულება. ამისთვის კი თემი მზად არ არის და ალუდას უცნაურობას მის სილაჩრეს მიანერს. ამიტომ მაშინაც კი, როცა მინდია მოიტანს მუცალის მოჭრილ ხელს ალუდას ვაჟკაცობის დასამტკიცებლად, თემი გულცივად მიიღებს ამას და ალუდას ქმედებაზე არც ამის შემდეგ დაინწყებს „სახიფათო“ ფიქრს.

ამის შემდეგ ვაჟა აღწერს ალუდას სიზმარს, როდესაც გლოვის რიგში ჩამდგარი ხევსურები მოკლულ მოძმეს სტიროდნენ და თან შურის საძიებლად ემზადებოდნენ. ალუდას სალაფავი დაუდგეს საჭმელად, რომელიც ადამიანის ხორცის აღმოჩნდა. ალუდას შეზიზღდა და აღარ ჭამა. აქ მას ხმა ესმის: „რატომ არა სჭამ ალუდავ, რატომ ხარ გაშტერებული“. ესეც მნიშვნელოვანი დეტალია: „გაშტერება“ აქ ნიშნავს ჩაფიქრებას, ღრმა ხედვაში წასვლას. ხმა კი, რომელიც მას რიტორიკულად ეკითხება, რატომ ხარ გაშტერებულიო. არის თემის ზოგადი ხმა, მსოფლმხედველობა თუ იდეოლოგია, რომელიც უშლის ადამიანს თავისი აზრები და ხედვები თავად დაბადოს; ურჩევს თავი დაიზღვიოს ამ რთული საქმისგან და უმრავლესობის ინერციას გაჰყვეს.

პოემის კულმინაციაა სცენა, როცა ალუდას მთელი მოზვერი აჰყავს მუცალის ხსოვნისთვის შესაწირად, რასაც ბერდია პროვოკაციად და თავხედობად მიიჩნევს. „ფერი ედება ბერდიას, ფერი სხვა რიგის შიშისა“. არც ერთი სხვა ზედსართავი არ მოუხდებოდა ბერდიას შიშს, როგორც სიტყვა „სხვა რიგის“. ანუ ეს იყო რაღაც უჩვეულო შიში, რომელთანაც სხვა არც ერთი შიში არ მოვიდოდა, თვით სიკვდილის შიშიც, რადგან „სხვა რიგი“ გამოხატავს აქ მთელი მსოფლმხედველობითი სტრუქტურის დარღვევის შიშს, შიშს, რომ დაამსხვრიო ის იდეოლოგიურ-კულტურული კრისტალი, რომელშიც აქამდე უყურებდი რეალობას და სცადო სხვანაირადაც გაიხედო, თუნდაც ამ სხვანაირად გახედვამ ცხოვრების წესის შეცვლა გაიძულოს.

საინტერესოა, რას ამბობს ალუდა მუცალზე და მის ძმაზე ამ ბოლო სცენაში: „როგორც უნდომლად მოკლულის, თავის ლამაზის ძმისთვისა“. დააკვირდით, „ლამაზს“ უწოდებს მას, ვინც პოემის დასაწყისში მოკლა როგორც ერთი ვინმე „ქურდ-კანტალა

ლლიღველი“. ანუ ალუდაში მოხდა ძირფესვიანი გარდატეხა, ხედვის კუთხის ძირფესვიანი შეცვლა, ფაქტობრივად მუცალის თვალებით უყურებს მუცალისვე ძმას. ალუდამ თვითონ შენირა მოზვერი და როდესაც ხმალი ამოიღო, ვაჟა ამბობს: „შუქი ამოხდა მზისაო“. ეს მძლავრი მეტაფორაა. მანამდე, პოემის დასაწყისში ხომ ითქვა: „შატილს ჯერ არ ჩასწვდომია შუქი შუადღის მზისაო, არ ჩაუშვებენ ჩამსვლელსა, ცა ახურია კლდისაო“; ანუ „კლდის ცა“, ესე იგი, მყარი სტერეოტიპები, არ უშვებს ახალი ხედვების შუქს საზოგადოებაში, მზე კი მხოლოდ მაშინ ამობრწყინდება, როდესაც თავის პირად სინდისს მინდობილი ადამიანები გაეხსნებიან და აღმოაჩენენ ჭეშმარიტების იმპერატივებს და შემდეგ ზნეობრივი ძალაც ეყოფათ ღიად გამოხატონ ისინი. გამბედაობა და ზნეობრივი ძალა აუცილებელია, მით უმეტეს, რომ არ არის გარანტია, რომ საზოგადოება გაგიგებს. პირიქით, უფრო დიდი შესაძლებლობით დროის კონიუნქტურა, არსებული მყარი შეხედულებები ადვილად არ დათმობენ თავის ძალაუფლებას ადამიანების გონებებზე და სიახლის შემომტანი გაითვლება, როგორც ეს ალუდას შემთხვევაშიც მოხდა.

ვაჟა-ფშაველა, დაახლ. 1895.

მაგრამ ქვეყნის მსახურება და გამოთქმა, ვაჟას მონოდებით, არ არის დამოკიდებული იმ შემთხვევით გარემოებაზე, წარმატებული იქნება ეს თუ წარუმატებელი, რადგან ეს სინდისის აბსოლუტური მოთხოვნა და იმპერატივია. ასე რომ, ალუდასნაირი გმირები არ დაგიდევნენ შედეგებს: სათქმელი უნდა გამოითქვას, გამოსახატავი, უნდა გამოიხატოს და რაც მთავარია – სამოქალაქო სივრცეში.

მსგავსი პრობლემატიკა, არანაკლები ძალით და დრამატიზმით, არის ასახული ვაჟას „სტუმარ-მასპინძელში“. აქაც, პირველ სცენაში, ხევსურ ზვიადაურსა და ქისტ ჯოყოლას შორის იბადება რაღაც ურთიერთობა, რომელიც არ არის დამოკიდებული კულტურულ განსაზღვრულობაზე ან რელიგიაზე: ისინი ხვდებიან როგორც ორი მონადირე: ერთი, ჯოყოლა – წარმატებული, მეორე, ზვიადაური – ხელმოცარული. მათ ერთმანეთში უჩნდებათ, ასე რომ ვთქვათ, პროფესიული სოლიდარობა: რამხელა რისკი, სიმარჯვე, გამართლება სჭირდება ჯიხვებზე ნადირობას და რა დიდი განზილებაა, როდესაც მთელ დღეს უშედეგოდ დაკარგავ! ქისტი ჯოყოლა ამას ხვდება თავისი კეთილი გულით და მზად არის თავისი ნანადირევის ნახევარი გაუნაწილოს ზვიადაურს (რომელიც სახელს დაუმალავს და ნუნუად გაუსაღებს თავს). ამისთვის რელიგიურ თეორიასაც მიმართავს დაახლოებით ამ ლოგიკით, ალაჰმა განსაზღვრა ყველაფერი: ჯიხვის მოკვლა ჩემი დამსახურება კი არა, ალაჰის ნებაა, და რადგან იმავე ალაჰმა შენი თავი ახლა და ამ დროს შემახვედრა, ესე იგი, ის ნება იმიტომ გაიღო ჩემთვის, რომ მერე შენც გაეხადე მისი მონილე, იმიტომ მეც ვერ მოვკლავდი ჯიხვს, ალაჰს რომ შენი შეველა არ ნდომებოდაო და აქედან დასკვნა: „წილი გდება შენაცა ჩემგან მოკლულსა ჯიხვში“. ეს დასკვნა აკვირვებს ზვიადაურს, ცხადია, და არც იღებს მას, „სად არ მითესავს, ძმობილო, იქ მოვმკა, სადაურია?“, მაგრამ ზვიადაური მოიხიბლა თავიდანვე ჯოყოლას სიკეთით და გულისხმიერებით.

მთავარი მიზეზი, ალბათ, რის გამოც გაჰყვა თავისთვის ასე სარისკო ადგილას სწორედ ამ პიროვნების უკეთ გაცნობა, მისით დაინტერესება იყო. ზვიადაურს იცნობს ჯოყოლას სტუმარი და მთელ სოფელს მოსდებს ამ ამბავს. თემი ზვიადაურის მოკვლას გადაწყვეტს და აღარ მიაქცევს ყურადღებას ჯოყოლას პირადი სივრცის, მისი ოჯახის, სახლის ხელშეუხებლობას: შეუვარდებიან და სტუმარს გაუოქავენ. ჯოყოლა თავგამოდებით იცავს როგორც სტუმარს, ისე თავის პირად, თემის მიერ შელახულ ღირსებას. თემის ლოგიკა ასეთია: ჩვენ თუ ამ შემთხვევაში დავიცავით ოჯახის ხელშეუხებლობის წესი, ეს შეიძლება გამოიყენოს ზვიადაურმა და გაგვექცეს, თუ გაგვექცევა, ჩვენზე იქნება სირცხვილი, რომ ან დოკლაპიები ვართ, ან, უარესი, მშიშრები და ვერ გავბედეთ მოსისხლის მოკვლა. ეს გააძლიერებს, ჩვენზე უპირატესობას მოაპოვებინებს ჩვენს მტრებს, ხევსურებს, და საბოლოოდ გაგვანადგურებს. იმიტომ თემის სიძლიერე ახლა ითხოვს ნებისმიერ ფასად ზვიადაურის მოკვლას. დასაწყისში ეს დილემა არ დგას ალბათ თემის წინაშე: წინასწარ ფიქრობენ, რომ ჯოყოლაც დაეთანხმებათ, და თუ არა, საბოლოო ‘კოზირი’ ის აქვთ, რომ შეახსენონ: „თვით ამან მოკლა შენი ძმა არყიანებში თოფითა“, ანუ მის მთავარ ვნებას, ძმისთვის შურისძიების სურვილს, გამოიყენებენ იმისთვის, რომ თავის განზრახვა შეასრულონ, უსაყვარლესი ადამიანისთვის შურისძიება ხომ ისეთი სტიქიაა, რომელიც ყველა პრინციპს ფარავს, მით უმეტეს, რომ ჯოყოლასთვის ეს სურვილი ცხოვრების უმთავრესი მოტივია და ყველგან თან დაყვება: „ძმისმკვლელის სისხლი სწყურია კაცი რომ მიდის გზაზედა“ – სწორედ ჯოყოლაზეა ნათქვამი პოემის დასაწყისში. მაგრამ აქ ჯოყოლა

მოულოდნელად, უმტკივნეულები პაუზის („თითქოს ისარი ზედ გულის კოვზზე დაესო“) შემდეგ მშვიდად ამბობს: „ეგ მართალია, იქნება, რა უნდა მითხრათ მაგითა? მითც ვერ მიაბამთ თქვენს ზრახვას ჩემს გულისთქმასთან დაფითა“. „დაფი“ აქ მეტაფორაა: დაფზე უწვრილესი არაფერია და თუ დაფითაც არ არის მიბმული, ესე იგი საერთოდ არაფრით არ არის მიბმული, ანუ შურისძიების ვნება და იმპერატივი, დაიცვა სტუმრის უსაფრთხოება, სხვადასხვა განზომილებებშია, ერთმანეთს არ კვეთენ, და მეორე შეუდარებლად, მეტიც, უსასრულოდ უფრო მნიშვნელოვანია (ამ უსასრულობას ვაჟას მეორე მეტაფორა „ზღვა“ გამოხატავს: „თუნდ ზღვა ემართოს სისხლისა, მითაც მე ვერ ვუღალატებ, ვფიცავ ღმერთს, ქმნილი იმისა“). მთელი აზრი ამ კონფლიქტის ამაშია:

ვაჟა გვასწავლის, რომ არ შეიძლება საზოგადოებამ რამე წარმატებას მიაღწიოს, ამ საზოგადოების თითოეული წევრის ღირსების აბუჩად აგდების ხარჯზე. ღირსებააყრილი, უფლებააყრილი მოქალაქეებისგან შემდგარი საზოგადოება ვერანაირ წარმატებას ვერ მიაღწევს ვერაფერში, რაც კაცობრიობის ისტორიამ ბევრჯერ და ტრაგიკულად აჩვენა.

გარდა სტუმრის დაცვის იმპერატივისა, ჯოყოლაში რაღაც სხვაც მოქმედებს – ინტუიცია, რომ ზვიადაური ღირსეული ადამიანია, მიუხედავად იმისა, რომ გარემოებამ მისი ძმის მკვლელად აქცია, ამიტომ ებრალება კიდევ. ეს კარგად ჩანს მის სიტყვებში: „როცა გასცდება ჩემს ოჯახს, იქ მოეპყარით ავადა“, ანუ, ფაქტობრივად, მე თვითონ აღარ ვაპირებ შურისძიებასო, და მერე: „უიარაღოს ანვალეთ, გული რასა გრძნობს თავადა“, ანუ მარტო მორალური მოვალეობის მოხდის მიზნით კი არა, მორალური გრძნობის, უმწერ მდგომარეობაში ჩავარდნილი ადამიანის მიმართ თანაგრძნობის გამოც სურს ზვიადაურის დაცვა.

ჯოყოლა და ზვიადაურზე არანაკლებ საინტერესო პერსონაჟია ჯოყოლას ცოლიც. ისიც გამოირჩევა თემისგან, რადგან მხოლოდ მას შეეებრალება ზვიადაური, შეიძლება არა მარტო თავისი პიროვნული თვისებების გამო, არამედ იმის გამოც, რომ ცოტათი მაინც გაიცნო ეს პიროვნება და ნახა თავისი ქმრის მისდამი დამოკიდებულებაც. ის არა მარტო უთანაგრძნობს ზვიადაურს, არამედ წესის მიხედვით დაიტირებს კიდევ. აქ ვაჟა დრამატულად აღწერს მის შინაგან ჭიდილს, გაორებას: ერთი მხრივ, აქვს გუმანი, ინტუიცია, რომ რაც გააკეთა, სწორია, მეორე მხრივ, მთელი მისი აქამდეელი ცოდნა, თემის წესები და მსოფლმხედველობა მასში ებრძვის ამ ინტუიციას და ბრალს სდებს მას. მოკლული ძმაც კი მოეჩვენება საფლავიდან წამომდგარი და თავისივე თმებიც კი სამდურავს ეუბნებოდნენ, როგორც მოღალატეს და მტრის დამტირებელს. სახლისაკენ გამოქცეული ნახავს, რომ ძალღი მირბოდა ზვიადაურის ცხედრის საჯიჯგნად, შეჩერდება, ქვებს აიღებს და გააგდებს ძალღს, ყვირილით, ვინ გაჭმევს კაი ყმის ხორცსო! მხოლოდ აქ აძლევს ვაჟა ჯოყოლას ცოლს სახელს – აღაზას. თითქოს ის მხოლოდ ახლა დაიბადა, როგორც დამოუკიდებელი, მარტო თავისი სინდისის დამჯერი და არა თემის ტრადიციას აყოლილი პიროვნება. თან სახელიც შესაფერისი მისცა – „აღაზა“, რომელიც ასოციაციურად უკავშირდება აღზევებას, ამ შემთხვევაში, თემის ზოგად შეხედულებაზე მაღლა დადგომას.

პოემის ბოლოც მონუმენტური სცენით სრულდება, როდესაც სადღაც, არამინიერ განზომილებაში ჩნდება ჯოყოლა და უხმობს ზვიადაურს, რომელიც მკერდზე ხელგადა-

ჯვარედინებული, როგორც ზიარების წინ, გამოჩნდება, შემდეგ მათ ალაზა მასპინძლობს და მათი საუბარი შეეხება სტუმარ-მასპინძლობის წესს, პატიებას, სიყვარულს. აქაც სიმბოლოებია, რადგან ჯოყოლა ზნეობრივად გაცილებით უფრო დახვეწილი და ამაღლებული პიროვნებაა, ვიდრე ზვიადაური: ზვიადაური მხოლოდ ვაჟკაცობას და შეუპოვრობას აჩვენებს, ჯოყოლა კი – ძმისმკვლელის პატიებას და თანაგრძნობას. სწორედ ამ უმაღლეს სიბრძნეს უნდა ეზიაროს ზვიადაური. ეს ისევ ვაჟას ხედვის სიფართოვეზე მეტყველებს, რომ მუსულმანი კაცისგან ეზიარება ქრისტიანი კაცი უმაღლეს სიბრძნეს: მტრის სიყვარულს, ამით ვაჟა ამ სახარებისეული პრინციპის უნივერსალურობას უსვამს ხაზს.

ვაჟას ზემონახსენები გმირები: ალუდა, ჯოყოლა და ალაზა გამოხატავენ პიროვნების სინდისის გათავისუფლებას კულტურულ-ტრადიციული კლიშეებისაგან. ეს იგივეა, რაც ევროპულ გამოცდილებაში რენე დეკარტეს „cogito ergo sum“ („ვაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ“) წერტილი, ანუ ადამიანის მარტოობის წერტილი, სადაც ის დამოუკიდებლად იაზრებს რეალობას, თავად ფიქრობს თავის ფიქრებს; ან იმანუილ კანტის „sapere aude“, ანუ გაბედო თვითონ ისიბრძნო და არ მიყვე ინერციებს; ან მარტინ ლუთერის „აქ ვდგავარ და სხვანაირად არ ძალმიძს“ – არ ძალმიძს, რადგან „აქ“ ჩემი პირადი სინდისია და მასზე ძვირფასი არაფერი მაქვს. როგორც კი ადამიანი გაცვლის ამ შინაგან ხმას, ან ილია როგორც უწოდებს, ჩვენში არსებულ „პატარა ღმერთს“, იქ აუცილებლად მოხდება პიროვნული კატასტროფა, ადამიანის მთელი არსების დაზიანება, რაც ასე მძლავრად აქვს აღწერილი ვაჟას ალბათ ყველაზე რთულ პოემა „გველისმჭამელში“ მინდიას მაგალითზე. „ალუდა ქეთელაური“ და „სტუმარ-მასპინძელი“ პოემებია პიროვნების გამარჯვებაზე, „გველისმჭამელი“ – პიროვნების მარცხსა და ტრაგედიაზე.

არ შემიძლია არ შევეხო ვაჟას „ბახტრიონსაც“, კერძოდ კი, მის ერთ პერსონაჟს – ლუხუმს. ლუხუმი ყველაზე უცნაური პერსონაჟია მთელ პოემაში. ზეზვა გაფრინდაული მას შეახსენებს ეპიზოდს, როდესაც ლუხუმს შეებრაღა მოკლული ლეკი, და არცხვენს მას: „შენ შეგებრაღა ურჯულო, მოგინყლიანდა თვალები, რომ დაენახეთ უთუოდ მოგაფურთხებდნენ ქალები“. ლუხუმი არ ეკამათება და დუმილით მიიღებს ამას. ბახტრიონის

ადების შემდეგ ლუხუმი გაუჩინარდება და ვაჟა გაურკვევლობის ბურუსში ტოვებს მას, მხოლოდ გვიყვება მასზე, რომ „ამბობენ, მალალ კლდის ძირში, უღრანს, უდაბურს ტყეშია, ლუხუმი იწვა დაჭრილი, ნატყვიარი სჭირს მკერდშია“. ამ „ამბობენ“-ით ვაჟა მისტიკურ გარემოს ქმნის. ლუხუმის გვერდით ბინადრობს ადამის მოდემის მტერი გველი, რომელიც ყველაფერს ანადგურებს და ნთქავს, მაგრამ ლუხუმი შეებრალება, საჭმელს უზიდავს და ზღაპარსაც უყვება ორ ობოლ ძმაზე. ორი ობოლი ძმა ასახიერებს თავად ამ გველს და ლუხუმს, რომლებიც უმალლესი სიბრძნის, მტრის შეყვარების მცნების გაგებას დააძმობილა, და ობლები იმიტომ არიან, რომ ეს სიბრძნე არ არის ყველასთვის მისაწვდომი, ბევრი მას ვერ გაიგებს და, მით უმეტეს, ვერ მიიღებს. „ხარის მენ ხარინ ტიკტი, ერის დე ერინ“.

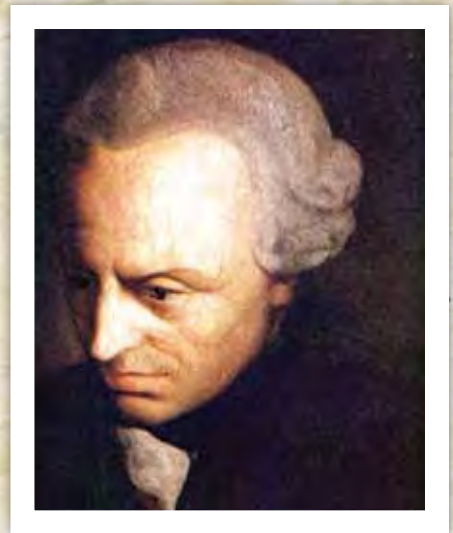
ვაჟას მთელი ცხოვრება აწვალებდა სიცოცხლის საზრისი და სილამაზის, ყველანაირი სილამაზის – ფიზიკურისა და ზნეობრივის – ფასეულობა და დანიშნულება. საკითხი დგას

მარტინ ლუთერი (1483-1546) – რელიგიური რეფორმატორი. დაუპირისპირდა თავის თანამედროვე კათოლიკურ ეკლესიას, რადგან, თავად კათოლიკ მღვდელს, მიაჩნდა, რომ ეკლესიამ რიგ სწავლებებში – მაგალითად, ინდულგენციების შესახებ, რომლის დამახინჯებული გაგების მიხედვითაც ადამიანს შეეძლო ცოდვების გამოსყიდვა ეკლესიისადმი შეწირული ფულით – გადაუხვია ჭეშმარიტ კათოლიკობას და ქრისტიანობას. როდესაც პაპმა და საეკლესიო კრებამ მოსთხოვეს მას თავის აზრების შეცვლა და კათოლიკური ეკლესიის მამოწმებელი ოფიციალურ პოზიციასთან შერიგება, ლუთერმა თქვა საბედისწერო სიტყვები: **„აქ ვდგავარ და სხვანაირად არ ძალმიძს“**, რამაც დრამატულად შეცვალა მთელი დასავლური ცივილიზაციის ბედი.

რენე დეკარტი (1596-1650) – ფრანგი ფილოსოფოსი, რომელმაც თავდაყირა დააყენა მთელი მანამდელი ფილოსოფია და თეოლოგია იმით, რომ ჭეშმარიტების კრიტერიუმად გამოაცხადა არა ღმერთზე და სამყაროზე არსებული ტრადიციული სწავლებები (რომლებიც, მისი აზრით, ყველა ადამიანისთვის აბსოლუტურად ურყევი და ცხადი არ იყო, რადგან დაეჭვების სივრცეს ტოვებდა), არამედ პიროვნების მიერ საკუთარ თავში აღმოჩენილი აბსოლუტური და ურყევი, ყველა ადამიანისთვის გასაგები სიცხადე – **„ვაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ“**. ამ ურყევი სიცხადეზე აგებს შემდეგ დეკარტი ყველა დანარჩენ ცოდნას.

იმანუელ კანტი (1724-1804) – გერმანელი ფილოსოფოსი. თავის ნაშრომში „წმინდა გონების კრიტიკა“ დაუპირისპირდა ტრადიციულ ფილოსოფიას და სრულიად ახალი სისტემა ჩამოაყალიბა. კანტის აზრით, ადამიანს თავისუფალს ხდის საკუთარ თავში აღმოჩენილი ზნეობრივი კანონი/იმპერატივი, რომელსაც საკუთარ თავს ნებაყოფლობით უკანონებს. კანტის საფლავზე კონინგსბერგში (ახლანდელი კალინინგრადი) ასეთი წარწერაა: **„ორი რამ მაცვიფრებს: ვარსკვლავებით მოჭედილი ცა ჩემს თავზე და ზნეობრივი კანონი ჩემში“**.

ასე, თუ ყველაფერი სიკვდილით სრულდება, თუ ყველაფერი თავდება, მაშინ რა აზრი აქვს სილამაზეს? ის, რაც რუსთაველისთვის ან გურამიშვილისთვის თავისთავად ცხადი იყო, ანუ ადამიანის პიროვნული უკვდავება და სილამაზის დროზე აღმატებულობა, ეს ქრისტიანულ-პლატონური სიცხადე, ვაჟასთვის ასე ცხადი აღარ არის და ის, ილიას ბაირონზე ნათქვამი სიტყვები რომ ვთქვათ, მართლაც „თავის სულის ნვაში, ეჭვების ღრღნაში ეძებს მოურჩენელი წყლულების ნამალს და უკვდავების ღირსს ცხოვრებას“. ვაჟას პიროვნული დრამის ეს მთავარი ნერვი თენგიზ აბულაძემაც აღმოაჩინა და თავისი უკვდავი ფილმი „ვედრება“ სწორედ ამას მიუძღვნა. რამდენიმე მოთხრობა აქვს ვაჟას, სადაც ეს შინაგანი ჭიდილი აქვს აღწერილი, სადაც მას ეცხადება ეჭვებისა და ნიჰილიზმის სული, რომელიც ქირქილით ჩააგონებს, რომ არაფერს არ აქვს აზრი, რომ ყველაფრის გამაუქმებელი საბოლოო ნერტილი სიკვდილია.

აი აქ არის ნაწყვეტი მოთხრობიდან „მოჩვენება“, როდესაც ეს ბოროტი სული მას ეუბნება: „არ წავალ და ვერც შეგიძლიან ძალით გამაგდო. ენით, რაც გენებოს, ბრძანე. შენ მე იოტის ოდნად ვერ შემდრეკ იმიტომ, რომ მე მოუდრეკელი ვარ. სრულია ჩემი ბუნება მუდამ, არც დაიკლებს, არც მოიმატებს არადროს. ამიტომ ამაოა სულ შენი რისხვა, შენი წყევლა და მუქარა, ისევე ამაო, როგორც თვით შენი ლტოლვილება და მისწრაფება და დღევანდელი ცრემლი. რად გავინყდება: ყველაფერს დასასრული აქვს, – სთქვა რა ეს, კვლავ გაიცინა“. ვაჟა პასუხობს: „სუ, ჩუმად-მეთქი! ნუ მომაგონებ იმას, რაც არ მინდა მოვიგონო და არც მოსაგონებელია. ეგ მეც ვიცი, მაგრამ მისწრაფება, ფიქრი, გრძნობა, სიყვარული, მტრობა და ყველა ის, რაც ცხოვრებას შეადგენს, აძინებს მაგ ფიქრს ამაოებისას, ყველაფრის დასასრულისას, წყეულო! შენი ბუნება ამას ვერ გაიგებს, რადგან იგი შხამი, სანამლავი არის“. „ჰო, სიმართლეს როცა გეტყვი, შხამია, სანამლავია“, – განაგრძნობს სული. აქ უცნაურია, რომ ვაჟაც თითქოს ეთანხმება ნიჰილიზმის გარდაუვალობას, მაგრამ არ ურიგდება მას. მას აღარ აქვს ის რუსთაველ-გურამიშვილისეული ურყევი და, ასე ვთქვათ, მზამზარეული რწმენა მარადისობის, არამედ თვითონ უნდა აღმოაჩინოს მარადისობა თავის პირად ეგზისტენციალურ გამოცდილებაში. ამით ჰგავს ბარათაშვილს, რომელიც შინაგანი ინტუიციით გაურბის ამაოებაზე ფიქრს თავისი მერანით. მაგრამ, ვფიქრობ, ბარათაშვილისგან განსხვავებით, ვაჟა თავს აღწევს განწირულობას და აღმოაჩენს პიროვნული უკვდავების და სილამაზის მარადიულობის განცდას თავის თავში. ამას მეტაფორულად გამოხატავს ზემოხსენებული მოთხრობის დასასრულს გამოჩენილი სათნო მოხუცი, რომელიც გააგდებს ნიჰილიზმის სულს და ეტყვის ვაჟას:

„ადექი, შვილო, ადექი! მორწმუნე ხარ და იყავი მარად მორწმუნე. ნუ შესდრკები, ნუ გასტყდები! მადლი და ღვანლია თვით სიმტკიცე და რწმენა, – სთქვა მოხუცმა ლმობიერის, ტკბილის ხმით, მომჭიდა ხელზედ ხელი და ამაცენა. – აგერო, – სთქვა მან, – აგერ, გაიხედე, ინუგეშე, გაიხარე!.. – მე თვალი მივაპყარი დასავლეთს და მკვდარი გავცოცხლდი. საუცხოო მნათობი ანათებდა, ერთს ადგილს გაჩერებული, – მზე იყო, მაგრამ ის მზე არა, დილით რომ ამოდის და მიეშურება საღამოზედ გორას მოეფაროს; იმ მზეს არ ერქარებოდა ჩასვლა, თვით იმას სწყუროდა ენათა ქვეყნისთვის, თვალდამშეული უცქეროდა ჩვენს მხარეს. მე, გიჟივით, გონებადაბნეული შევხაროდი, შევსტრფოდი მნათობს და მუხლს ვუყრიდი“. ვაჟას „სტუმარ-მასპინძელი“ ამ ფრაზით სრულდება: „და უფსკრულს დასცქერს პირიმიზე, მოღერებულის ყელითა“ – მართლაც სასონარკვეთილების უფსკრულს გამოგლიჯა ვაჟამ თავისი თავისთვისაც და კაცობრიობისთვისაც სილამაზის მარადიულობის რწმენა.

ერთა ლიგა

ალექსანდრა რონდელი

ერთა ლიგის წვერი სახელმწიფოების დელეგაციების წარმომადგენლები, პარიზი, 1919.

(ინგლ. The League of Nations ფრანგ. La Société des Nations)

იყო დრო დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში, როდესაც სახელი „ერთა ლიგა“ ყველას პირზე ეკერა. გვაღიარებდა თუ არა ერთა ლიგა დამოუკიდებელ, სუვერენულ სახელმწიფოდ, ერთა ოჯახის სრულ-უფლებიან წევრად – აი, რა ანუხებდა ქართველობას და რა იყო ჩვენში ერთა ლიგის საყოველთაო პოპულარობის მიზეზი. საუბედუროდ, არც ერთა ლიგამ მიგვიღო და არც ჩვენი დამოუკიდებლობა გაგრძელდა დიდხანს. საბოლოოდ, 1921 წლის თებერვალში, ბოლშევიკურმა რუსეთმა წინა წლის მაისში საქართველო-რუსეთს შორის ხელმოწერილი ხელშეკრულება „თავზე დაგვახია“ და საქართველოს ოკუპაცია მოახდინა. მას შემდეგ ერთა ლიგას ნაკლებად იხსენებდნენ საქართველოში და თუ იხსენებდნენ, უფრო – ცუდი სიტყვებით.

ერთა ლიგამ (თავდაპირველად 43 წვერი სახელმწიფოსგან შედგებოდა), რომელიც 1920 წელს შეიქმნა, ფორმალურად 1946 წლამდე იარსება და მის მიმართ უკმაყოფილება ბევრჯერ გამოითქვა, უსუსურობის გამო ბევრჯერ დასაციინიც კი გამხდარა. დღეს იგი თითქმის არავის ახსოვს, მა-

გრამ მისი სრული დავინყება არც მომხდარა და არც არის საჭირო, რადგან ერთა ლიგა კაცობრიობის ისტორიაში ომების თავიდან აცილებისა და კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის შექმნის პირველი საერთაშორისო მცდელობა იყო. სწორედ ერთა ლიგის მწარე გაკვეთილების გათვალისწინებით შეიქმნა 1946 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია.

1914-1918 წლების სისხლისმღვრელი პირველი მსოფლიო ომი გერმანიისა და ავსტრია-უნგრეთის დამარცხებით დასრულდა. რომ არა აშშ-ის დიდი დახმარება და ერთ მილიონამდე ამერიკელი ჯარისკაცის გამოჩენა დიდი ბრიტანეთის, საფრანგეთისა და იტალიის მხარეზე, გერმანიას ვერ მოერეოდნენ. რუსეთში 1917 წლის ბოლშევიკური გადატრიალების (ამას ბოლშევიკურმა პროპაგანდამ შემდეგ დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია უწოდა) და ამ ქვეყნის მოკავშირეთა რიგებიდან გასვლის შემდეგ გერმანიამ უკანასკნელი ძალა მოიკრიბა და 1918 წლის პირველ ნახევარში გადამწყვეტ შეტევაზე გადავიდა. რომ არა აშშ-ის ჯარების გამოჩენა ფრონტზე, გერმანია ახლო იყო გამარჯვებასთან.

პირველმა მსოფლიო ომმა 10 მილიონი ადამიანის სიცოცხლე შეინირა, კიდევ მილიონობით ადამიანი დაიჭრა და დასახიჩრდა. მსოფლიოში მშვიდობის მოყვარეობის ტალღა აგორდა. კაცობრიობას აღარ უნდოდა ომები და ბევრს მიაჩნდა, რომ საყოველთაო მშვიდობის მიღწევა კაცობრიობის გაზრდილი შეგნებისა და კეთილი სურვილის მეოხებით მოხდებოდა. 1919 წლის პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე გამარჯვებულებმა განიხილეს მსოფლიო ომის შედეგები და მიიღეს ბევრი გადანყვებითეობა, რომლებმაც იმდროინდელი მსოფლიოს და, განსაკუთრებით, ევროპის პოლიტიკური რუკა შეცვალა. ამავე კონფერენციაზე ხელი მოეწერა ვერსალის ხელშეკრულებას, რომელმაც ახალ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ვითარებას საერთაშორისო სამართლებრივი საფუძველი შეუქმნა. პარიზის კონფერენციამ გადანყვიტა აგრეთვე ერთა ლიგის შექმნა, რათა ყოფილიყო საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც თვალს მიადევნებდა საერთაშორისო ურთიერთობებს და არ დაუშვებდა ძალადობასა და ომს. კაცობრიობამ თავისი იმედები ერთა ლიგას – კოლექტიური უსაფრთხოების საერთაშორისო ორგანიზაციას დაუკავშირა. ბევრს ეგონა, რომ ომები აღარ მოხდებოდა და ერთა ლიგა მსოფლიოში საყოველთაო მშვიდობას დაამყარებდა. ერთა ლიგის შექმნასა და საზოგადოდ ომის შემდგომი საერთაშორისო წესრიგის მონყობაში უდიდესი როლი შეასრულა აშშ-ის პრეზიდენტმა ვუდრო უილსონმა, რომლის მიერ შემუშავებული 14 პუნქტი საფუძვლად დაედო ომის შემდგომ ახალ საერთაშორისო ვითარებას.

პარიზის კონფერენციაზე იმყოფებოდა დამოუკიდებელი საქართველოს დელეგაცია, რომელიც ამაოდ ცდილობდა გამარჯვებული ქვეყნების ყურადღების მიპყრობას საქართველოს სუვერენულობისა და უსაფრთხოებისაკენ. სამწუხაროდ, დასავლეთის სახელმწიფოებმა მაშინ „ვერ მოიცალეს“ კავკასიის საკითხისა და, კერძოდ, საქართველოსთვის.

ვუდრო უილსონი (1856-1924) – აშშ-ის 28-ე პრეზიდენტი (1913-1921). მისი მეთაურობით აშშ 1917 წელს ჩაება პირველ მსოფლიო ომში (1914-1918), რამაც გადაარჩინა დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი და ომის შედეგი მათ სასარგებლოდ გადანყვიტა. ვუდრო უილსონი იყო ომის შემდგომი ვერსალის კონფერენციის (1919) და ერთა ლიგის (1920-1945) სულისჩამდგმელი. ცნობილია უილსონის ე.წ. „14 პუნქტი“, რომლებიც საფუძვლად დაედო პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ საერთაშორისო ურთიერთობებს. სწორედ ამ დოკუმენტშია ხაზგასმული „ერთა თვითგამორკვევის პრინციპის“ საყოველთაო გაზიარების აუცილებლობა.

ბენიტო მუსოლინი (1883-1945)
 – იტალიის ფაშისტური პარტიის შემქმნელი და ფაშისტური იტალიის პრემიერ-მინისტრი (1922-1943). 1943 წლის შემოდგომიდან იგი აღარ არის პრემიერი, მაგრამ ე.წ. იტალიის სოციალური რესპუბლიკის (ფაშისტების კონტროლქვეშ დარჩენილი იტალიის ჩრდილოეთ ნაწილი) მეთაურია. 1945 წლის 28 აპრილს დახვრიტეს იტალიელმა ანტიფაშისტმა პარტიზნებმა. მას სახელით „დუჩე“ მოიხსენიებდნენ, რაც იტალიურად ბელადს, ლიდერს ნიშნავს.

ჰაილი სელასიე, დაახლ. 1942.

ერთა ლიგა 1920 წლის 21 იანვარს შეიქმნა. მისი ამოცანა საერთაშორისო მშვიდობის უზრუნველყოფა და შესაძლო აგრესორის წინააღმდეგ დამსჯელი სანქციებისა და ძალის გამოყენება იყო. ერთა ლიგაში შეიქმნა საბჭო, რომლის მუდმივი წევრები იყვნენ: დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, იტალია და იაპონია. იმედოვნებდნენ, რომ აშშ გახდებოდა ერთა ლიგის ყველაზე გავლენიანი წევრი, მაგრამ მიუხედავად იმისა, რომ ერთა ლიგის ერთ-ერთი სულისჩამდგმელი იყო ამერიკელი პრეზიდენტი ვუდრო უილსონი, 1920 წელს აშშ-ის სენატმა უარი თქვა ერთა ლიგის წევრობაზე. აშშ-ის სენატის აზრით, არავის უნდა შეძლებოდა მდგარიყო აშშ-ის ხელისუფლებაზე მალა, არც ერთი საერთაშორისო ორგანო არ უნდა ყოფილიყო აშშ-ზე უზენაესი. ამ გარემოებამ თავიდანვე შეასუსტა ერთა ლიგა.

კოლექტიური უსაფრთხოების ამ ახალმა ორგანიზაციამ იმთავითვე დაიწყო აქტიური მოღვაწეობა და რამდენიმე სადავო და კონფლიქტური ვითარების განმუხტვა შეძლო. 1926 წელს ერთა ლიგას შეუერთდა გერმანია. 1934 წელს ამ ორგანიზაციაში განწევრიანდა საბჭოთა კავშირიც.

პატარა წარმატებებთან ერთად გამოჩნდა ერთა ლიგის სისუსტე და მისი შემქმნელების გულუბრყვილობა და იდეალისტური დამოკიდებულება. საერთაშორისო ურთიერთობებში წამყვან როლს უძლიერესი სახელმწიფოები ასრულებენ. რეალური ძალა მათ ხელშია და ისინი, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი ინტერესების დაცვაზე ზრუნავენ. ფაშისტური იტალიის ხელმძღვანელმა ბენიტო მუსოლინიმ ამიტომაც თქვა ერთა ლიგის შესახებ, რომ „ერთა ლიგა ძალიან კარგია, როცა ბელურები ჟღურტულენ, მაგრამ, როდესაც არწივები გამოფრინდებიან, იგი უვარგისია“. ერთა ლიგა უსუსური აღმოჩნდა აგრესიის რამდენიმე შემთხვევაში, უკვე 20-იან წლებში, რადგან აგრესორის დასასჯელად ძალის გამოყენება არავინ მოისურვა. 1931 წელს იაპონია თავს დაესხა ჩინეთის პროვინცია მანჯურიას. ერთა ლიგამ ვერ აიძულა იაპონია უარი ეთქვა მანჯურიაზე. იაპონიამ კი, თავიდან რომ აეცილებინა კრიტიკა ერთა ლიგაში, 1933 წელს უარი თქვა ლიგის წევრობაზე. არც გერმანიას მოსწონდა ერთა ლიგა და 1933 წელს, ფაშისტი ადოლფ ჰიტლერის გერმანიაში გაბატონებიდან ერთი წლის შემდეგ, გერმანიაც გავიდა ერთა ლიგიდან.

ერთა ლიგის გერმანული, ფრანგული და ბელგიური დელეგაციის წევრები, ფენევა, სექტემბერი, 1926.

ერთა ლიგის უმწეობის აშკარა მაგალითი იყო 1935 წლის ფაშისტური იტალიის აგრესია უსუსური აფრიკული ქვეყნის – აბისინიის (დღევანდელი ეთიოპიის) წინააღმდეგ. იტალიამ აბისინიის ოკუპირება მოახდინა და იგი იტალიის პროვინციად გამოაცხადა. ერთა ლიგის ეკონომიკურმა სანქციებმა იტალია ვერ შეაჩერა. შეიარაღებული ძალის გამოყენება იტალიის წინააღმდეგ ერთა ლიგამ ვერ გაბედა. აბისინიაში იტალიის შეჭრა ერთა ლიგისთვის საბედისწერო აღმოჩნდა, რადგან ამ ფაქტმა მისი ავტორიტეტი გააცამტვერა.

იმ დროს სახელი მოიხვეჭა აბისინიის ახალგაზრდა იმპერატორმა ჰაილე სელასიემ, რომელმაც ერთა ლიგის ტრიბუნიდან შენევაში 1936 წლის ივნისში მგზნებარე სიტყვა წარმოთქვა, რომელიც ისტორიაში შევიდა. თავის გამოსვლაში მან განაცხადა, რომ „იცავს ყველა პატარა ქვეყანას, რომელსაც აგრესია ემუქრება“ და რომ „დიდი ქვეყნების წინაშე პატარები უძღურნი რჩებიან“. უფრო ადრეულ გამოსვლაში მან 52 სახელმწიფოს დელეგაციებს განუცხადა, რომ „როდესმე თქვენც გახდებით ვინმეს აბისინია!“ მისი სიტყვები შემდგომში არაერთგზის გამართლდა.

ერთა ლიგასთან, როგორც მსოფლიოში მშვიდობის დამყარების შემძლე ორგანიზაციასთან, დაკავშირებული იმედები თანდათანობით დაიმსხვრა. პირველი ყველაზე მძიმე დარტყმა ერთა ლიგას იაპონიის მანჯურიაში შეჭრამ (1931) მიაყენა. კიდევ უფრო ძლიერი დარტყმა იყო ფაშისტური იტალიის აგრესია აბისინიის წინააღმდეგ. კიდევ ერთი დარტყმა იყო, როდესაც 1926 წელს ლიგაში შესულმა გერმანიამ 1933 წელს ქვეყნის სათავეში ფაშისტი ადოლფ ჰიტლერის ჩადგომის შედეგად ერთა ლიგა დატოვა, რადგან ლიგაში დარჩენა გერმანიის ეროვნულ ინტერესებსა და სიამაყესთან შეუთავსებლად გამოცხადდა (ერთა ლიგა ჰიტლერისთვის პირველ მსოფლიო ომში გერმანიის დამარცხების და გერმანიაზე სხვათა ბატონობის სიმბოლოდ იქცა!).

30-იან წლებში მსოფლიოში და განსაკუთრებით ევროპაში საერთაშორისო დაძაბულობა გაიზარდა. ეს დაკავშირებული იყო პირველ ყოვლისა იმასთან, რომ წამყვანი ქვეყნები უმთავრესად საკუთარი ინტერესების წინ წაწევიტ იყვნენ დაინტერესებული და ამიტომ სუსტი ქვეყნების ინტერესები ხშირად ილახებოდა. იმ დროს ევროპაში გაჩნდა ფაშისტური სახელმწიფოები, დიქტატურები. საბჭოთა კავშირში კი 1917 წლიდან კომუნისტური დიქტატურა გაბატონდა, რომელიც მსოფლიოში კომუნისტური რეჟიმის დამყარებასაც აპირებდა. აზიაში კი სწრაფად განვითარებადი იაპონია ასევე ცდილობდა საკუთარი გავლენის გაფართოებას რეგიონის სხვა ქვეყნებზე. ამგვარ ვითარებაში ისედაც სუსტი ერთა ლიგა, რომელშიც არ შედიოდნენ აშშ, საბჭოთა კავშირი, გერმანია, იაპონია და თურქეთი, წინ ვერ აღუდგა აგრესორებს და საერთაშორისო წესრიგის დამრღვევ სახელმწიფოებს. ერთა ლიგა ვერ ახერხებდა საერთაშორისო უსაფრთხოების დამყარებას და აგრესორების დასასჯელად ძალის გამოყენებას.

ადოლფ ჰიტლერი (1889-1945) – გერმანიის ნაციონალ-სოციალისტური (ფაშისტური) პარტიის დამაარსებელი და ლიდერი. 1933 წ. იგი გერმანიის სახელმწიფოს მეთაური, უმაღლესი მთავარ-სარდალი და მესამე რაიხის (ფაშისტური გერმანიის სახელწოდება 1933-1945-ში) ბელადი (ფიურერი) იყო. თავი მოიკლა 1945 წლის 29 აპრილს საბჭოთა ჯარებით გარშემორტყმულ დედაქალაქ ბერლინში. ჰიტლერი აღიარებულია ისტორიაში ერთ-ერთ უდიდეს დამნაშავედ და მილიონობით ადამიანის (უპირველეს ყოვლისა, ებრაელების) ჯალათად.

ერთა ლიგის შენობა ფენევაში, 1931.

დე ფაქტო (de facto) – ნიშნავს ფაქტობრივად არსებულს, მაგრამ არა სამართლებრივად, კანონიერად აღიარებულს.

დე იურე (de jure) – კანონიერი, სამართლებრივი. მაგალითად, თუ რომელიმე ქვეყნის მთავრობა გადატრიალების შედეგად სხვა ქვეყანაში გადაიხვეწება და მას საერთაშორისო თანამეგობრობა კვლავაც კანონიერ მთავრობად აღიარებს, იგი დე იურე მთავრობაა, ხოლო თუ გადატრიალების შედეგად მოსული მთავრობა საერთაშორისო თანამეგობრობამ კანონიერად არ აღიარა, იგი დე ფაქტო მთავრობად მიიჩნევა.

როდესაც 1939 წლის სექტემბერში ფაშისტური გერმანია და კომუნისტური საბჭოთა კავშირი ორივე მხრიდან შეიჭრნენ პოლონეთში, ერთა ლიგის სრული უმწეობა კიდევ უფრო აშკარა გახდა. იაპონიამ თავად მიატოვა ერთა ლიგა 1932 წელს, გერმანიამ კი – 1933 წელს, იტალიამ – 1936 წელს. 1939 წლის დეკემბერში ერთა ლიგიდან გააძევეს საბჭოთა კავშირი (იგი ერთა ლიგაში მხოლოდ 1934 წელს მიიღეს), რომელიც ნოემბერში თავს დაესხა თავის პატარა და სუსტ მეზობელს – 4 მილიონიანი მოსახლეობის მქონე ფინეთს. მეორე მსოფლიო ომის წლებში (1939-1945) ერთა ლიგა მხოლოდ ფორმალურად არსებობდა, ხოლო უკვე 1946 წლისათვის მისი ადგილი დაიკავა ახალმა საერთაშორისო ორგანიზაციამ – გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ, რომელიც მეორე მსოფლიო ომში გამარჯვებული ქვეყნების (აშშ, საბჭოთა კავშირი, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი) ძალისხმევით შეიქმნა.

უკვე ითქვა, რომ ერთა ლიგა საქართველოში ჯერ ძალიან პოპულარული იყო, შემდეგ კი მიივიწყეს. 1920 წლის 12 იანვარს პარიზის (ვერსალის) სამშვიდობო კონფერენციაზე საქართველო დე ფაქტო დამოუკიდებლად სცნეს, 1921 წლის 26 იანვარს კი ერთა ლიგამ დე იურე აღიარა საქართველო დამოუკიდებლად. საქართველო ძალიან ეცადა ერთა ლიგაში განევრიანებას, რაც მის დამოუკიდებლობასა და უსაფრთხოებას გაამაგრებდა. მით უმეტეს, რომ ბოლშევიკური რუსეთი, 1920 წლის 7 მაისს საქართველოსთან დადებული სამშვიდობო ხელშეკრულების (რომელშიც რუსეთმა აღიარა საქართველოს დამოუკიდებლობა!) მიუხედავად, ჩვენი ქვეყნისთვის უდიდეს საფრთხეს წარმოადგენდა. რუსეთი ერეოდა საქართველოს საშინაო საქმეებში, ეწეოდა ძირგამომთხრელ საქმიანობას ჩვენს ქვეყანაში და 1920 წლის მინურულისთვის საქართველო, შეიძლება ითქვას, გარშემორტყმული აღმოჩნდა ბოლშევიკური რუსეთის ჯარებით, რადგან რუსის ჯარი უკვე აზერბაიჯანსა და სომხეთში იდგა. 1920 წლის 16 დეკემბერს ერთა ლიგის საერთო სხდომაზე საქართველოს ლიგაში განევრიანების კენჭისყრა ჩატარდა. მართალია, საქართველოს დელეგაცია და ბევრი ჩვენი მომხრე ძალიან შეეცადნენ საკმარისი ხმების (16) მოპოვებას, მაგრამ ყველანაირი მცდელობა ამაო გამოდგა. კენჭისყრაში 24 მონაწილედან მხოლოდ 10-მა მოგვცა ხმა. ამგვარი შედეგი ძირითადად განაპირობა რამდენიმე უძლიერესი სახელმწიფოს, განსაკუთრებით კი დიდი ბრიტანეთის, უარყოფითმა პოზიციამ. მათ იცოდნენ, რომ საქართველოს ვერ დაიცავდნენ რუსეთის შესაძლებელი შემოტევისაგან და არც ერთა ლიგის ავტორიტეტის შელახვა უნდოდათ. ერთა ლიგის გარეთ დარჩენა დამოუკიდებელ საქართველოს მტაცებელი ბოლშევიკური რუსეთის პირისპირ ტოვებდა და სულ მალე, 1921 წლის თებერვალში, რუსეთი საქართველოში შემოიჭრა და ბოლშევიკური რუსული რეჟიმი დაამყარა. ერთა ლიგამ 1924 წლის საქართველოში ანტირუსული აჯანყების გამო რუსეთის დამგმობი რეზოლუცია მიიღო, მაგრამ ამას სერიოზული შედეგები არ მოჰყოლია.

ერთა ლიგა უდავოდ დადებითი მოვლენა იყო კაცობრიობის ისტორიაში. ეს იყო საერთაშორისო დონეზე კოლექტიური უსაფრთხოების სისტემის შექმნის მცდელობა. იმ დროს, პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, ბევრს ეგონა, რომ ამ გზით შესაძლებელი იქნებოდა საერთაშორისო ძალადობისა და აგრესიის თავიდან აცილება, რომ ერთა ლიგა ომებს დაგვაკენ-ყებდა. სამწუხაროდ, ეს იმედები არ გამართლდა. ერთა ლიგა უსუსური აღმოჩნდა. 1946 წელს შექმნილი ახალი საერთაშორისო ორგანიზაცია ბევრად უფრო ღონიერი გამოდგა და საერთაშორისო ცხოვრებაში თავისი ადგილი დაიმკვიდრა, თუმცა არც საერთაშორისო დაძაბულობა გამქრალა და კონფლიქტებიც საკმაოდ ბევრი იყო. თუმცა დიდი მსოფლიო ომი, საბედნიეროდ, აღარ ყოფილა და იმედია აღარასოდეს იქნება.

ერთა ლიგის სხდომა, 1936.

ქვეყნი სამხრეთ-დასავლეთი და ჩრდილო

რეპროდუქცია

ბერძენთა და ქართველთა შორის ურთიერთობები თითქმის ოთხ ათასწლეულს – ორმოც საუკუნეს – მოიცავს. მსოფლიოში ძნელია მოინახოს ამჟამად ისტორიის ასპარეზზე მოქმედი სხვა ისეთი ორი ხალხი, რომელთა შორის კონტაქტებს ესოდენ ხანგრძლივი ტრადიცია ექნებოდა.

ბერძნული მითების თანახმად, ევროპა მაშინ დაიბადა, როდესაც უზენაესმა ღმერთმა, ზევსმა, ხარის სახით მოვლენილმა, მოიტაცა მშვენიერი ფინიკიელი ასული ევროპე და კუნძულ კრეტაზე გადაიყვანა. მას ზევსისაგან სამი ვაჟი შეეძინა – მინოსი, სარპედონი და რადამანთისი. მინოსი გახდა კრეტის ძლევა მოსილი მეფე, რომლის დროსაც კუნძული თავისი კულტურით და ადამიანური შემოქმედების მრავალ სფეროში მიღწევებით მთელ ხმელთაშუაზღვისპირეთში ერთ-ერთ ყველაზე უფრო დანინაურებულ რეგიონად იქცა. XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ჰაინრიხ შლიმანის დაწყებულმა და შემდგომ არქეოლოგთა მთელი თაობების მიერ გაგრძელებულმა არქეოლოგიურმა გათხრებმა ძველი ნელთალიცხვის II ათასწლეულში, ანუ ე. წ. ლეგენდარულ ბერძნულ მითებში ასახული ამბების ეპოქაში, ხმელთაშუაზღვისპირეთში ბრწყინვალე ცივილიზაციების არსებობა დაადასტურეს: კუნძულ კრეტაზე აღმოჩენილ კულტურას, მითიური მეფის სახელის მიხედვით მინოსური, კონტინენტურ საბერძნეთში აღმოჩენილს კი, ჰომეროსის პოემებიდან ცნობილი ლეგენდარული მეფის, აგამემნონის, სარეზიდენციო ქალაქის მიხედვით, მიკენური ეწოდა.

კირკე და ოდისეუსი, ძვ. წ. V ს. კერამიკა, ათენის არქეოლოგიური მუზეუმი.

პასიფაე და მინოტავრი, ატიკური წითელ-ფიგურიანი კერამიკა, ძვ. წ. 340-320.

ბერძნები მიიჩნევდნენ, რომ მათ დამკვიდრებამდე ისტორიული საბერძნეთის ტერიტორიებზე ეგეიდა – ხმელთაშუა ზღვის კუნძულები და ბალკანეთის ნახევარკუნძული – წინაბერძნულ ტომებს ეკავათ. მათი კულტურის აღმავლობამ თავისი უმაღლესი გამოხატულება მინოსურ კრეტაზე ჰპოვა. უკვე იმ შორეულ წარსულში, ბერძნული ტრადიციის თანახმად, წინაბერძნულ მოსახლეობასა და კოლხებს შორის ერთობ მჭიდრო ურთიერთობები არსებულა: მინოსის მეუღლე და მისი შვილების დედა კოლხეთის მეფის, აიეტის, და პასიფაე იყო, თავად აიეტის – მზე-ლმერთის, ჰელიოსის, სამკვიდრებელი კი საბერძნეთში მდებარე ეფირე ყოფილა, საიდანაც იგი კოლხეთში, ანუ თანამედროვე დასავლეთ საქართველოში გადასულა და იქ ძლიერი და მალაღვანვითარებული კოლხეთის სამეფო შეუქმნია.

აიეტის მეორე და კირკე კი, პირიქით, აღმოსავლეთიდან დასავლეთით დაძრულა და იტალიის ტერიტორიაზე უძველესი კულტურების წარმოქმნისათვის გამხდარა ერთ-ერთი უმთავრესი ბიძგის მიმცემი. ამგვარად, უკვე ბერძნული მითოლოგიური ტრადიციის მიხედვით, ძველ საქართველოსთან დაკავშირებული ფიგურები აქტიურად ყოფილან ჩართული იმ პროცესებში, რომ-

მოცეკვავე, კნოსოს სასახლის კედლის მხატვრობა, კრეტა, ძვ.წ. 1600-1450

ლებიც ხმელთაშუაზღვისპირეთის რეგიონში ბერძნების, ლათინების და სხვა ინდოევროპული ტომების დამკვიდრებამდე მიმდინარეობდა.

არაალაჰან ეს მითაბი რალაც ისტორიულ რეალობას თუ მხოლოდ ბერძნული ფანტაზიის ნაყოფს წარმოადგენს?

თანამედროვე მეცნიერებაში წამოყენებულია თვალსაზრისი, რომ წინაბერძნულ ენობრივ სამყაროში ძალზე მნიშვნელოვანია ქართველური ელემენტი. იგი თავს იჩენს ასობით სიტყვაში, რომელიც ბერძნულს წინაბერძნულიდან უნდა შეეთვისებინა, იმ სუფიქსებსა თუ პრეფიქსებში, რომლებიც საბერძნეთის გეოგრაფიულ სახელწოდებებში გვხვდება და ასევე წინაბერძნულიდან უნდა ყოფილიყო ნასესხები. მეცნიერები ამ მოვლენას ძვ. წ. XX საუკუნის დამდეგისათვის კავკასიიდან ქართველურ ტომთა ერთი ნაწილის ეგვიპტეში გადასახლების შედეგად მიიჩნევენ.

გვგვიძლია თუ არა წინაბერძნული ენები ქართველურის მონათესავედ მივიჩნიოთ?

ამ კითხვაზე საბოლოო პასუხის გაცემა შეეძლება მინოსურ კრეტაზე აღმოჩენილი ე.წ. A-ხაზოვანი დამწერლობით შესრულებული წარწერების გაშიფვრას, რომლებიც ინახავენ კუნძულის უძველესი და, შესაბამისად, წინაბერძნული მოსახლეობის ენის წარმომავლობის საიდუმლოს.

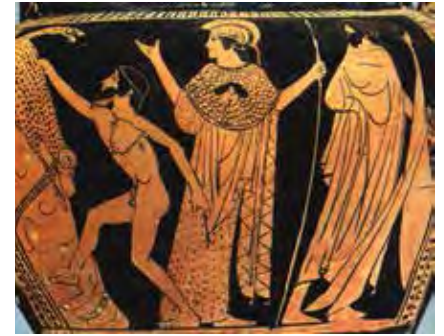

მინოსური ცივილიზაციის დაქვეითება იმ კატასტროფულმა ვულკანურმა ამოფრქვევამ გამოიწვია, რომელიც ეგეოსის ზღვაში მდებარე კუნძულ სანტორინიზე მოხდა ძვ. წ. XVI საუკუნეში და რომელმაც, ფაქტობრივად, წააგო მინოსური ცივილიზაცია. ძველი სამყაროს ისტორიულ ასპარეზზე გამოვიდა ახალი პოლიტიკური ძალა – მიკენური საბერძნეთი. მალე მან დაიქვემდებარა რეგიონის ტერიტორიების უმეტესობაზე ბინადარი ხალხები და ძვ. წ. XV-XIV საუკუნეებიდან, ეგვიპტეს, ასურეთსა და ხეთების სამეფოსთან ერთად, ხმელთაშუა ზღვის აუზის წამყვან სახელმწიფოდ იქცა.

მიკენური ეპოქის ბერძნებს ძველი ავტორები აქაველებად, არგოსელებად, დანაელებად და მინიელებადაც მოიხსენიებდნენ ხოლმე. მითების მიხედვით, სწორედ მათ მოუწყვიათ პირველი შორეული ლაშქრობა ხომალდ „არგოთი“ კოლხეთში, ოქროს საწმისის მოსატაცებლად. რომ არა აიეტის ასულ მედეას – ჯადოქრობის უნარის მქონე ულამაზესი ქალწულის – დახმარება, არგონავტები და მათი წინამძღოლი იასონი ვერ შეძლებდნენ იოლკოსის მეფე პელიასის ამ ურთულესი დავალების შესრულებას. ქალღმერთ აფროდიტეს ნებით იასონისადმი მოვლენილმა სიყვარულის გრძნობამ ჩაადენინა მედეას ეს ღალატი და აიძულა, გაჰყოლოდა უცხოელთ ელადაში. წლების შემდგომ, როდესაც იასონმა მისი მიტოვება და ცოლად კორინთოსის მეფის ასულის მოყვანა განიზრახა, მედეამ შური იძია მისი დამცირების მოსურნეებზე არა მარტო მომავალი პატარძლისა და მისი მამის, არამედ საკუთარი შვილების დახოცვითაც.

არგონავტების ციკლის თქმულება საოცარ პოპულარობას ინარჩუნებს ანტიკურობიდან მოყოლებული დღემდე. მის-მა სიუჟეტებმა და სახეებმა შთააგონა მრავალი მწერალი და ხელოვანი. მსოფლიო ლიტერატურის ყველაზე პოპულარულ სახეთა შორის პირველობას არავის უთმობს მედეა, რაც მრავალწლიად ევრიპიდეს ამავე სახელწოდების გენიალური ტრაგედიის მსოფლიო კულტურაზე უდიდეს-მა გავლენამ განაპირობა.

იასონს მიაქვს ოქროს საწმისი, ათენური წითელფიფურისანი კერამიკის მხატვრობა, ძვ. წ. 470-460, მეტროპოლიტენის ხელოვნების მუზეუმი, ნიუ-იორკი.

საქართველოსთან დააკავშირა ბერძნულმა ტრადიციამ კიდევ ერთი ფიგურა, ქართველი ამირანის ორეული — პრომეთე. ბერძენთა უზენაეს-მა ღმერთმა, ზევსმა, იგი ადამიანებისათვის განეული სამსახურისათვის და ზევსისადმი გამოჩენილი დაუმორჩილებლობისათვის კავკასიონის ერთ კლდეზე მიაჯაჭვინა, სადაც მას არნივი უკორტნის ყოველდღიურად ღვიძლს. პრომეთეს გმინვა არგონავტებსაც კი შემოესმათ, როდესაც ისინი კოლხეთს მიუახლოვდნენ. მისი ხსნა მხოლოდ გმირმა ჰერაკლემ შესძლო. ესქილეს ტრაგედიის – „მიჯაჭვული პრომეთეს“ – წყალობით ეს ღმერთი სამუდამოდ ტირანიის წინააღმდეგ ბრძოლისა და კაცობრიობისათვის ცივილიზაციის მოტანის სიმბოლო გახდა.

შეიძლება ითქვას, რომ, ერთი მხრივ, აიეტის კოლხეთი, ოქროს საწმისი, არგონავტები და მედეა, ხოლო მეორე მხრივ, უდრეკი პრომეთე იმ სიმბოლოებად იქცნენ, რომლებიც ათასწლეულების განმავლობაში განათლებული კაცობრიობისათვის საქართველოს იდენტიფიკაციისას ყველაზე მკაფიო ორიენტირებს წარმოადგენენ.

ძვ.წ. II ათასწლეულის ბოლოს ხმელთაშუაზღვისპირეთში ხდება კლიმატური პრობებითა და ხალხთა ინტენსიური, მრავალწლიად აგრესიული გადაადგილებებით გამოწვეული მოვლენები, რომელთაც არაერთი ძველი ცივილიზაციის, მათ შორის მიკენურის, დაქვეითება და ზოგჯერ ასპარეზიდან გაქრობაც კი განაპირობეს.

საბერძნეთში ელინურ ტომთა გადაადგილებითა და კულტურული დაქვეითებით გამოწვეული რამდენიმე საუკუნისანი პაუზის შემდეგ ძვ. წ. IX საუკუნიდან აღმავლობას იწყებს კლასიკური ბერძნული ცივილიზაცია, რომელმაც უდიდესი გავლენა მოახდინა ჯერ მთელი ევროპული, ხოლო შემდგომ კი მსოფლიო კულტურის განვითარებაზე. საბერძნეთი ხდება პოლისური, ანუ ქალაქ-სახელმწიფოების, პოლიტიკურად სავსებით დეცენტრალიზებული, ქვეყანა. ეს ხელს უწყობს მრავალი პოლიტიკური და კულტურული ცენტრის წარმოქმნას საბერძნეთის ფარგლებში და მათ შორის მუდმივი შეჯიბრის სულის დამკვიდრებას, რაც კულტურის სწრაფი აღმავლობის საფუძველი ხდება. ამასთანავე პოლისურმა სისტემამ აიძულა ბერძნები, მინის სიმცირითა და მოსახლეობის მატებით გამოწვეული პრობლემების გადასაჭრელად მთელ ხმელთა-

მიჯაჭვული პრომეთე, ლაკონიური შავფიფურული კერამიკა, ძვ. წ. 560-550.

← მედეა, პომპეის ფრესკა, ახ. წ. 62-79, არქეოლოგიის ეროვნული მუზეუმი, ნეაპოლი, იტალია.

გამარჯვების ქალღმერთი ნიკე, ძვ. წ. II ს. ვანის გათხრები.

არმაზის ბილინგვა, ძვ. ბერძნული და არამეული წარწერები, ახ. წ. II ს. არმაზისხევი.

შუაზღვისპირეთსა და შავიზღვისპირეთში ახალი დასახლებების დაარსების თუ უკვე არსებულებში ფეხის მოკიდების გზები ეძებნათ.

ასე დაიწყო პროცესი, რომელსაც თანამედროვე მეცნიერებაში დიდი ბერძნული კოლონიზაცია ეწოდება და რომელმაც ელინი „ემიგრანტები“ აღმოსავლეთ შავიზღვისპირეთამდე, კოლხეთის სანაპიროებამდე მოიყვანა. აქ მათ, ხშირ შემთხვევაში, განვითარების მაღალ საფეხურზე მყოფ ქართველურ ტომებთან მოუხდათ ურთიერთობა, რომელნიც თავს აიეტ მეფის კოლხეთის მემკვიდრეებად მიიჩნევდნენ და ამით ძალიან ამაყოფინებდნენ კიდეც. როგორც ჩანს, ელინთა და ქართველთა ურთიერთობის პროცესი ორმხრივად სასარგებლო იყო, რადგან იგი ხელს უწყობდა ვაჭრობის განვითარებას, გამოცდილების ურთიერთგაზიარებას, ელადურ პროდუქციასა და კულტურულ მიღწევებთან კავკასიელთა ზიარებას, ელინთა გეოგრაფიული და ისტორიული თვალსაწიერის გაფართოებას. ამის შედეგია ის, რომ ჰომეროსიდან მოყოლებული თითქმის არც ერთ ცნობილ ბერძენ ავტორს არ აუვლია გვერდი საქართველოსთან დაკავშირებული მითოლოგიური, ისტორიული, გეოგრაფიული თუ ეთნოგრაფიული ხასიათის ინფორმაციისათვის. მას შემდეგ, რაც ასპარეზზე გამოდიან ცნობილი ბერძენი ისტორიკოსები, ფილოსოფოსები, გეოგრაფოსები, მეცნიერების სხვადასხვა სფეროს წარმომადგენლები, ანტიკური საქართველოს, ბერძენ-ქართველთა უძველესი ურთიერთობების შესახებ ცნობები სულ უფრო და უფრო მრავალფეროვანი და სრული ხდება. საკმარისია, დღეს გადავშალოთ ნებისმიერი წიგნი, რომელიც ანტიკური საქართველოს ისტორიას ეხება, რომ ნათელი გახდება შემდეგი: ამ ისტორიის უმნიშვნელოვანეს წყაროს ძველი ბერძენი ავტორების ცნობები წარმოადგენს. ჰეროდოტე, ქსენოფონი, ჰიპოკრატე, პლატონი, არისტოტელე, სტრაბონი, პტოლემეოსი, პლუტარქოსი, არიანოსი და მრავალი სხვა ავტორი გვანვდის უძვირფასეს ცნობებს ჩვენი ქვეყნის წარსულის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო საინტერესო პერიოდის შესახებ, როდესაც მთელი საქართველოს ტერიტორიაზე ანტიკური ეპოქის ქართველური სახელმწიფოების ჩამოყალიბება ხდებოდა.

ამ ცნობებიდან ჩვენ ვიტყვობთ, რომ ქართველურ ტომებს იმხანად ეკავათ საკმაოდ ვრცელი ტერიტორიები მცირე აზიის ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდინარე ჰალისიდან მოყოლებული კავკასიონის ქედამდე, მთელი აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველო, კავკასიონის ქედის ფერდობები. ბერძენი ავტორები ამ ტომთა მათთვის ცნობილ მრავალ სახელწოდებას გვანვდიან: ხალიბები, სასპირები, მოსინიკები, მაკრონები, მოსხები/მესხები, სვანები, ჰენიოხები, ლაზები, აბასგები და ა.შ. მათი გამაერთიანებელი სახელწოდებებია დასავლეთ საქართველოში – კოლხები, ხოლო აღმოსავლეთში – იბერია. შესაბამისად, დასავლეთ საქართველოს ბერძნულ წყაროებში კოლხისი/კოლხიდა, ხოლო აღმოსავლეთს იბერია ეწოდება. უკვე იმ შორეულ წარსულში დღევანდელი საქართველოს ტერიტორიაზე ბერძენებისათვის ცნობილი მრავალი ქალაქი თუ დასახლება არსებულა. ყველაზე ძველი მათ შორის კვიტაია, თანამედროვე ქუთაისია, რომელ-

საც ბერძნები მეფე აიეტის სარეზიდენციო ქალაქად მიიჩნევდნენ. საინტერესოა, რომ თანამედროვე ენათმეცნიერთა თვალსაზრისით, ეს სახელწოდება უკვე ქართველური ენების ერთიანობის დონეზე, ანუ ძვ. წ. II ათასწლეულის პირველ ნახევარში უნდა არსებულებოდა. ასევე ძველი, უკვე დიდი კოლხეთის დროიდან, ყოფილა ცნობილი ქალაქი ფაზისი, თანამედროვე ფოთი, მდებარე ამავე სახელწოდების მდინარის, თანამედროვე რიონის შესართავთან. უახლოეს მომავალში აქ ქართველი და გერმანელი მეცნიერების ერთობლივი ექსპედიცია დაიწყებს მუშაობას ანტიკური ფაზისის ყოველმხრივი შესწავლის მიზნით. ძველი ავტორები კოლხეთისა და იბერიის, ანუ დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოს საზღვარზე მდებარე ციხე-ქალაქს – სარაპანისს – კარგად იცნობდნენ. მისი ნანგრევები თანამედროვე შორაპანის ტერიტორიაზე სავსებით ეხმიანება ბერძნების აღწერას.

კოლხეთის მინაზე მდებარე დასახლებებს შორის, ბერძენ ავტორთა თანახმად, თავისი მრავალეთნიკურობით დიოსკურია გამოირჩეოდა, რომელსაც უფრო გვიან სებასტოპოლისი შეერქვა და რომელიც თანამედროვე სოხუმის მიდამოებში ივარაუდება. აქ სავაჭრო მიზნით ჩასულ 300-მდე სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე ტომების წარმომადგენელთ შეხვედებოდა. სოხუმის სახელწოდება რცხილის აღმნიშვნელი სვანური სიტყვიდან ცხუიმ მომდინარეობს. ქართველური ცხუმი, როგორც ჩანს, იყო ამ ქალაქის უძველესი ადგილობრივი აღმნიშვნელი. კოლხეთის ჩრდილოეთით მდებარე ბერძენთა თვალსაზრისში მოხვედრილ ერთ-ერთ ქალაქად პიტიუნტი, თანამედროვე ბიჭვინთა/პიცუნდა სახელდებოდა. ამ სახელწოდების როგორც ბერძნული, ასევე ქართული ვარიანტების ფუძეები ამ ენებში ფიჭვის აღნიშვნელ სიტყვებს შეიცავენ, თუმცა ძნელია იმის გად-

ნოქალაქევი, ქალაქის გალავანი.

ბერძნულწარწერიანი ბეჭელი ვანის გათხრებიდან. წარწერაზე იკითხება სიტყვა დედატოსი, რაც პირის სახელი უნდა იყოს, ძვ. წ. IV ს.

აჭრით თქმა, აქ საქმე გვაქვს შემთხვევით დამთხვევასთან თუ ერთი ენიდან მეორეში სესხებასთან. დასავლეთ საქართველოს მრავალი ანტიკური ქალაქიდან შეიძლება კიდევ რამდენიმეს გამოყოფა, რომელთა რეალობას თანამედროვე არქეოლოგიური გათხრებიც ადასტურებენ: არქეოპოლისი – თანამედროვე ნოქალაქევი, სურიონი – ალბათ, თანამედროვე ვანი, აფსაროსი – თანამედროვე გონიო, პეტრა – შესაძლოა, თანამედროვე ბათუმი. იბერიაში, ანუ აღმოსავლეთ საქართველოში, გამოირჩეოდა: მესტლეტა – მცხეთა, ჰარმოდოკე – არმაზ ციხე, სევსამორა – წინამური, ძალისა – ძალისი, არტანისსა – არტანუჯი. გარდა ამისა, ძველი ბერძენი ავტორები საინტერესო ცნობებს გვანვდიან საქართველოს მიწა-წყალზე, მდინარეებსა და მთებზე, ფლორასა და ფაუნაზე, წარმოებასა და ტექნიკაზე. ქართული ისტორიოგრაფიისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ცნობებს ჩვენს სახელმწიფო გაერთიანებებში არსებულ პოლიტიკურ სისტემებზე, რელიგიურ შეხედულებებზე, საგანმანათლებლო კერებზე.

ალექსანდრე მაკედონელის და მისი მიმდევრების ძლევამოსილი ლაშქრობების შედეგად ძვ.წ. IV საუკუნის მიწურულიდან მოყოლებული მსოფლიოში შეიქმნა ვეებერთელა კულტურული სივრცე, რომლის ფარგლებშიც ბერძნულ ენასა და კულტურას დომინანტური ადგილი ეჭირა. მას ახალ მეცნიერებაში ელინისტური, ანუ ბერძნულად მოლაპარაკეთა სამყარო უწოდეს. ფაქტობრივად, ეს იყო ანტიკურობაში მსოფლიო სახელმ-

დელფინები, კნოსოს სასახლის კედლის მხატვრობა, კრეტა, ძვ. წ. 1600-1450

ნიფოს შექმნის ყველაზე მასშტაბური ცდა. მისი სულისჩამდგმელის, ალექსანდრე დიდის კონცეფცია ბევრ მსგავსებას გვიჩვენებს თანამედროვე გლობალისტების იდეებთან. ბერძნულმა ამ დროს მსოფლიო ენის ფუნქცია მოიპოვა, ხოლო აღმოსავლურ ელემენტებთან სინთეზირებულმა ბერძნულმა კულტურამ დანარჩენი სამყაროსათვის ერთგვარი მოდელის როლი იკისრა. ამ პროცესმა, ერთი მხრივ, მნიშვნელოვნად გააფართოვა ქვეყნებსა და ხალხებს შორის მჭიდრო ურთიერთობების შესაძლებლობები, ხოლო, მეორე მხრივ, ბიძგი მისცა მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში დიდ პოლიტიკურსა და კულტურულ აღმავლობას. არ არის შემთხვევითი, რომ სწორედ ელინისტურ ეპოქაში ხდება ანტიკური წყაროებისათვის იბერია, ანუ აღმოსავლეთ საქართველო, მსოფლიო ისტორიის ასპარეზზე ანგარიშგასაწევი ძალა, რომ ძველი ქართული საისტორიო ტრადიციაც ალექსანდრე მაკედონელის ეპოქასთან აკავშირებს მნიშვნელოვან ძვრებს ქართლის ცხოვრებაში, ხოლო მეფე ფარნავაზს ქართული სახელმწიფოებრიობის, დამწერლობის და საზოგადოდ კულტურის დიდ რეფორმატორად მიიჩნევს. ელინისტური ეპოქა რომაული ბატონობის ეპოქით შეიცვალა, რომლის დროსაც საქართველოს ურთიერთობები ანტიკურ სამყაროსთან გაცილებით უფრო მრავალმხრივი და მასშტაბური გახდა, თუმცა, კულტურული თვალსაზრისით, ჩვენთვის უმნიშველოვანეს ორიენტირად მაინც ბერძნული ცივილიზაციის მიღწევები რჩებოდა.

ინტერვიუ მის ალმატაბულაბასთან, აშშ-ის საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩთან საქართველოში, ბატონ რიჩარდ ნორლანდთან

ამერიკის შეერთებული შტატების მიმართ საქართველოში ყოველთვის დიდი ინტერესი იყო, ამ ქვეყნის უნიკალურობისა და ისტორიაში შეტანილი წვლილის გამო, მაგრამ საქართველოს დამოუკიდებლობის დასაწყისიდანვე ეს ინტერესი გაასმაგდა. აშშ დღემდე გადამწყვეტ როლს ასრულებს ჩვენი ქვეყნის მხარდაჭერის საქმეში. ბევრი ჩვენი ახალგაზრდა სწავლობს აშშ-ში, ბევრი ფიქრობს, რომ წავა სასწავლებლად აშშ-ში და, ამდენად, შემთხვევითი არ არის, რომ სწორედ აშშ-ის ელჩთან ინტერვიუთი ვინყებთ.

ამასთან, გვინდა დიდი მადლობა გადაგიხადოთ იმ დახმარებისთვის, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდა ამ ჟურნალის გამოცემა. იყო იდეა და ამის ხორცშესხმა სწორედ ამერიკის მხარის მხარდაჭერით გახდა შესაძლებელი. იმედი გვაქვს, რომ ჟურნალი სწორედ იმ იდეას მოემსახურება, რომელიც საფუძვლად დაედო მის შექმნას – საქართველოს მოზარდ თაობას დამატებით მიანოდოს სხვადასხვანაირი ინფორმაცია, გაუხსნას შემეცნების სხვადასხვა კარი და დაეხმაროს მისთვის საინტერესო ცოდნის გავრცელებაში.

▶ – იყო ელჩი საქართველოში, ნიშნავს იყო ელჩი ძალიან პატარა ქვეყანაში, მით უმეტეს, როცა წარმოადგენ მსოფლიოში უძლიერეს სახელმწიფოს. ჩვენი ქვეყნების საერთაშორისო სტატუსებს შორის არსებული ეს განსხვავება რა გავლენას ახდენს ამ ორი ქვეყნის ურთიერთობებსა და თქვენს როლზე?

– არ ვფიქრობ, რომ ეს განსხვავება ისეთი დიდია, როგორც ხალხს ჰგონია. საქართველო აშშ-ზე პატარა ქვეყანაა, ვგულისხმობ ტერიტორიასა

და მოსახლეობას, მაგრამ დიდია თავისი გულით, მისწრაფებებითა და ვალდებულებებით. ჩვენ მართლაც ვგრძნობთ, რომ ვეხმარებით ამ ქვეყანას ფეხზე დადგომასა და საკუთარი გზის პოვნაში. ქართველები კი ძალიან სტუმართმოყვარე ხალხია და აფასებენ იმას, რასაც ჩვენ ვუკეთებთ. დემოკრატიის შენება ადვილი არ არის და ეს ერთ დღეში ვერ მოხდება. გამონწვევა ისეთი ინსტიტუტების ჩამოყალიბება, რომლებიც პიროვნებებზე არ იქნება დამოკიდებული, პროფესიონალური ჟურნალისტიკის ისეთი კულტურის დამკვიდრე-

ბა, რომელიც ლიდერებს ახლოდან დააკვირდება. ეს არის გარკვეული გამოწვევები, მაგრამ მიმაჩნია, რომ საქართველომ მნიშვნელოვანი გზა გაიარა. ზოგადად აშშ-სა და საქართველოს ერთნაირი ვალდებულებები აქვთ დემოკრატიისა და ევროატლანტიკური ფასეულობებისა და ინსტიტუტების მიმართ. აშშ განაგრძობს საქართველოს მთავრობისა და სუვერენიტეტის მხარდაჭერას, ამავე დროს საქართველო თავად განსაზღვრავს უსაფრთხოების საკუთარ პოლიტიკას. როგორც ელჩი, მე მაღლობელი ვარ იმ სიტუაციის, რომელსაც ვიღებ მთავრობისა თუ საზოგადოების მხრიდან.

► – როგორ ფიქრობთ რაში მდგომარეობს ამერიკის უნიკალურობა და რაში – საქართველოს უნიკალურობა?

– მე ვარ ბედნიერი, რომ ვარ ამერიკელი. ამერიკის შეერთებული შტატები არის მთელი მსოფლიოს ხალხების, კულტურის, ენებისა და ისტორიის კომბინაცია. ეს შესანიშნავი ნაზავი, რომელსაც ამერიკელები ჩვეულებრივ „სადნობ ქვაბად“ მოიხსენიებენ, რეალურად წარმოადგენს ამერიკის განსაკუთრებულობის საფუძველს. გვაქვს ჯაზი და ბლუზი, გვყავს ჩვენი დამფუძნებელი მამები, რომელთაც ჰქონდათ ახალი ქვეყნის ხედვა, გვაქვს ეკონომიკური და სამხედრო ძლიერება, რომელიც მომდინარეობს ინდუსტრიული რევოლუციიდან, და სურვილი, რომ შევეცადოთ მაინც, რომ ვიყოთ სიკეთის გლობალური ძალა. ამ ჩამონათვალთან ნებისმიერი ჩვენ გვაქცევს უნიკალურად და ვფიქრობ, რომ ეს ყველაფერი იქამდე მიდის, რომ თითოეულ ადამიანს შეუძლია იპოვოს ამერიკის უნიკალურობის თავისი ნაწილი ნებისმიერ ადგილას, სადაც კი წავა. ყველას, ვინც კი ყოფილა აშშ-ში, თავისი დალი დაუსვამს ჩვენი ქვეყნისთვის, უმუშავია მისი გაუმჯობესებისთვის და დაუტაცავს სხვებთან ერთად. მრავალფეროვნება გაერთიანებული საერთო მიზანის გარშემო არის ის, რის გამოც მე მიხარია, რომ ვარ ამერიკელი.

საქართველო იმდენი კუთხით არის უნიკალუ-

რი, რომ ძნელია ყველაფრის ჩამოთვლა. დავინყოთ ენით, რადგანაც ძალიან მნიშვნელოვანია, როგორ გამოხატავს კულტურა თავის თავს. ქართული ენა სრულიად გამორჩეულია და არ ვიცნობ ისეთ ადამიანს, მიუხედავად იმისა, ესმის თუ არა ეს ენა, რომ არ იყოს მოხიბლული ამ ენით. გასაოცარია, როცა ხედავ ასოებს და გესმის თანხმობანთა უჩვეულო სიმრავლე. საქართველოს უნიკალურობა ასევე ქართულ ცეკვასა და პოლიფონიურ მუსიკაშია. იუნესკომ ქართული პოლიფონია კაცობრიობის კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად აღიარა. ქართული ცეკვა კი საოცრად დინამიკური და აღმაფრთოვანებელია. უნიკალურობა თავად ქართული ხასიათის ნაწილიცაა, მე ვფიქრობ, თითოეული ქართველი გრძნობს ამას და ამყობს თავისი ქვეყნის სულთ, ისტორიით და მიღწევებით.

► – ბევრს ამერიკა ჰგონია უპრობლემო ქვეყანა, რომელიც იმთავითვე ჩამოყალიბდა სირთულეების გარეშე. თუმცა ეს ასე არ იყო და ამერიკის ისტორიის მანძილზე არსებობდა სერიოზული გამოწვევები, მათ შორის, სამოქალაქო ომი და დაპირისპირებული სოციალური მოძრაობები. როგორ ფიქრობთ, რა როლი ჰქონდა ამ დაპირისპირებებს ქვეყანაში და იმ დემოკრატიად ჩამოყალიბებაში, რომელსაც დღეს ის წარმოადგენს?

– აშშ ბევრი სხვა ქვეყნის მსგავსად იდგა და დღესაც დგას მნიშვნელოვანი გამოწვევების წინაშე. ყველა თაობას თავთავისი დაბრკოლებები აქვს, დაწყებული დიდი დეპრესიიდან სამოქალაქო უფლებებისთვის მოძრაობით დამთავრებული და მერეც. ზოგიერთი გამოწვევა, მაგალითად, რასიზმი, სრულიად არ გამქრალა. მაგრამ როდესაც ჩვენ ვფიქრობთ ამ გამოწვევებზე, ჩვენ აღმოვაჩინებთ, რომ სწორედ მათ გაგვაერთიანებს როგორც ქვეყანა და გააძლიერებს ჩვენი დემოკრატიული ფასეულობები. ჩვენ კვლავაც ვცდილობთ მივალწიოთ „უფრო სრულყოფილ ერთობას“, როგორც ეს ჩვენს კონსტიტუციაში წერია. თითოეული ქვეყანა უშვებს შეცდომებს, მაგრამ ჩვენ ვცდილობთ გავაუმჯობესოთ, ვისწავლოთ,

საიდანაც შეგვიძლია და წინ წავიდეთ. ეს არის ის, რაც დაგვეხმარა წარმატებაში – ყოველთვის ვიმოდრავით წინ, შევეცადოთ ვისწავლოთ წარსულის გაკვეთილებით, თუმცა არ ვიყოთ წარსულით მოცული.

▶ – ადრე ბავშვებს უნდოდათ ფიზიკოსობა, ინჟინრობა... ახლა ყველა ბიზნესს ან დიპლომატიას ესწრაფვის, ეს ალბათ იმიტომ, რომ საქართველო გახდა დამოუკიდებელი. რას ურჩევდით იმ ახალგაზრდებს, რომელთაც უნდათ დიპლომატიური სამსახური?

– ჩემი დამოკიდებულება ყოველთვის ასეთი იყო: თუ შეგიძლია წაიკითხო ჟურნალი „ეკონომისტი“ თავიდან ბოლომდე და გაიგო შიგ რა წერია, მაშინ შეძლებ დიპლომატიურ სამსახურში მოსახვედრად გამოცდის ჩაბარებას. ვფიქრობ, მნიშვნელოვანია უცხო ენის სწავლა. ენის სწავლა არ გჭირდება იმისთვის, რომ მოხვიდე დიპლომატიურ სამსახურში, მაგრამ თუ აპირებ იქ დარჩენას, მაშინ ეს აუცილებელია. ისტორიის სწავლაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, რადგანაც შენ შეაბიჯებ სხვადასხვა ქვეყნის ისტორიაში და თუ არ იცი სად შედიხარ, მაშინ გაგიჭირდება გაიგო, თუ რა ხდება.

▶ – როგორ გაგონდებათ სკოლის წლები? რას სწავლობდით ყველაზე დიდი ინტერესით?

– მე მიყვარდა ისტორია და მაინტერესებდა ჩავწვდომოდი ცივი ომის საფუძვლებს, ვაცნობიერებდი რა ყველა ჩვენგანის ვალდებულებას – აलगვეკვეთა ბირთვული პოლოკოსტი. მე ვფიქრობდი, რომ ამისათვის მნიშვნელოვანი იყო რუსული ენის სწავლა. უნივერსიტეტი დავინწყე ეკონომიკის შესწავლით, რადგან ვფიქრობდი, რომ ამით უკეთ ვიპოვიდი სამსახურს. მაგრამ კარგად მახსოვს როგორ გავაცნობიერე, რომ ვერასდროს გავხდებოდი კარგი ეკონომისტი და რომ ბევრად უფრო მაინტერესებდა ისტორია. რამდენიმე არაჩვეულებრივმა პროფესორმა ჯორჯთაუნის უნივერ-

სიტეტში გამიღრმავა ეს ინტერესი.

▶ – რა გავლენა მოახდინა თქვენს ოჯახზე თქვენმა დიპლომატიურმა კარიერამ?

– მე გამიმართლა, რომ დავქორწინდი ისეთ ადამიანზე, რომელიც იზიარებდა მსოფლიოში მოგზაურობისა და ჩვენი შვილების სხვადასხვა ქვეყანაში გაზრდის ჩემს ინტერესს, მიუხედავად იმისა, რომ ამ გარემოებამ მისი, იურისტის, კარიერა საკმაოდ გაართულა. ჩემი მეუღლე, მერი ჰარტენეტი, მუშაობდა საერთაშორისო იურიდიულ კომპანიებში ბაჰრეინსა და მოსკოვში, ასევე ხელმძღვანელობდა ჯორჯთაუნის უნივერსიტეტის იურიდიულ ცენტრში სტიპენდიის პროგრამას იურისტი ქალებისთვის უგანდიდან დაწყებული უზბეკეთით დამთავრებული. დღესდღეობით იგი წერს ჩვენი უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის, რუტ ბადერ გინსბერგის ბიოგრაფიას, რომელიც ქალთა უფლებების დაცვის პიონერი იყო. ჩვენი ორი შვილი – დენიელი და ქეითი, ორივე იურისტია და ორივე დაინტერესებულია მსოფლიო მოვლენებით. დენიელი ასწავლის მსოფლიო ისტორიას ზედა კლასებში, ქეითი კი თავისუფლად ფლობს არაბულს და აპირებს შეუერთდეს ადამიანის უფლებათა დამცავ ჯგუფს, როგორც ლტოლვილთა ადვოკატი. დენიელის მეუღლე, ჯენი, ექიმი, მათ ორი წლის გოგონას ელი ჰქვია.

უნდა ვაღიარო, რომ დიპლომატიის ნაკლოვანება სწორედ შვილებისა და შვილიშვილებისგან შორს ყოფნაა. მამაჩემი დიპლომატი იყო და დარწმუნებული ვარ, ისიამოვნებდა საქართველოში ჩვენი მონახულებით, შეეცდებოდა რა გარკვეულიყო პოლიტიკაში და დამტკბარიყო ქართული სამზარეულოთი და კულტურით. დედაჩემი, რომელიც 93 წლისაა, ალცჰაიმერის სენითაა მძიმედ დაავადებული, იგი თბილისში ჩვენთან ერთად ცხოვრობს და ვფიქრობ, ის ისევ დიპლომატია, ოღონდ – მღუმარე.

პროექტი დაფინანსებულია აშშ-ის საელჩოს მიერ. გამოცემაში გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შეიძლება არ ასახავდეს აშშ-ის სახელმწიფო დეპარტამენტის თვალსაზრისს.

საქართველოში 4000-ზე მეტი სოფელი, 150-ზე მეტი ქალაქი და დაბაა, სადაც ასი ათასობით სკოლის მოსწავლე ცხოვრობს. სწორედ ეს ახალგაზრდები ჩაერთვებიან სულ მალე საქართველოს განვითარების საქმეში, ბევრი მათგანი კი, ალბათ, მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს საზოგადოებასა თუ სახელმწიფო სამსახურში.

ნებისმიერი საზოგადოება უნდა ცდილობდეს უკეთესი მომავალი თაობის აღზრდას, რომელიც წინა თაობების მიერ შექმნილ სულიერ და მატერიალურ დოვლათს არა მხოლოდ შეინარჩუნებს, არამედ გაზრდის და გაამდიდრებს კიდევ. სწორედ ამიტომ უნდა აქცევდეს განსაკუთრებულ ყურადღებას განვითარებული საზოგადოება და ბრძენი ხელისუფლება ბავშვების აღზრდასა და განათლებას. ადამიანი პიროვნებად ბავშვობიდან ყალიბდება, მისი ზნეობა და ცოდნა თავისთავად არ მოდის. ამას ემსახურება სკოლა, საბავშვო ლიტერატურა, აღზრდისა და კულტურის დაუფლების სხვადასხვა გზა. ვფიქრობთ, ამ მხრივ, მომავალი მოქალაქეების, მოღვაწეებისა და ლიდერების აღზრდაში განსაკუთრებულ როლს ასრულებს მოზარდებისათვის განკუთვნილი საკითხავი ლიტერატურა.

საქართველო დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ ცდილობს საკუთარი ადგილი მონახოს თანამედროვე მსოფლიოში, საერთაშორისო პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემაში. ახალბედა სახელმწიფოსთვის ეს ადვილი საქმე არ არის. ქვეყანას სჭირდება განათლებული და სწორად აღზრდილი ადამიანები, რომლებიც ძალასა და ცოდნას არ დაიშურებენ ქვეყნის ეროვნული ინტერესების დაცვისა და წინ წაწევისათვის. ამისათვის კი, ყველაფერთან ერთად, მნიშვნელოვანია ახალგაზრდებს ხელი მიუწვდებოდეთ კარგ წიგნებსა თუ პერიოდულ გამოცემებზე, სადაც მათთვის საინტერესო საკითხებსა თუ თემებს მიაგნებდნენ თუ აღმოაჩენდნენ.

საქართველოში იყო რამდენიმე მცდელობა, გამოცემულიყო მოზარდებისათვის განკუთვნილი ჟურნალი, თუმცა უსახსრობის გამო ეს წამოწყება აღარ გაგრძელებულა.

წინამდებარე ჟურნალი, რომელსაც „ჩემი სამყარო“ დავარქვით, დიდი ხნის სურვილის ერთგვარი რეალიზაციაა. ეს უფროსკლასელთათვის განკუთვნილი გამოცემა, სადაც თავმოყრილია სხვადასხვა თემა, ეპოქა, პრობლემა, ვფიქრობთ, ვარკვეულწილად დაეხმარება დაინტერესებულ ახალგაზრდებს, რომ გაიღრმავონ ცოდნა, გაეცნონ ახალ-ახალ თემებსა და საკითხებს ან, თუნდაც, სხვაგვარად დაინახონ მათთვის კარგად ნაცნობი მოვლენები თუ პიროვნებები. ეს, ვფიქრობთ, იქნება მათი თვალთახედვის გაფართოების ერთგვარი საშუალება.

აქვე გვინდა გამოვხატოთ ჩვენი დიდი მადლიერება საქართველოში ამერიკის შეერთებული შტატების საელჩოს მიმართ, რომელიც დიდი შემართებით შეხვდა ჩვენს წამოწყებას და საკუთარ თავზე აიღო კვარტალური ჟურნალის გამოცემის ხარჯები.

ამრიგად, უფროსკლასელთა სამსჯავროზე გამოგვაქვს „ჩემი სამყაროს“ პირველი ნომერი იმ იმედით, რომ მალევე შეიძენს ერთგული მკითხველების დიდ წრეს.

ალექსანდრე რონდელი

საპარტოვოს სტრატეგია და საპარტოვოს უპირატესობათა კვლევის უცნობი

ჟურნალი მოამზადა საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობების
კვლევის ფონდმა.

ყველა უფლება დაცულია ©

მთავარი რედაქტორი: ალექსანდრე რონდელი

რედაქტორ-კორექტორი: რუსუდან მარგიშვილი

დიზაინი და დეკორაცია: მართა თაბუკაშვილი

სარედაქციო კოლეგია: ვლადიმერ პაპავა, ეკატერინე მეტრეველი, ნინო რამიშვილი, მერაბ
კაკულია, კახა გოგოლაშვილი

სტატიების ავტორები:

ვლადიმერ პაპავა

თორნიკე შარაშენიძე

გიორგი ხელაშვილი

ლევან ბერძენიშვილი

ლევან გიგინეიშვილი

ლაურა გრიგოლაშვილი

ალექსანდრე რონდელი

რისმაგ გორდეზიანი

ჩვენი მცდელობის მიუხედავად, ვერ მოხერხდა ჟურნალში გამოყენებული ზოგიერთი
ფოტოს საავტორო უფლების მფლობელის ვინაობის დადგენა, გამოსმაურების შემთხვევაში
გამომცემელი მზადაა დაიცვას საავტორო უფლებები.

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია იხ. ვებგვერდზე: www.gfsis.org